

A párt irányító tevékenysége a
szegedi iparban 1949-1962 között

/ doktori értekezés /

A témát kijelölte:

dr. Mérei Gyula
egyetemi tanár

Készítette:

Szabó István

Diss. B 539

Az ország iparának egyik vidéki bázisa Szegeden alakult ki. A város iparosításának folyamata az utóbbi 8-9 évben meggyorsult. A csaknem egy évtizedig stagnálásra ítélt szegedi könnyűipart ma már jellemzik a szocialista nagyipar vonásai. Fejlődése ellentmondásos még a felszabadulás utáni 20. évben is. Ez a folyamat tükrözi azokat a következményeket, amelyek a személyi kultusz hibás politikájából fakadtak. Ugyanakkor azokat a pozitívumokat is mutatja, amelyek a hibás politikai koncepció fokozatos megszűnésével az ország gazdasági életében jelentkeztek. Éppen ezért a szegedi szocialista ipar kialakulásának, fejlődésének tanulmányozása, elemzése számos gazdaságpolitikai és történeti tapasztalatokat nyújt a párt- és gazdasági vezetés további iparirányító tevékenységéhez. A párt gazdaságvezető és politikai vezető munkáját több tényező határozza meg. Ezek közül egyik a gazdaság fejlődéstörténetének tanulmányozása. Ahhoz, hogy helyesen határozhassa meg a gazdaságpolitikáját, vissza kell tekintenie a közeli és távolabbi múltba. A tapasztalatok sok hasznos tanácsot adhatnak a jövő számára.

Ez a dolgozat Szeged gazdasági fejlődéstörténetének egyik nagy területét, az ipart vizsgálja. Az ipar fejlődéstörténetéből is azt a vezetőszeropet elemzi részletesen, amelyet a párt betöltött a szocialista ipar kialakítása és továbbfejlesztése érdekében. Nagyon fontos ennek a vezetőszeropnek a vizsgálata, mert a párt adja a politikai célt és irányt népünk tevékenységéhez. A párt egész tevékenységét a marxizmus-leninizmus elméletére alapozza, politikája a magyar nép érdekeit

fejezi ki. "A párt tudományos ideológiája a szocialista ország-
építésnek éltető eszméje." A szocialista iparosítás politikáját
is a párt dolgozta ki. A párt vezető tevékenysége tudományosan
megalapozott, konkrét. Ezt megköveteli az a vezető szerep, ame-
lyet a párt a gazdaságvezetésben betölt. A párt vezetőszerpe
nem közvetlen beavatkozások útján valósul meg, hanem közvetve.
A párt a valóság marxista, - tudományos - elemzése folytán ha-
tározatokat hoz, amelyek azonban nem az állami és társadalmi
szervekre, hanem az azokban dolgozó kommunistákra kötelező. A
párt központi szervei határozatainak végrehajtását, a helyi kö-
rülményekre alkalmazva, a helyi pártszervek és szervezetek vég-
zik. A dolgozat - mivel a szegedi ipar pártirányítását és el-
lenőrzését elemzi - azt vizsgálja, hogyan valósult meg itt a
központi politika, a pártnak a szocialista iparosításra vonat-
kozó programja. A vizsgálat a felszabadulás után állami tulaj-
donba vett és szocialista nagyüzemekké fejlődött iparra ter-
jed ki. Ez a szocialista ipar azonban olyan elemeket is tartal-
maz és olyan alapokra is épül, amelyek a kapitalizmusban kelet-
keztek. Vissza kellett tekinteni ezekre a tényezőkre. Ezek
befolyásolták Szeged szocialista iparának fejlődését, mai szer-
kezetének kialakulását. Bár nem ezek a tényezők határozták meg
a párt helyi iparirányító tevékenységét, de számolnia kellett
velük gazdaságirányító politikájában. Hagyományt jelentettek,
sőt az állami tulajdonba vett üzemek az új ipar kezdeti objek-
tumai voltak. A dolgozat fejezetei alkalmazkodnak a fejlődés
történetének egy-egy "elhatárolható" szakaszához. Az első rész

- . - . -

a felszabadulás előtti szegedi ipar helyzetéről ad képet.

Ebben a fejezetben néhány jellemző adat felhasználásával mutatja be a szegedi ipar kapitalista vonásait. Azt az "örökséget", amely az államosításkor szocialista tulajdonba került. A második fejezet már az államosítás utáni időszak iparát, az 1956. évi októberi ellenforradalomig jellemzi. Ekkor már a pártnak volt szerepe a szegedi ipar sorsának alakításában. Ebben az időszakban azonban személyi kultuszból eredő hibás bel- és külpolitika következtében elzárták a szegedi ipar előtt a fejlődés lehetőségeit. Az ipar helyi pártirányítása a központi irányzat hatására ellentmondásba került saját terveivel és a dolgozó nép tényleges érdekeivel. Le kellett mondania a város nagyipari fejlesztéséről.

A harmadik fejezet az 1956. évi ellenforradalmat követő konszolidáció küzdelmeit tárgyalja. Ez az időszak - a kibontakozás - egyben utal a szegedi ipar fejlesztésének további lehetőségeire, kihasználatlan tartalékaira, jövőjére.

A negyedik rész az 1958-ban kezdődő és 1960-ban befejezett 3 éves terv feladatait s azok teljesítését tartalmazza. Itt már teljes egészében kibontakozik a párt helyes politikája nyomán a városi vezetőszervek és üzemi pártszervezetek iparvezető, ellenőrző tevékenysége. Vü

Végül, az ötödik fejezet az MSZMP.VII. és VIII. kongresszusa között eltelt időszak iparosítási és iparvezető politikáját tárgyalja. Ez a szakasz magában foglalja a 3 éves terv befejező eredményeit, hibáit és az új ötéves terv kezdeti időszakát. Az ipari rekonstrukció végrehajtása bontakozik ki, amelynek irányításában a szegedi pártbizottságnak már nagy

szerepe van. A szegedi ipar rekonstrukciója a további fejlődés alapvető feltétele. Az üzemek bővítése, felújítása mellett itt realizálódnak a kihasználható tartalékok. Ezzel teremtik meg az alapjait egy új, szegedi nagyiparnak. Befejezésül utal azokra az iparpolitikai tanulságokra, melyeket a párt szegedi vezetőszervei a VIII. kongresszus előtt megállapítottak.

Bizonyos korlátot szabott a dolgozatnak, hogy ez a kis gazdaságtörténeti fejezete a történelemnek élő, eleven időszak, és emiatt az események hű történelmi leírásától gyakran az általánosítás, az elvonatkoztatás felé fordította a figyelmet. Csak friss, eddig még fel nem dolgozott tényanyag állt a rendelkezésre, amely tömegét tekintve oly nagy, s a dolgozat számára sok fel nem használható dolgot tartalmaz. Ez a tény nagyarányu szelekciót igényelt, és megnehezítette az elemzést. Az elemzést nehezítette az is, hogy a dolgozathoz nélkülözhetetlen statisztikai adatok nem adnak összefüggő képet a vizsgált időszakról. Ezért sok, egyébként szükséges tény, adatot figyelmen kívül kellett hagyni, mert nem volt lehetőség azok összehasonlító elemzésére.

I. A szegedi ipar fejlődése és helyzete 1946-ig.

1./ Szeged iparának fejlődése a felszabadulásig

A felszabaduláskor a szegedi ipar a környék mezőgazdasági termékeinek feldolgozására szolgáló ^{nagy és} kis-
ipart foglalta magában. Magán viseli a korábbi társadalmi rendszer és az előző kormányok "iparfejlesztési" politikájának bélyegét is., tükrözve a tőkeszegény, félgyarmati soru ország helyzetét. A jelenleg rendelkezésre álló források közül az 1522. évben /1/ készült tizedlajstromból nyerhetjük a legátfogóbb képet Szeged korábbi iparáról. Szegeden 291 önálló iparos működött. A lajstrom 50 féle iparnem folytatásáról ad számot.

A török uralom alól felszabadult Szeged iparra gyors és jelentős változáson ment keresztül. Egymás után alakultak a céhegyesületek, mint a kézművesség feudális szervezetei. / 1702 és 1855 között 30 céhegyesület kapta meg szabadalmi levelét./ A török uralom alól felszabadult városban a céhek ujjaszerveződése bizonyos ideig fejlődést jelentett. A török uralom a kézművesipar szervezeteinek fejlődését gátolta. Megszűnése után a céhek ujjaszerveződése, a termelőerők fejlődésével járt együtt. Hamarosan nyilvánvalóvá lett azonban, hogy ezek a feudális viszonyokat képviselő szervezetek korlátozó tényezőkké

- . - . -

/1/ A dokumentumról készült feljegyzés a KSH. Csongrád megyei Igazgatósága különgyűjteményében található.
/Engel Lajos 1900.
Lásd: Reizner J: Szeged története. III.köt. 450 old.

váltak a termelés és a termelőerők további fejlődésében. A reformkorszak, majd az 1848-as forradalom idején kezdetét veszi a tevékenységük korlátozása. Biztosítják a gyárak számára azt a jogot, hogy szabadon alkalmazzanak segédek és segédmunkásokat. A céhek tehát még az elmaradott Magyarországon is önmagukat túlélő viszonyokat képviseltek, "időszerűtlenekké" váltak.

1863-ban 506 gőzgép volt Magyarországon, 8601 lőerő teljesítménnyel. /2/ Ezeknek 53 %-át az élelmiszeriparban, ezen belül túlsúlyban a malomiparban alkalmazták. A gőzgépek 27 %-át a vasiparban, 6,7 %-át a faiparban, a többi 13,3 %-ot a bánya-, dohány-, a gépiparban és más iparágakban használták fel a termelés növelése érdekében. A tőkés iparosítás jellemző vonásait mutatja a gőzgépek elhelyezkedése, amely szerint a könnyűipar és az élelmiszeripar a vezetőhely.

A tőkés gépi nagyipar fejlődése 1867 után meggyorsul. A magyar kormány 1869 és 1879 között évente átlagosan 12 660 forintot fordított iparfejlesztésre.¹³⁾ Ez az összeg kevés. Különösen akkor látszik ez jól, ha részletesebben megvizsgáljuk ennek az összegnek a felhasználását. 1868-ban a rendelkezésre álló 1 064,14 Ft-ból 1 000 Ft-ot iparoktatásra, 64,14 Ft-ot fordítottak az ipar tényleges fejlesztésére. A birtokos osztályok a földbirtok

- . . . -

/2/ Sándor: Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867-1900. Szikra 1954. /31 old./

/3/ Uo.

érdekeit vették figyelembe, ezért a magyar ipar számára 1868-ban csak 64,14 Ft. jutott. Ugyanebben az évben Ausztriában 514 500 Ft-ot kapott az ipar. A Deák-párti kormány "ipartámogató" politikájában jelentősebb volt az 1872. évi ipartörvény, amely a kisiparral szemben a nagyipar érdekeit szolgálta.

Az 1872. évi ipartörvény ipartársulatok alakítását rendelte el. Szegeden 1873-ban alakult általános ipartársulat 200 taggal. Ekkor már 4 767 iparral foglalkozó lakos volt a városban és ebből 1 937 önálló iparos. Egy korabeli népszámlálás adataiból a következő kép rajzolódik ki:

/4/

Iparfélésegek	Önálló vállalkozó	Hivatalnok	Munkás	Összes alkalmazott	Iparral foglalkozók össz.
Bőr, papir	500	12	673	685	1235
Vegyészet, élelem, dohány	491	27	334	361	857
Fém, kő	414	14	679	693	1107
Szövőipar	380	6	520	526	906
Építés, iparművészet	58	20	362	382	440
Nem közvetlenül fogyasztási termékeket előáll.	44	9	174	183	227
Összesen:	1937	88	2742	2830	4767

1937 vállalkozóra tehát 2830 alkalmazott jutott. Ez átlagban, vállalkozónként még két alkalmazottat sem jelent.

- . . . -

/4/ KSH. Csongrád megyei Igazgatósága különgyűjteménye.

Legtöbb alkalmazott az építőipari vállalkozókra esett.

58 vállalkozó 362 munkást és 20 tisztviselőt foglalkoztatott. Egyes vállalkozásokra hat és fél alkalmazott esik. Ezek a számok a termelőerők bizonyos fejlődése mellett szólnak ugyan, de egyben Szeged város vidéki jellegét és elmaradottságát is tükrözik. 1869 és 1873 között, nagyjából magántókéből 70 millió forintot fordítottak Magyarországon iparfejlesztésre. /5/ Ezekben az években alapították a Szegedi Gyártelepi RT-t 500 000 Ft-, a Szegedi Téglagyár RT-t 100 000 Ft, a Szegedi Légszeszvilágítási RT-t 120 000 Ft. alaptőkével.

Ezt a viszonylag meggyorsult iparosítást bizonyos ideig megállítja az 1873. május 9-én kitört gazdasági válság. A bankok, építőipari vállalatok és biztosító társaságok, s ezek után egész sor ipari vállalat is csődbe jutott. Az 1873. évi tultermelési válság /6/ leg-súlyosabban a nehézipart érintette. Az élelmiszeriparban - malom és cukoriparban - nem tett ilyen súlyos kárt a válság. Bár az árak csökkenése és egyes üzemeknek valamely banktól való függése miatt néhány élelmiszeripari üzem is csődbe jutott. Például a Szegedi Export Gőzmalom és Vízmuvek RT három bankkal együtt csődbe került. A XIX. század utolsó negyedében a könnyű-, elsősorban az élelmiszeriparban ismét gyors fejlődés következett be 1880-ban 408 000 iparral foglalkozó munkás közül 110 000 a gyáriparban dolgozott.

- . . . -

/5/ Sándor: Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867-1900

/39-42 oldal./

/6/ Uo.

/53 oldal./

Szegeden is egymás után alapították az üzemeket. Ezek a következők: 1882-ben a Szegedi Szeszgyár és Finomító Rt 750 000 Ft, 1883-ban a Szegedi Fonó- Szövő és Kötélgyár 180 000 Ft., majd 1885-ben az a gyár Első Magyar Kenderfonó néven ujjaalakult 360 000 Ft. alaptőkével. Ezután alapították a malmot, gőzfűrész, szalámi-, paprika-, gyufagyárat és másokat. A Szegeden épülő üzemek is magukon viselték a tőkés iparosítás jellegét: a könnyű- és élelmiszeripar elsődlegességét. Ugyanakkor a félgyarmati, tőkészegény iparosítás, az alacsonyfoku gépesítés jegyei is megtalálhatók. Ezek a tényezők meghatározták a tőkés ipar további fejlődését is. Csaknem kizárólag közép nagyságú és kisüzemek jöttek létre Szegeden. Ebben bizonyos mértékig szerepet játszott a földrajzi környezet is, amely elsősorban mezőgazdasági eredetű nyersanyag feldolgozására ösztönözte az ipart.

A Tisza Kálmán-féle kormány az 1890. évi XIV. tc.-ben kiadta az un. második ipartámogató törvényt.^{/7/} A törvény kedvezményeket nyújtott az ipartelepítéshez, illetve adókedvezményeket adott az új üzemek tulajdonosainak. A törvény nyomán 359 üzem jutott adókedvezményhez. A Magyar Ipar és Kereskedelmi Bank kedvezményesen alapíthatott ipari üzemeket. Ez a bank 1890-ben 400 000 Ft. alaptőkével részvénytársasággá alakította a szegedi kenderfonógyárat. Az 1873. évben kezdődő és 1878-ban a mélypontját elérő tultermelési gazdasági válság után lassan megindult

- . . . -

/7/ Sándor: Nagyipar fejlődése Magyarországon, 1867-1900. Szikra 1954. /364, és 590-600 old./

a hitelélet, újabb tőkés üzemeket telepítettek, növekedett a munkásosztály száma, lassu koncentráció és centralizáció ment végbe. 1880-ban 408 000, 1890-ben 478 000 és 1900-ban 700 597 az iparban dolgozók száma Magyarországon. Ez a különbség 71,7 %-os gyarapodást jelent. A nagyobb üzemekben az alkalmazottak száma is növekedett: 1880-ban 110 000, 1890-ben 156 581 és 1900-ban 320 000 fő. Ez 2,9-szeres növekedésnek felel meg. Az alábbi táblázatban megfigyelhetjük, hogyan alakul 1890 és 1900 között az üzemek alkalmazottainak száma:

Év	Üzemek csoportosítása alkalmazottaik száma szerint				
	21-50 alkalm.	51-100 alkalm.	101-200 alkalm.	501-700 alkalm.	1000 feletti alkalmazott
1890	710	210	100	8	10 üzemben
1900	1230	423	186	26	26 üzemben

10 év alatt tehát 21-50 alkalmazottal dolgozó üzemek száma 173 %-ra, az 51-100 alkalmazottat foglalkoztató üzemeké 201 %-ra, a 101-200 alkalmazottal termelőké 186 %-ra, az 501-700 alkalmazottat tartóké 325 %-ra, az 1000-nél több alkalmazottal dolgoztatóké 290 %-ra nőtt. Magyarországon ekkor 1000 lakosra csak 16 munkás jutott. Érdekes tény az, hogy 1900-ban Budapesten az országos átlagon jóval felül, 1000 lakosra 93, Szegeden 22, és Debrecenben 38 nagyipari munkás jutott. A növekedést az 1900 és 1903 között lezajlott gazdasági válság lassította. A részvénytársaságokban fektetett tőkék összege 85 %-kal csökkent. 100 000 munkanélkülit tartottak nyilván. A válságból való kilábalás

után a magyar uralkodó osztály az 1907 évi III. tc.-be foglalt újabb ipartörvénnyel ismét a tőke segítségére szí-
etett. 1899-hez viszonyítva négyszeresére növelte a kifi-
zetett állami szubvenciók összegét. Az állami támogatás
iránya is változott . 1899-ben a textilipar fejlesztését
szolgáltatta az ipartörvény, 1907-ben pedig már nem kötötte
iparágakhoz, és nemcsak új üzemek, hanem meglévők fejlesz-
tését is előirányozta. Az irányszámok szerint, melyet
nagyarányu gazdaságossági számítások előztek meg, 44 új
vas-, fém- és gépgyár, 130 fonó, szövőüzem és 30 vegyi-
pari és még több más iparágban létesítendő üzem alapítá-
sát tartották lehetségesnek. Természetesen ennek csak jó-
val kisebb hányada valósult meg.

Az 1900-as évek első harmadában még mindig
tulsulyban van a kisipar. Közben azonban a koncentrációs
és centralizációs folyamat egyre gyorsuló tempóban megy
végbe. Jól megfigyelhető ez a következő táblázaton,
mely a szegedi ipar fejlődésén bizonyítja az előbbi
megállapítást.

Harminc esztendő alatt 1907-el növekedett a
vállalatok és vállalkozók száma. Ebből ötszáz a segéd-
nélkül dolgozó kisiparosokra esett. Jelentősebb ennél
azonban az, hogy a husznál több munkással dolgozó válla-
latok száma 21-gyel szaporodott.

Iparvállalkozók és alkalmazottak száma Szegeden 1900-1930 között.

/8/

Év	Összes vállalkozó	Összes vállalkozóból						
		Segéd nélküli	1 segéddel	2 segéddel	3-5 segéddel	6-10 segéddel	11-20 segéddel, munkással	20-nál több mgn-kással.
1900	2756	1500	514	263	310	96	42	31
1910	3768	1978	747	336	407	175	63	62
1920	4609	2855	844	330	363	112	53	52
1930	3763	2844	742	372	354	119	40	52

/8/ Lásd: KSH. Csongrád megyei Igazgatóság. Különgyűjteményében.

Az 1929-33-ig terjedő gazdasági válság még jobban meggyorsítja a koncentráció folyamatát. Növekszik a munkásság létszáma, a termelés szolgálatába állított gépek mennyisége és a megtermelt termékek értéke. Ezzel egy időben egy lassu centralizációs folyamat is megfigyelhető.

A szegedi ipartelepek helyzete 1935 és 1940 között:

/9/

Év	Üzemben lévő ipartelepek	Munkások létszáma évi átlagban	Erőgépek teljesítő-képessége /1000 lóerőben/	Termelési értéke /millió pengőben/	Termelési értéke az 1935. év %-ában
1935	75	4251	15,5	41,6	100
1938	69	5334	24,0	51,1	123
1940	72	6140	25,9	71,3	171

Az ipartelepek száma 75-ről 72-re csökkent ugyan, de közben a munkások száma 1889-cel nőtt. Az előállított termelési érték pedig 71 %-kal emelkedett.

A fenti táblázatban szereplő számok - bár csupán néhány év adatai - a monopólikapitalizmusra jellemző fejlődésről tanuskodnak. Ugyanakkor a fejlődés lassu üteme és az iparfejlődés egyoldalúsága a magyarországi viszonyok "specialitására" irányítják a figyelmünket: a vidéket elnyomó, kizsákmányoló törekvés, a központ felé irányuló koncentrációs és centralizációs mozgás mutatkozik.

Magyarországon 1910-re az összlakosságnak 23,6 %-a az ipari népességhez tartozik. /10/ A nagyipari munkások

- . - . -

száma 563 299, száz munkásra 139,9 lóerő jut. Ez jelentős gépi koncentrációt jelent. /Ugyanakkor Németországban 100 munkásra 72,9 lóerő jut/. Megváltozott az egyes iparágak aránya is. 1900 és 1910 között a könnyűipar aránya 16 %-ról 19,9 %-ra, a nehéziparé 39,9 %-ról 41,2 %-ra, az élelmiszeriparé 44,1 %-ról 38,9 %-ra változott. /11/ Az iparban dolgozó 620 000 alkalmazottnak 61,8 %-a a nagyiparban foglal helyet.

A nehézipar tehát az első világháború előtt kezd nagyobb ütemben fejlődni, bár az élelmiszeripar még akkor is jelentős helyet foglal el. A háború, majd az ezután következő korszak ismét hozott változásokat a magyarországi ipar arányaiban.

1925-ben az élelmiszeripar aránya 40 %-, a vas-, /12/ fém-, gép-, villamos- és vegyiparé 36,2 %, a többi iparé 23,8 %. 1929-re az élelmiszeripar ismét 36,2 %-ra csökkent, a vas-, fém-, gép-, villamos- és vegyiparé 37,7 %-ra növekszik. A változás ebben az esetben a nehézipar, elsősorban a vas- és fémipar kárára történt. A vas- és fémipar 1913-ban 16,1 %, 1925-ben 10,3 %, 1929-ben 11,1 % arányában részesedett az egész ipar termelésének értékéből. Az 1929. évben kezdődő gazdasági tultermelési válság szinte lezárta a korábbi fejlődési szakaszt. A tőkés termelés újabb ciklusában már a nehézipar javára változott az ipar fejlődése. 1938-ban a nehézipar 52,4 %, a könnyűipar 26,7 %

/11/ Berend- Ránki: Magyarország gyáripara 1900-1914, /72 o./

/12/ Incze: Az 1929-33 évi világgazdasági válság hatása Magyarországon. /17 oldal./

az élelmiszeripar 20,9 % arányban részesedett az iparban eredményezett nemzeti jövedelem előállításában. /13/ A számadatok tehát az ország további iparosodásáról és ezen belül az arányoknak a nehézipar javára történő megváltozásáról tanuskodnak.

1940 között megváltozott Szeged város lakosságának összetétele is az iparban dolgozók javára. Az önálló keresettel bíró lakossághoz, sőt az összlakossághoz viszonyítva is növekedett az iparban foglalkoztatottak száma.

Iparral foglalkozók aránya Szegeden:

/14/

Év	Az egész népességből iparral foglalkozók %-ban	
	A keresők számához viszonyítva.	A keresők és eltartottak együttes számához visz.
1900	19,8	18,8
1910	26,9	23,9
1920	23,7	22,6
1930	25,3	23,5
1940		24,3

A keresőknek több, mint egynegyedét az ipar foglalkoztatta. Sőt arányuk az egész népességhez viszonyítva is megközelítette a 25 %-ot.

Ujabb és nagyobb alaptőkével rendelkező K/ ipartelepek épültek. 1910-ben alapul a Back B. Fiai Gőzmalma és Vízvezetéke RT, 1915-ben Szikra Magyar Gyujtógyárak RT, 1920-ban Hűtőház és Élelmiszerszállító RT, /15/

- . - . -

/13/ Berend-Ránki: Magyarország gyáripara a második világháború előtt és a háború időszakában, /244 oldal./

/14/ KSH. Csm. Igazgatóságának különgyűjteménye.

/15/ Fehér I: Szeged gazdasági, társadalmi helyzete és a munkásosztály vezette antifasiszta erők harca a háború ellen. A demokratikus átalakulásért c. doktori dolg.

1921-ben Orion Bőrgyár RT, 1922-ben a Szegedi Butoripari és Kereskedelmi RT, 1929-ben Angol-Magyar Jutafonó és Szövőgyár RT, 1938-ban a Dél-Magyarországi Cipőgyár RT, 1939-ben a Lippai és Fiai Gőzfűrészt RT, 1940-ben a Tisza Malom RT, az Ujszegedi Gőzfűrészt és Ládagyár RT, 1943-ban az Első Szegedi Konzervgyár. A Szegeden lévő 70 nagyobb ipartelep túlnyomórészt könnyűipari és élelmiszeripari jellegű. A 70 ipartelepen 1938-ban 23 960 gépi lőerőt, ugyanakkor Debrecenben 71 ipartelepen 37 176, Miskolcon 30 ipartelepen 3 145 gépi lőerőt alkalmaznak. /16/

E néhány adat kétségtelenül érzékelteti a végbement fejlődést, amely torz. A szegedi ipar elmaradt az országotól, 1940-ben még mindig 2 785 kisipari műhely üzemelt 5 828 alkalmazottal.

2./ A szegedi ipar kialakulásának általános jellemzése

Szeged mai iparának kialakulásában és fejlődésében több tényező játszott szerepet. Ezek két nagy csoportra oszthatók

- a./ A felszabadulás előtt a kapitalizmus gazdasági törvényei szerint végbement fejlődés.
- b./ A felszabadulás és államosítás után gyors ütemben fejlődő szocialista ipar, melyben a kapitalizmusból a szocializmusba való átmeneti időszak gazdasági törvényei az uralkodóak.

- . - . -

/16/ Fehér I. Szeged gazdasági társadalmi helyzete és a munkásosztály vezette antifasiszta erők harca a háború ellen. A demokratikus átalakulásért c. doktori dolgozat. /13 old./

A Szeged környékén található nyersanyag, a gyorsan megtérülő könnyűipari befektetés és a felvevő piac érdekei meghatározó tényezők a kapitalista ipar fejlesztésében. Ezért elsősorban a mezőgazdasági nyersanyag és termékek feldolgozására alkalmas könnyű- és élelmiszeripar jutott el a tőkés közép- és nagyipar színvonalára. A Szeged vidékén termelt kender- bőr- huféleségek, konzerválható élelmiszerek, dohány, gabona és a Tiszán szállított fa feldolgozását szolgáló iparágak váltak jelentősekké.

A második világháborúban ezek az üzemek is tönkrementek. Az értékesebb műszerek és gépek alpusztultak. A megmaradt gépek és munkaeszközök pedig technikailag elavultak, "erkölcsi" kopásuk igen nagymérvű volt. A felszabaduláskor tehát avult, szétrombolt, nyersanyaghiánnyal küzdő ipart találtunk Szegeden, amely csak alig termelt. Még 1946-ban is csupán 86 ipartelep üzemelt, s ezekben együttevée 4600 munkás dolgozott.

A felszabadulás előtt kialakult tőkés ipar, amelyet később államosítottak, a mai szegedi szocialista ipar kialakulásában szerepet játszó egyik tényező.

A felszabadulás előtt a munkások nem szólhattak bele az üzem fejlesztésébe, profiljának alakításába. Az újjáépített üzemek államosítása után alapvetően megváltozik a helyzet. Az államosított üzemek már tőkés nélkül termeltek és fejlődtek. Az új tulajdonba - a szocialista tulajdonba - került termelési eszközök fejlődésének nem álltak útjába a kapitalista viszonyok. A szocialista gazdaság és társadalom kialakulásával együtt fokozatosan kialakult a termelőerők

és viszonyok összhangja. Az új viszonyok új távlatokat nyitnak a termelőerők fejlődése előtt. Itt már nem a profit, hanem a szocialista népgazdaság érdekei, nem a tőkés gazdaság és társadalom, hanem a szocialista gazdaság és társadalom objektív törvényei a meghatározók. Ez a második tényező amely Szeged szocialista iparának kialakulásában szerepet játszott. Ez a tényező a párt és az állam gazdaságpolitikájában jutott kifejezésre. Ezt a gazdaságpolitikát azonban még sok körülmény befolyásolta. A szegedi ipar esetében ezek közül a nemzetközi helyzet, elsősorban a Jugoszláviával való kapcsolatok romlása emelhető ki. Ez befolyásolta a szegedi iparosítás további sorsát. Éppen a hároméves és az első ötéves terv időszakában a káros délvidéki határzóna-politika gátolta a szegedi ipar nagyobbarányú fejlődését. A párt gazdaságpolitikájában elkövetett egyéb hibák is okoztak kárt Szeged szocialista iparosításában. Egyfelől a személyi kultusszal összefüggő szubjektivista hibák, amelyek főként a tervezés és a fejlesztés egyoldalú túlzásaiban jutottak kifejezésre, másfelől a szocialista iparosítás politikájától idegen jobboldali torzítások és a velük összefüggő elvtelen demagógia.

A hibák okozta károk ellenére is tény, hogy Szeged ipara a hároméves, az első ötéves, majd az ellenforradalom után következő hároméves tervben - 12 év alatt - többet fejlődött, mint a század első felében.

II. Az állami tulajdonba vett ipar helyzete és feladatai.

A szocialista iparosítás kezdete

1./ 1949-ben a 35 számottevő szegedi üzemből 26 termelt. A 26 termelőüzemből 24 államosított, 2 pedig külföldi érdekeltségű. /17/ Kilenc sorolható a nagyobb üzemek közé: a Szegedi Kender, az Ujszegedi Kender, a DÉMA, a Konzervgyár, a Gőzfűrész, az Ujszegedi Gőzfűrész, a Ládagyár, a Gyufagyár, és a Lemezgyár. A fiatal, szocialista szektorhoz tartozó üzemek sok bajjal küszködtek. Közülük a szocialista munka kialakításának problémáit említhetjük első helyen. A szocialista tulajdonba vett termelési eszközökkel többségükben még nem szocialista tudattal bíró emberek dolgoztak. A legfontosabb lépés az üzemek államosításával megtörtént, azonban a szocialista munka jellemző vonásai még csak felszínesen hatottak a munka szervezetében, az emberek egymás közötti viszonyában. A kollektív szerződés, a normák, a tervgazdálkodás, tervteljesítés, a termelékenység emelése, az önköltség, a takarékoság, a szocialista elosztási forma, a brigádmozgalom... mind-mind új kategóriák, szokatlan fogalmak. Új eszközei a munkás és a szocialista tulajdonba vett termelőeszközök közötti helyes viszony kialakulásának, valamint a munkások egymás közötti szocialista viszonya formálásának, öntudatuk fejlesztésének.

- . . . -

/17/ MDP Szeged Városi PB, 1949, augusztus 15-i ülésének jegyzőkönyve. Párttörténeti Intézet 00669/1949.sz. irata.

A szegedi pártbizottság tevékenységének, a munkások körében végzett politikai nevelőmunkának, továbbá az iparban kifejtett vezetőtevékenységének jelentős részét a szocialista munka kereteinek megteremtése, formáinak kialakítása és ezek terjesztése tette ki. A párt szegedi vezetőszervei 1949-ben több ülésen, üzemi gyűlésen, tanácskozáson foglalkoztak a helyes termelési normák kialakításával. A végrehajtó bizottság 1949 január 17-i ülésén megállapította, hogy lazák a normák, gyakori a normacsalás. Az állami iparban javultak a technikai feltételek, azonban a normákat nem igazították az új körülményekhez. A munkások többsége elfogadta ugyan a normák bevezetésének tényét, de nem értette, hogy a helyesen kialakított norma és annak teljesítése, milyen népgazdasági, társadalmi következményekkel jár, milyen közvetlen hatással lesz az a munkás életkörülményeinek és munkakörülményeinek alakulására.

Ezzel függ össze a szocialista munkafegyelem kialakulásáért és terjesztéséért folytatott politikai munka. Az üzemekben már korábban is új fegyelmet követeltek a munkásoktól. Ez azonban főként a pontos munkakezdésért folyt, és a késések elleni küzdelmet jelentette. Kevesebb gondot fordítottak az üzem illetékes vezetői a munkaidő jó kihasználására. A gazdasági vezetők, a párt és szakszervezetek - ezt felismerve - a nevelőmunka mellett, a folyamatos termelőmunka anyagi, technikai feltételeinek biztosítását határozták el.

A termelési eszközök további fejlesztése vált szükségessé a kialakulóban lévő új viszonyok között. A fejlődő termelőerők és a szocialista tulajdonra épülő termelési

viszonyok között kialakult kölcsönhatás újabb feladatok elé állította az egész országot: meg kellett kezdeni a szocialista iparosítást. Az elavult technikájú államosított ipar, még az ujjaépítés után sem lehetett alkalmas eszköze a szocializmus alapjai lerakásának. Az MDP Szeged Városi Pártbizottsága helyesen ismerte fel ezt a minőségileg új feladatot. Megállapította: "Új feladat áll előttünk" ez az ötéves terv végrehajtása, amelyet választási programjában hirdetett meg a Központi Vezetőség. /18/

Az általános távlatok felismerése mellett azonban sok nehézség leküzdését kellett megoldani, hogy alapot teremtsenek a szocialista iparosítás kibontakoztatásához.

Súlyos gondot jelentett Szegeden a munkanélküliség növekedése. 1949. január 31-én 6 200 munkanélkülit tartottak nyilván, míg 1948 januárjában 4 800 volt a számuk. Ezek közül 3 000 szakmunkás, 2 000 betanított munkás, 1 200 segédmunkás szerepelt. /19/ Ebben a helyzetben érthető, hogy az MDP Szeged Városi Bizottsága a meglévő üzemek kapacitásának növelését, új üzemek telepítését, továbbá a szabad munkaerő átképzését és átcsoportosítását tartotta fontos feladatnak.

A városi pártbizottság 1949. június 27-i jegyzőkönyvében a következő megállapítások találhatók: A szegedi Textilművek 800, az élelmiszer üzemek 400, a faipar 200, a bőripar 200 munkanélkülit tudna alkalmazni, ha kapacitásukat bővitenék, s a még tökéletes tulajdonban lévőket

- . - . -

/18/ MDP Szeged Városi PB. 1949. ápr. 3-i ülés jegyzőkönyve. Párttörténeti Intézet Irattára, 00138/1949.

/19/ MDP Szeged Városi Bizottság 1949. febr. 7-i ülés jkv.

államosítanak. Lehetséges új finommechanikai üzem és a ruhagyár kialakítása. A munkások szakmai átképzésével és a közmunkák folytatásával 1 500 munkás alkalmazása valósítható meg. Az iparfejlesztés távolabbi tervével is foglalkozott a végrehajtó bizottság június 27-i ülésén.^{/20/} Az akkori körülmények reális felmérése után, villamosenergia és nyersanyaghiány miatt, nehézipari létesítményekre nem találtak lehetőséget. A meglévő könnyűipari üzemek fejlesztésének és újak telepítésének lehetőségeit ellenben pozitívan határozták meg.

A faipar jó feltételei és a korszerű falemezgyár lehetőséget nyújtott a bútoripar fejlesztésére. A textilipar bővítéséhez is kedvező feltételek voltak. A cipőüzemek egyesítésével a bőripar fejlődésének is jó körülményei alakultak ki. A konzervgyár 150 helyett 800 munkást alkalmazhatna kapacitásának növelése után. A malmok üzemeltetésével is jónéhány munkást alkalmazni tudnának.

További nehézséget jelentett, hogy nem minden üzemben volt még ekkor pártszervezet. A meglévők zömében sem ismerték jól a termelés pártirányításának feladatait és a munkások között végzendő politikai munka módszereit. Sok surlódás volt ilyen okok miatt a szakszervezeti vezetők, a párttitkárok és az üzemi vezetők között. A Szegedi Pártbizottság helyesen állapította meg: ^{/21/} az üzemi pártszervezetek egy része csak általában foglalkozik a termeléssel, "mechanikusan" ismételteti a kapott feladatokat. Ugyanakkor magas

- . . . -

/20/ MDP Szeged Városi PB. 1949. jun. 27-i ülés jkv.

/Párttörténeti archívum 0028/1949./

/21/ MDP Szeged Városi PB. 1949. aug. 22, 29, és okt. 3-i ülés jkv. /Párttörténeti Int. 0027, 00650 sz. iratok./

az önköltség, sok a selejt, a termelési mozgalom és a brigádmozgalom pedig gyenge. Egyes vezetők a meggyőzés helyett erőszakoskodtak. Nem találtak elég meggyőző agitációs érvet. Ebben az évben pedig a termelés terveinek teljesítése döntő feladat volt, mert a 3 éves terv eredményes befejezése, az első ötéves terv bevezetéséhez fontos agitációs érvet szolgáltatathatott. A választás sikere is megkövetelte a szegedi üzemek munkásainak politikai felkészítését és a jó termelési eredményeket. Az építőipar hibáira már ebben az évben is felfigyelt a párt. Pártszervezet az építőipar üremeiben - egyebek között a téglagyárban - sem volt még. A politikai munka hiányosságai mellett ezekben az üzemekben, a termelési tervek teljesítésénél, a termelékenységnél és a munkafegyelemnél mutatkoztak nehézségek. Bizonyos "bérdemagógia" is zavarta a politikai légkört, és rossz irányban befolyásolta a munkások hangulatát. A párt városi vezetőszervei az államosított iparban felmérték a helyzetet, ismerkedtek a termelés pártirányításával, ezzel a számukra is új és nagy feladattal. Kezdték felismerni, hogy az új körülmények között új feladatok megvalósítása érdekében új módon kell foglalkozni az üzemek munkásaival. Világossá vált: ki kell képezni az üzemi pártszervezeteket és is a termelés pártirányítására, hogy mozgósítani tudják üzemük munkásait, a terv teljesítése, a termelékenység növelésére, az önköltség, a munkafegyelem, az anyagtakarékosság feladatainak megvalósítására. Az üzemi pártszervezetekben a vezetőségi tagok közül termelési felelősöket választottak, rendszeresen oktatták őket feladataik ellátására.

Kéthetenként a brigádvezetőkkel folytattak tanácskozást a termelésről, a munkaversenyről, a szocialista munkamódszerek terjesztéséről. Elmunkás és ujitó köröket szerveztek, az ujitómozgalom és a mozgalom eredményeinek, munkamódszereinek terjesztése céljából. Tanácskoztak velük is a termelésről, a termékek minőségéről, az ujitómozgalom eredményeiről, feladatairól. Helyes törekvés észlelhető abban az irányban, hogy olyan specialistákat hívjanak meg a termelés pártirányításának segítésére, akik szakmájukat jól ismerő, jól képzett párttagok. A hároméves terv határidő előtti befejezése és az 5 éves tervre való felkészülés időszaka, s a közben megoldott egyéb politikai feladatok sok tapasztalattal gazdagították a párt szegedi vezető szerveit és munkatársait. Ebben a szakaszban lényegében kialakultak azok a formák és módszerek, amelyek segítségével a párt a termelés irányításával, ellenőrzésével kapcsolatos politikai munkát megfelelő színvonalon végezhetette.

Az ujjaépítést szolgáló 3 éves terv telteljesítésével a magyar munkásosztály kifejezésre juttatta, hogy kész támogatni a párt iparfejlesztési politikáját. Bebizonyította azt, hogy felkészült a szocialista iparosítás politikájának végrehajtására. A 3 éves terv nagyszerű eredményei mellett azonban felszínre került néhány negatív vonás is. A párt Központi Vezetősége összegezte a tapasztalatokat, és az első 5 éves terv kezdetén megvitatta azokat a párt helyi szerveivel, valamint az egész munkásosztállyal. Megállapította: eredményeinket dolgozó népünk, munkásosztályunk lelkes, odaadó munkájának köszönhetjük. Ezekben az eredményekben azonban pártunknak is, de a Szovjetunió segítségének is nagy szerepe volt. A hibák a tervfegyelem meg-

szegéséből, a beruházások kereteinek túllépéséből, a termelés irányításában szerepet játszó üzemi pártvezetőségek és pártmunkások tapasztalatlanságából, valamint abból adódnak, hogy a termelő munka szocialista formái, jellemző vonásai még gyengék, nem állandó jellegűek.

A szegedi pártbizottság a helyzet elemzése közben hasonló következtetésekre jutott: /22/ a./ A termelési mozgalmak kampányszerűek, az egyéni versenymozgalom terjedésével a brigádmozgalom visszaesett. b./ A termelési agitáció nem állandó. A népnevelők nem járnak rendszeresen az értekezletekre, sokan nem tanulnak, nem olvasnak. Ezért gyenge a pártmunka, népnevelő munka. c./ Az írásos agitáció is hiányos, nem irányul eléggé a termelésre. d./ Az ujitó mozgalom, a Sztahanov-mozgalom, a munkamódszerátadás gyengén, szervezetlenül, lassan megy. /23/ e./ A vezetés tapasztalatlan, nem ismeri az új és helyes munkamódszereket. f./ A pártvezetésben kevés a műszaki értelmiség. g./ A termelés eredményességének mutatóit a pártmunkások és népnevelők nem ismerik eléggé, h./ A pártvezetés gyakran átveszi az üzemvezetés feladatait. i./ Új bérezést és normákat kell bevezetni, mert a régiék elavultak. /24/ Ez az elemző munka nagyjelentőségű, mert feltárta azokat a problémákat, amelyek a szocialista iparosítás és az 5 éves terv előző éveiben az egész munka gátjává válhattak volna, ha a párt nem indít harcot ellenük. A pártbizottság ipari

- . - . -

/22/ Szegedi Pártbizottság 1950. jan.28-i ülésének jkv.

/23/ Szegedi Pártbizottság 1950. febr.8-i jelentése,

/24/ Szegedi Pártbizottság jelentése, 1950.máj.26.

Párttörténeti Archivum, Szeged VB. 21/1634.

aktívaüléseken, párttitkári értekezleteken, taggyűléseken, népnevelő értekezleteken megvitatta az illetékesekkel a fenti következtetéseket. Meghatározta a feladatokat, és széleskörű, egész éves kampányt indított a hibák ellen. Az aktívák kiképzése után a népnevelő munka eredményeként a szegedi munkások megismerték ezeket a megállapított tényeket. A tervfeladatok végrehajtásért és a feltárt hibák leküzdéséért folytatott harc során kibontakozott a párt vezetőtevékenysége az ipari termelés területén. E munka közben képezte a párt és az üzemi pártszervezetek vezetőségeit, kádereit arra, hogy a vezetésben elláthassák feladataikat, hogy a termelés pártirányítását és a pártellenőrzést megfelelő színvonalon végezhesék.

Összegezve a helyzetet, három fő fontos következtetést vont le, illetve állapított meg feladatul a szegedi pártbizottság:

- 1./ Az első ötéves terv végrehajtását jobban elő kell készíteni.
- 2./ Az új norma- és bérrendszer bevezetését fokozatosan kell végrehajtani.
- 3./ A párt vezető és ellenőrző munkáját javítani kell az ipari termelés területén.

A szegedi Városi Pártbizottság az ötéves terv első évében a három feladat megvalósítását tekintette elsődlegesnek a párt iparvezető tevékenységében. Az első: az 5 éves terv feladatai végrehajtásának jó előkészítése, igen következetes és sokoldalú munkát igényelt a pártbizottságtól.

Meg kellett ismertetni a szegedi üzemek munkásaival a tervet és kimutatni az ebből rájuk eső részt. A párt városi bizottságának volt már tapasztalata és jó aktivahálózata ahhoz, hogy a munkásokkal tanácskozzon. A terv végrehajtása 1950. január 2-án indult. Ekkorra azonban nem volt a terv minden iparágban és minden üzemre vonatkozóan részleteire bontva. /25/ Ez a terv ismeretét, - de január 2.-től kezdve a tervteljesítést is - gátolta. Az ismert és az üzemre lebontott tervfeladatokat különböző értekezleteken, /taggyűlések, népnevelőértekezletek, pártvezetőségi ülések, műszaki-értelmiségi gyűlésein, üzemi "háromszög" ülésein/ tárgyalták meg. Szegeden 30 üzemben szerveztek tervismertető értekezletet. Az értekezleteken jó hangulat alakult ki, sok egyetértő felszólalás, sok javaslat hangzott el, s ezek a javaslatok a tervfeladatok végrehajtásának módszerére irányultak, a termelési folyamat egy-egy részének, mozzanatának új módszerét tartalmazták. A tervismertető gyűléseken 240 újítási javaslatot tettek az üzemek dolgozói. A felszólalók többsége a munkaversenymozgalom továbbfejlesztését is sürgette. A műszaki értelmiségek vállalták, hogy segítik a vállalatok teljesítését, és külön foglalkoznak a versenyben résztvevőkkel. Új brigádszervezés intult, - komplex brigádok alakultak. Az előkészítés szakaszában több tanfolyamot indítottak. A tanfolyamok a munkamódszerátadást, az újító és sztahanov-mozgalom terjesztését és a szakmai átképzést szolgálták.

- . . . -

Az első ötéves terv feladatait tehát megismerték és helyeselték a munkások. 1950 január 2-án nagy lelkesedéssel, ünnepélyesen megindult a szocialista iparosítást szolgáló terv termelési és egyéb feladatainak megvalósítása. A Szeged Városi Pártbizottság február 8-án 12 üzemben megvizsgálta a januári munka eredményeit és azt találta, hogy ezek közül csak hét teljesítette az első havi tervét, - öt nem. /26/ A versenymozgalmak fellendülése és a lelkesedés nem hozták meg a kívánt eredményt. /27/ Legalább két fontos következtetést kellett ebből levonni, és ezt meg is tette a pártbizottság; az egyik az, hogy javítani kell a technikai és anyagi feltételeket, főként a folyamatos nyersanyagellátást kell biztosítani; a másik az volt, hogy a vezetés és elsősorban a pártvezetés színvonalát is emelni kell. Ezek a következtetések helyesek voltak és lényegében megegyeztek az országos helyzetből levont központi megállapításokkal. Ezt bizonyítja az a beszámoló, amelyet a Szegedi Pártbizottságon tartottak a sztahanovisták 1950. február 25-26-i országos tanácskozásairól. "28/ A tanácskozás a szegedi megállapításokon még tulmegy, és a hibák okai között a bürokratizmust, valamint a rossz bérezést is felsorolja. Ezek a megállapítások vonatkoznak a szegedi ipari üzemekre is. Ezt igazolja az a tény, hogy később, az új norma és bérrendszer bevezetésére, az anyagi érdekeltség növelésére vonatkozó központi intézkedések végrehajtása igen gondos politikai előkészítést, és hosszú

- . - . -

/26/ Szegedi PB. Ipari, termelési osztály 1950. febr. 8-i jel.

/27/ Uo.

/28/ Uo. /Párttörténeti Intézet Archivuma, Szeged VB. 21/634/

ideig tartó, következetes politikai munkát kívánt a pártbizottságtól, valamint a pártszervezetektől. Ha végigtekintjük a Szegedi Pártbizottság és az üzemi pártszervezetek egész évi munkáját, azt találjuk, hogy a termelés pártirányításában ezt tekintették a második főfeladatnak 1950-ben. A pártbizottság május 26-i ülésén tárgyalta meg ezt a feladatot.^{/29/} Megállapításaik lényege:

- a bérezés formái elavultak,
- új elszámolási rendszer kell,
- az új elszámolás a szocialista elosztás elveire épüljön,
- ahol lehetséges, a darabbért kell bevezetni.

Május hónapban öt szegedi üzemben a Szegedi Kenderfonóban, a Pamutipari NV-ban, a Kiskundorozsmai Szövőüzemben, a Szegedi Magasépítési NV-ban, és a Gyárépítő NV-ban bevezették a darabbért. A párt részéről megfelelő politikai előkészítés előzte meg az új bérezés alkalmazását. Megmagyarázták a munkásoknak azt, hogy a szocializmus építésének mennyire fontos tényezője ez az igazságosabb bérezés. Arra is felhívták a figyelmet, hogy egyes üzemrészekben dolgozó munkások keresete ideiglenesen csökkenhet. A dolgozók ekkor megértették ezt. A korábbiakhoz viszonyítva május hónapban nem is volt nagy különbség a munkások keresetében.

A Szegedi Kenderfonóban 1 500 dolgozóból 650 darabbér szerint kapta a fizetését, 130 munkásnál

- . . . -

^{/29/} Szegedi Pártbizottság 1950.május 26-i ülésének jkv.
/Párttörténeti Intézet Archivuma: Szegedi VB. 21/634./

heti 5-6 forint fizetéscsökkenés következett be, 290-nél változatlanul maradt, 230-nál fizetésemelkedést eredményezett az új elszámolási forma. Ez nem nagy változást jelent, a heti bér teljes mennyiségében sem. A darabbérezés bevezetése előtti héten 173 639 Ft^a ot, a darabbér szerinti elszámolás bevezetésének első hetében 173 385 Ft-ot fizettek ki a gyár dolgozóinak. A különbség - 254 Ft - kevés. A Pamutipari NV-ban és a Kiskundorozsmai Szövőüzemben összesen 44 dolgozó számára jelentett kevesebb, a dolgozók 25 %-ánál pedig több fizetést ez a bérezési rendszer. A Gyárépítő NV-nál az új bérezés 6 575 forint többletet eredményezett az első héten a dolgozóknak. A Magasépítő NV-nál nagyobb visszaesés - összesen 20 000 Ft. jelentkezett. Ennél a vállalatnál voltak olyan dolgozók, akik a darabbér bevezetése után a korábbi 4-500 Ft helyett 170-180 Ft-ot kerestek. Itt az üzemi és a pártvezetés nem tudta jól előkészíteni az új bérezési forma bevezetését. Ezen a héten anyagihiány volt, a vállalat átszervezés alatt állt, és a politikai agitáció is gyenge volt. A párt levonta ebből azt a tanulságot, hogy alaposabb előkészítés kell e nagy feladat végrehajtásához. Azokban az üzemekben, ahol csökkent a kereset, rossz volt a munkások hangulata, és a tényleges hibák helyett az új, szocialista elosztási formát okolták.

1950. június 15-re az élelmiszeripar kivételével minden termelő üzemben bevezették az új normát és bérezést. /30/ A politikai felvilágosítás mellett, a régi

- . . . -

/30/ Szegedi PB. 1950. jun.23.ülésének jkv.

és új bér közötti különbséget "bérpótlékkal" egyenlítették ki. Javult a politikai hangulat, de a teljesítmény is. A szegedi üzemek a 20. bérhéten 148 %-ra, a 21-en 141 %-ra, a 22.-en 155 %-ra, a 23.-on 150 %-ra teljesítették az új normát. A párt ezzel megnyerte ezt a csatát. Helyesen kombinálta az anyagi érdekelttség növelését a politikai felvilágosító munkával. Kisebb hibák még a jobb politikai munka után is előfordultak. A párt felmérte ezeket, és intézkedett felszámolásuk érdekében. Előfordult még norma- és bércsalás. Volt olyan munkás, aki egy-egy műveletet kihagyott a munkadarab készítése közben. Egyesek a normamegállapítás alatt lassabban dolgoztak. Gyakoribb hiba volt az, hogy új gyártási folyamatok bevezetése után a normákat nem igazították hozzá. A párt úgy intézkedett, hogy a felvilágosító munkát javítani, ugyanakkor a norma és bércsalókat büntetni kell. A politikai munka javítása és fokozása különösen fontos volt, mert 1950. július 1-én meg kellett szüntetni a bérpótlékot. Másrészt azért is, mert ellenséges, uszító hangok is terjedtek a munkások között, s ezek rossz hangulatot keltettek az új norma és bérezés ellen. Az új normarendszer bevezetését és az új normák teljesítését fékezte a versenyszervezés kampányszerűsége. A munkaversenyt egy-egy rövid időszakra, április 4-re, a koreai hétre, Sztálin születésnapjára szervezték, és ez a rövid ideig tartó fellendülés után a munka lendületében, a tervteljesítésben visszaesést eredményezett. Az egy-egy részfeladatra és rövid határidőre tett "felajánlások" mutatószámadatai mellett is veszélyben volt az éves terv teljesítése. Az

Az MDP Központi Vezetősége 1950. május 31-én felhívta ezekre a hiányosságokra a pártszervezetek figyelmét. A párt helyi vezetőszervei is megértették ezt. 1950. szeptember 16-án /31/ a pártbizottság agitációs és ipari osztálya értékelő jelentésében már arról számol be, hogy hosszulejáratu versenyszerződést kötnek a munkásokkal, amelynek fő célja az 5 éves terv határidő előtti teljesítése. Ez a módszer jobb volt. A versenymozgalmat állandóvá, a tervteljesítést biztonságossá tette. A szocialista munkának egy új, jellemző formáját alakította ki, amely az emberek tudatát is formálta, ugyanakkor a termelésre és termelékenységre is hatott.

Az MDP Szegedi Pártbizottságának harmadik fontos feladata volt az 1950. évben az üzemi termelés pártirányításának és ellenőrzésének helyes szervezése, e munka jobb módszereinek kidolgozása. A párt előtt álló nagy feladatokat - a szocialista iparosítást, az első 5 éves tervet - nem lehetett a régi módszerekkel végrehajtani. A korábbi munkastilus az újjáépítésre mozgósított, kampányszerű feladatokra, a szocialista munka egyes elemeinek terjesztésére, a szocialista iparosítás előkészítésére irányult. Az 5 éves tervvel kezdődő új feladatok arra készítették a pártot, hogy azokhoz méltó hozzáértéssel, jobb szakmai és politikai felkészültséggel vezesse ezt a munkát. A pártbizottság éveleji jelentéseiből megállapítható, hogy az üzemben végzett politikai munka fő feladatainak, a munkásosztály politikai nevelését, a munkás-

- . - . -

osztály vezető, kezdeményező szerepének biztosítását és a termelési tervek teljesítésére való mozgósítást tekinteti.^{/32/} A feladatok részletezésével konkrétabb programot is ad a jelentés: a párt politikai munkájában fel kell számolni a kampányszerűséget, az üzemi agitációs és népnevelő munkát állandóvá kell tenni, és színvonalában javítani kell; a tömegszervezeti agitációs munkát a politikai munka mellett a termelés kérdései felé kell fordítani. Ez a jelentés még csak a felismerést tartalmazza. Hosszu ideig tartó munka, sikerek és hibák sorozatában, s azokból levont tanulságok során alakultak ki az új feladatok végrehajtásához szükséges jobb módszerek. A munkaversenyből és a termelési mozgalmakból az év második felében sikerült kiiktatni a rövid időtartamu termelési kampányok szervezését. Ehelyett a terv távlati feladataiért indultak versenyre a munkások, mérnökök, komplex brigádok. A szocialista iparosítás, az 5 éves terv végrehajtása a munkásoktól is megkövetelte a szocialista munka néhány jellemző vonásának elsajátítását: új munkafegyelmet, a termelés és termelékenység állandó, tudatos növelését, a termelés feltételeinek javítását, magasabb általános és új szakműveltséget, világnézetük formálódását. A párt apparátusa, népnevelői, tagjai és aktívahálózata segítségével hatásosan tudott segíteni ebben. A sztahanovisták februári tanácskozásán felhívta a párt vezető szerveinek és a gazdasági vezetőknek a figyelmét ezekre a tennivalókra.^{/33/} A párt azonnal az üzemi

- . - . -

^{/32/} Szegedi PB. 1950. jan. 28-i jelentése, PI. Arch.

^{/33/} Beszámoló a sztahanovisták országos tanácskozásáról, 1950. február. PI. Archivuma: Szeged VB. 21/634.

vezetők segítségére sietett. Az üzemi "háromszög" értekezleten tanácskozott a gazdaságvezetőkkel. Itt az általános feladatok mellett az egyes üzemek sajátos helyzete, problémája is felszínre került. Felhívta az üzemi pártszervezetek és gazdasági vezetők figyelmét az együttműködésre, mert ezt a munkaverseny javításának, a minőség javításának, a selejt csökkentésének, a munkafegyelem javításának, a terv teljesítése feltételeinek tekintette.

A párt üzemi szervezeteit is felkészítették a munkára. A párttagok példamutatását és politikai, ideológiai képzését szorgalmazták. Áprilisban a párttagoknak már 65 %-a versenyzett. A párttagok nagy többsége népnevelő feladatokat is kapott. A párt Szeged Városi Bizottsága nagy gondal és rendszeresen tájékoztatta, előkészítette a népnevelőket. Nagy segítséget és nagy erőt jelentett a népnevelő gárda a párt számára. A tudat formálásában, a verseny és más mozgalmak szervezésében, a termelésben, az ellenség elleni harcban erre az erőre támaszkodhatott a párt. Segítségükkel közvetett, de szoros kapcsolatot teremtett az üzem minden munkásával. Valamennyi munkás figyelmét a termelésre, a politika időszerű kérdéseire irányította. Fokozatosan terjedtek a munka új, szocialista jellemző vonásai, formái. Fokozatosan javult a termelés, a tervteljesítés, a termelékenység. A városi pártbizottság 1950. október 7-i ülésén tárgyalta a párt ipari termelési osztályának jelentését, mely szerint a szegedi ipar júniusban 102,15 %-ra, júliusban 117,03 %-ra, augusztusban 119,33 %-ra teljesítette a felsorolt hónapokra vonatkozó tervét. /34/ Ebben a javuló tendenciában a

- . . . -

/34/ Ipari Termelési Oszt.jelentése, 1950. okt.7.

párt- és gazdaságvezetés irányításával tett intézkedések mellett nagy szerepük volt a párt aktivistáinak, mert a feladatok elvégzése érdekében fel tudták sorakoztatni a munkások tömegeit.

Ez a sokirányú munka a párt- és gazdaságvezetés tapasztalatlansága miatt nem volt hibamentes. Sok esetben a sablonosság, a mechanikus megoldások és a bürokratizmus is zavarta, gátolta a helyes alapelvek megértését, végrehajtását. Ez gyakran éppen a Szegedi Pártbizottság egyes munkatársainak rossz munkamódszeréből eredt. Amikor nehézségeket láttak a feladatok végrehajtása előtt, akkor gyakran meggyőző módszerek helyett adminisztrációs eszközökhöz folyamodtak. Jellemző példája ennek a Pártbizottság Ipari Termelési Osztályának június 8-i javaslata. /35/ Ebben a "javaslat"-sorozatban - többek között - ilyen módszerek alkalmazását kezdeményezi az osztály: a./ Az üzemi pártszervezet és gazdaságvezetés hetenként adjon írásbeli jelentést a pártbizottságnak a versenyvállalások teljesítéséről. b./ A vállalás teljesítését a pártapparátus ellenőrizze és havonta értékelje. c./ A munkaverseny-szerződési űrlapok kitöltését és teljesítését a pártbizottság minden politikai munkatársa ellenőrizze. d./ Az agitációs és propaganda osztály hetenként agitációs szempontokat ad a népnevelőknek. e./ A pártszervezet titkára felel a vállalatvezető, a pártvezetőségi tagok, az üzemi bizottságok tagjai és az értelmiség szabadságolásáért. - Kétségtelen, hogy ezek a módszerek is

- . . . -

/35/ Ipari Termelési Osztály jelentése, 1950. okt. 7.
Párttörténeti Intézet Archivuma, Szeged VB. 21/635.

segítették az 5 éves terv első évi előírásainak teljesítését. Segítették a termeléssel kapcsolatos szocialista munka egy-egy jellemző elemének terjedését /szocialista munkaverseny, szocialista munkafegyelem, tervszerűség, stb./, csak éppen nem szocialista eszközökkel. A meggyőző munka helyett a látszólag "kényelmesebb" eszközhöz fordultak. Nem a munkások forradalmi tömegeire támaszkodva, hanem azoktól eltávolító bürokratikus eszközöket alkalmaztak. Bár van arra is példa, hogy a pártbizottság elítéli a mechanikus, sablonos formákat, de a legtöbb esetben csak a célt, csak a feladatokat látta maga előtt. Ekkor még nem tudott véglegesen szakítani a munkamódszerében jelentkező hibákkal. /36/ Ezek a módszerbeli hibák csak kis epizódok ahhoz a hősi munkához viszonyítva, amelyet a párt aktivistáival és a munkásokkal együtt vivott az első ötéves terv kezdeti szakaszán és amelyen dolgozott annak teljes befejezéséig. Az első öt év önmagában - az időtartamát tekintve - a szocializmus felépítésének rövid és kezdeti szakasza; az a hősi munka, amelyet a munkásság pártja vezetésével napról napra vivott ezért, eredményeit tekintve megsokszorozza e néhány évet. A sok esetben anyagi gondokkal, szakmai problémákkal küzdő "vegyes világnézettel" bíró szegedi munkások együtt meneteltek a párttal a mutatott úton, mert ettől a párttól várták jobb jövőjüket, mert ez a párt birta bizalmukat, mert ez a párt együtt menetelt velük a szocializmus felé.

- . - . -

/36/ Jelentés a nagyüzemi pártbizottságok és műhelyszervezetek munkájáról. Párttörténeti Intézet Archivuma
21/634.

Az első ötéves terv bizonyos gazdasági és gazdaságpolitikai tévedéseivel együtt is nagy változásokat eredményezett hazánk gazdasági és társadalmi helyzetében. Ezekben az eredményekben a szegedi munkások is méltó helyet vittek ki maguknak. A rendelkezésre álló eszközök maximális felhasználásával hozzájárultak Szeged gazdasági képének megváltozásához, saját általános és szakműveltségük, világnézetük formálásához.

2./ A párt iparfejlesztési politikájának eredményei Szegeden az első ötéves terv befejezésének időszakában

Az első ötéves terv végrehajtása folytán Szegeden kialakult helyzetet, az MDP általános iparfejlesztési politikájával összefüggésben kell vizsgálni.

A fontosabb elveket /37/ a párt Központi Vezetősége 1955 márciusi határozatában jelölte meg. E határozat több fontos megállapítása mellett az iparfejlesztés tulzott ütemét az 1953 után jelentkező jobboldali torzítást egyaránt elítélte. Állást foglalt a népgazdaság egyes ágainak arányos fejlesztése mellett.

A központi politikában jelentkező hibák természetesen hatással voltak Szeged iparának fejlődésére is.

Azonnal szembetűnik, hogy 1953 után egészen 1955-ig csökken szegeden az ipari beruházások aránya a gazdaság többi ágaihoz viszonyítva, sőt abszolút számokban is. Másik szembetűnő tény, hogy az iparon belül a nehézipari beruházások

- . . . -

/37/ MDP.Központi Vezetősége márc.2-4. ülésének határozata. Szikra Könyvkiadó 1955.

aránya csökken legnagyobb mértékben. Ennek a ténynek a másik oldala az, hogy a nehézipar elsődlegességét tagadó jobboldali torzítás a könnyűiparral rendelkező Szegeden nem járt olyan súlyos gazdasági következménnyel, mint a nehézipari bázisok területein.

A nehézipar Szegeden az 1953-as évben 30 810 000 Ft összegű beruházást kapott, 1954-ben 24 879 000 Ft-ot, és 1955-ben 35 310 000 Ft-ot, 1953-ban az összes beruházásnak 35,9 %-át, 1954-ben 28,3 %-át, 1955-ben 32 %-át kapta. /38/ Itt is van tehát olyan tény, amely a nehézipari fejlesztés csökkentését bizonyítja, de ez összességében nem jelentett még akkor súlyos torzulást. Míg a nehézipar beruházásaira szánt összegek csökkentek, addig a könnyű - és élelmiszeripar beruházási összegei növekedtek: az 1953. évben az összes beruházásra szánt összegnek 12,2 %-át, 1954-ben 17,9 %-át, 1955-ben 19,3 %-át teszik ki. Az ipar egyes ágai közötti helyes arányok tehát itt is megbomlottak.

Szembetűnőbb ez a tény akkor, ha megvizsgáljuk az egész ipar beruházásaira szánt összegek alakulását. A szegedi ipar 1954-ben 2 %-kal kevesebb összegű ipari beruházásra fordítható pénzt kapott mint 1953-ban. Az ipari termelés 4,7 %-kal alacsonyabb 1954-ben az előző év termelési eredményeinél. Az egy munkásra jutó termelés értéke pedig 7,8 %-kal csökkent. Ugyanakkor a munkabérre kifizetett összeg három és félmillió forinttal növekedett.

- . - . -

/38/ KSH. Csongrád megyei Igazgatósága, 1956. évkönyve.

Ezek a tények hibás gazdaságpolitikaí eredményei. A kép tehát semmivel sem kedvezőbb Szegeden az országos helyzetnél, ha az egész ipar helyzetét vizsgáljuk. Érdekes azonban, hogy Szegeden a nehézipar termelési volumene az 1953. évihez viszonyítva nem csökkent 1954-ben. Ez természetesen nem leplezheti azt a sajnálatos tény, hogy míg a termelés és a termelékenység csökken, addig a termelés költségeinek jelentős részét kitevő munkabér összege növekszik. A pártvezetés eltűrte ezeket a hibákat, nem leplezte le a gazdaságpolitikai torzításokat. S miközben a munkások nominál bére növekedett, a munkafegyelem lazult. Mindezek hozzájárultak annak a demagóg nézetnek a terjedéséhez, amely szerint Nagy Imre őszintén "emelni akarta az életszinvonalat". /39/

Az 1955 évi márciusi határozat után a népgazdasági ágak közötti arányok változtak meg elsősorban, amint ezt az 1955. évi beruházások adatai bizonyítják. Szegeden 1955-ben az összes beruházásoknak az ipar már 51,3 %-át, a közlekedés 11,5 %-át, a kereskedelem 4,5 %-át, a kommunális célok 19,1 %-át, a mezőgazdaság 13,6 %-át kapta. A korábbi arányok tehát az ipar javára változtak meg.

Ha anyagi- műszaki összetétel szerint vizsgáljuk a beruházásokra szánt összegek felhasználását, a következő képet kapjuk:

- . - . -

Az ipari beruházások összege anyagi- műszaki összetétel szerint 1955-ben:

Megnevezés:	Építés:	Gép és tech.	Egyéb:	Összesen:
Összeg /mill.Ft./	62,4	19,1	20,0	110,5
%	56,5	17,4	26,1	100,0

A beruházott összegnek magas hányadát az építkezések költségei jelentették, amelyek új üzemek létesítését s a meglévők bővítését szolgálták. Az iparfejlesztéshez 62 millió forint összegű építkezésre szükség volt. A technika fejlesztésére fordított összeg azonban messze elmaradt a szükséglettől. Az üzemek technikai felujítása már ekkor is égető szükségként jelentkezett. A rendelkezésre álló 19 millió forint nem vette eléggé figyelembe ezt az igényt. Nem vette eléggé figyelembe, hogy a szegedi üzemek elavult munkaeszközeit gyorsabb ütemben kell kicserélni.

Az 1955.március 2-4-i határozat után - annak ellenére, hogy még nem történt meg a hibák őszinte feltárása benne - a gazdaságban megindult egy rendcsinálási folyamat. A határozatot nagy érdeklődéssel fogadta az egész ország. A szegedi pártvezetés figyelme is az ipar felé fordult. A párt szegedi bizottsága 1955. február 23-i ülésén /40/ elemezte a kialakult gazdasági helyzetet. Ezen az ülésen a termelékenység csökkenésének okaként

- . - . -

/40/ MDP. Szeged Városi VB. 1955.február 23.-i jkv.
Párttörténeti Intézet Archivuma.

a párt gazdaságvezető, ellenőrző tevékenységének gyengeségeit állapítja meg első helyen. A termelés pártellenőrzésének kérdésében ellentétek merültek fel a gazdaságvezetés és pártvezetés között. /Ezt a végrehajtó bizottság később részletesen és újra megvizsgálta./ Egyes vezetők ki akarták vonni a gazdasági irányítást a párt segítő, ellenőrző tevékenysége alól. Ellenkező előjelű hibák is előfordultak. Sok félreértés eredt a rossz munkastilusból is.

A párt tömegpolitikai munkájának gyengesége is e gazdasági bajok egyik okaként szerepel a végrehajtó bizottság ülésének jegyzőkönyvében. Még a nagy feladatok megoldása ügyében sem tudta az üzemi pártvezetés felsorakoztatni a munkások egészét. Hiányos és sablonos agitációt és népnevelő munkát végzett több üzemben a pártszervezet. 1954-ben lazult a munkafegyelem, lazultak a normák. Éppen ennek következtében néhány üzemben nőtt a munkabér, s ez nagyarányu munkaerővándorlást vont maga után.

A párt helyesen döntött, amikor elhatározta, hogy ezekben a kérdésekben a munkásokhoz fordul, megtárgyalja velük, és segítségüket kéri a hibák kijavításához. A párt városi bizottsága 1955. március 16-án aktiva ülésre hívta meg a politikai és gazdasági vezető beosztásban lévő pártaktivát. A párt szegedi vezetőszerve egész sor gazdasági, termelési hibára hívta fel a figyelmet:

a./ A szegedi ipari üzemek nem teljesítették 1954-ben termelési terveiket. Az 1953. évhez viszonyítva 1954-ben az alábbi táblázat szerint alakult a termelés:

Az ipari termelés összehasonlító adatai 1954-ben.

/41/

Év	Minisztériumi ipar,			Helyi ipar,			Szövetke- zeti ipar	Ipar összesen:
	Nehéz	Könnyű	Élelmiszer	Nehéz	Könnyű	Élelmiszer		
1953	100	100	100	100	100	100	100	100
1954	104	88,2	104,5	88,2	113,5	92,5	127,1	95,3

/41/ Központi Statisztikai Hivatal Szegedi Igazgatósága 1956. évkönyve.

A helyzet alakulásának okait elemezve azt találjuk, hogy az éves tervek előirányzott követelményei is módosultak. Egyes üzemek tervét 1954-ben többször csökkentették. A főok azonban az volt, hogy a munkatermelékenység növelésének nem tulajdonítottak komoly szerepet, ellenkezőleg elhanyagolták.

A termelés csökkenésének olyan okai is vannak, hogy a korábban tervezett gépeket - melyeknek ekkor már üzemelniük kellett volna - nem kapták meg a szegedi üzemek. Szegeden ilyen hatása is volt annak a revizionista tételnek, amely a nehézipar elsődlegességét tagadta. A tervmódosítások, az ipari beruházások csökkenése, a termelés csökkenése eltorzította az egész gazdaságpolitikát, módosította a párt által korábban kialakított iparosítási politikát, és bizonytalanságot keltett mind a vezetésben, mind a termelésben dolgozók között.

b./ A pártaktiva megállapította, hogy lazult a munkafegyelem, csökkent az egy munkásra eső termelés mennyisége, növekedtek a termelés költségei. Ez természetes következménye annak a zürzavarnak, amely a termelésben, a termelési tervekben és a beruházások arányaiban következett be annak nyomán, hogy indokolatlan módosításokat, szükségtelen átcsoportosításokat eszközöltek, a Nagy Imre körül kialakult opportunistá, revizionista csoport tagjai. A szegedi ipari üzemekben az egy munkásra eső termelés 1954-ben a következőképpen alakult:

Az egy munkásra eső termelés összehasonlító adatai 1953- és 1954-ben:

/42/

Év	Minisztériumi ipar				Helyi ipar				Szövetke- zeti ipar	Összes ipar
	Nehéz	Könnyű	Elelm.	Össz.	Nehéz	Könnyű	Elelm.	Össz.		
1953	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1954	110,5	81,9	88,8	87,7	104,1	92,5	103,4	92,1	104	88,2

/42/ A Központi Statisztikai Hivatal Szegedi Igazgatósága 1956. évkönyve.

A szegedi üzemekre - bár többségükben könnyűipari jellegűek - is hatott ez a gazdaságpolitika. Egy munkás csaknem 12 %-kal termelt kevesebbet, mint az előző évben.

Ilyen súlyos következménnyel járt az, hogy a párt helyes központi irányítása hiányában a szegedi pártvezetés is tégllenül nézte a termelékenység csökkenését.

Súlyosbitja a helyzetet az, hogy a termelés költségei közben nőttek. 1953-ban a munkások számára kifizetett bérek összege 139 millió forint volt, 1954-ben már 166 millió forintra emelkedett. Elvtelen, olcsó, minden komoly gazdasági alapot nélkülöző bérdezagógia következménye ez, melyet Nagy Imre és csoportja az életszínvonal emelésének politikájaként hirdetett. Az önköltség - az összes tényezők következményeként 1953-hoz viszonyítva -, 2,2 %-kal nőtt.

c./ A pártaktiva elítélte a revizionista vonalat képviselő politikusoknak azon törekvéseit is, amely szerint a jól dolgozó "munkáskádereket" kiszorították a vezető pozíciókból. Amennyiben ez indokolatlan volt, jogos sérelmek egész sorát hozta felszínre. A sértett emberek természetesen erről a talajról ítélték el a Nagy Imre féle káderpolitikát, mely egyoldalú, szűklátókörű, az "értelmiség" megtévesztésére folytatott demagógiával függött össze.

d./ A szegedi pártaktiva a hibákért - jogosan - a revizionista torzítást tette felelőssé, mely a nehézipar elsődlegességének tagadásában, a termelés fontos mutatóinak elhanyagolásában, a revizionizmus térhódításában, a demagógiában,

stb. jelentkezett.

Éppen abban van ennek a revizionista, opportunistá gazdaságpolitikának a veszélye, hogy ezzel együtt azonnal felmerül egész sor politikai és ideológiai kérdés is, amelyek végsősoron érintik a proletárdiktatúra egész gazdaságpolitikáját, a párt és a munkásosztály vezetőszerepét, a munkás- paraszt szövetséget és még több politikai, ideológiai kérdést is. Az 1955. március előtti 22 hónap alatt kialakult helyzetet teljes összefüggésében vizsgálva tehát azt találjuk, hogy Szegeden is jelentős gazdasági, politikai és ideológiai kárt okoztak a revizionizmussal kapcsolatos hibák. Helyes és jogos volt a pártbizottságnak az a döntése, - melyet az aktiva elé tárt, - hogy le kell számolni a jobboldali támadással, és annak ideológiájával. A gazdasági hibák kijavítását, a pártegység szilárdítását, az ideológiai zűrzavar rendezését, a pártfegyelem javítását jelölte meg feladatul. Visszautasította az olyan nézeteket, amelyek a nehézipar elsődlegességét tagadták, a szocialista munkaversenyt ellenesték, a tervek egyenletes teljesítését gátolták.

A szegedi pártaktiva ülésézése után az ipari üzemek pártbizottságai, pártvezetőségei hozzáálltak, hogy gyökeres fordulatot valósítsanak meg. Munkaterveik alapján megállapítható, hogy őszintén akarták a hibák kijavítását. A termelés pártellenőrzésének, a párt vezetőszerepének javítása, a terv teljesítésére való mozgósítás,

a szocialista munkaverseny szervezése, a termelés minőségének javításáért és költségeinek csökkentéséért folytatott harc jelszavai szerepelnek célkitűzéseik között.

A Szegedi Textilművek pártbizottságának első félévi munkatervében hasonló feladatokat találunk:

- a./ A pártbizottság minden hónapban értékeli a gazdasági eredményeket. Az igazgató beszámolója alapján megvizsgálja a termelés, a termelékenység, az önköltség és a hulladék alakulását.
- b./ Ellenőrzi a tervteljesítést naponta, havonta, negyedévenként.
- c./ A vállalat igazgatójával rendszeresen megbeszéli a tervteljesítést akadályozó hibákat.
- d./ Az üzem dolgozóit mozgósítják a termelési terv teljesítésére és a munkaversenyre. Értekezleteken meg tárgyalják a dolgozókkal a konkrét feladatokat.
- e./ A felszabadulás 10. évfordulójára:
 - a tervet 102 %-ra teljesítik, s ez 557 000 Ft értékű terméket jelent,
 - a minőséget 0,6 %-kal javítják, - s ez 127 000 Ft többletet ad,
 - a segédanyagok felhasználását 5 %-kal csökkentik, ez 110 000 Ft többletet hoz,
 - 9 kártológépre védőberendezést szerelnek,
 - üzemi konyhát létesítenek,
- f./ A párt alapszervezetei, a szakszervezetek, a DISZ az MNDSZ segítenek a feladatok megoldásában, a verseny-

szervezésben, a minőség javításában, a termelést segítő mozgalmak terjesztésében”.

A pártbizottság munkaterve sok pozitívumot tartalmaz, amely már a márciusi határozat végrehajtását célozza. Az alapszervezetek és a tömegszervezetek ezeket a feladatokat apróbb és ennél konkrétabb teendőkre bontották. Sok általános szólam is található ezekben a tervekben. Pl. a Szegedi Textilüzem IV. számú alapszervezetének munkatervében a következők szerepelnek: "Az új szakaszban kijelölt irányelvekre támaszkodik a pártvezetőség, és úgy végzi munkáját, hogy a politikai és gazdasági munka a dolgozók érdekeit szolgálja. A termelés pártellenőrzését fokozott mértékben előtérbe helyezi. A műszaki konferenciákon az eredményeket és hibákat kell értékelni. - Az ilyen általánosságok mellett konkrét és pontosan megjelölt feladatokat is találunk.

Említésre érdemesek a műszaki intézkedési tervek, amelyeket az 1955. évi tervek teljesítése érdekében készítettek. Ezek a tervek még konkrétabb és pontosan meghatározott feladatokat tartalmaznak. A Szegedi Textilművekben az 1955. évre a következő műszaki intézkedési tervet készítették: № 43/

- " a./ Kisérlet folytatása a szálszakadás csökkentésére, az előfonó gépeken fabetét alkalmazása,
- b./ A minőség javítása érdekében a Zsédely-mozgalom terjesztése,

- . - . -

- c./ A kártológépekről lekerülő szalagok finomsága között kicsi legyen az eltérés,
- d./ A többtermelés és minőség javítása érdekében az Arisztov-féle fonási eljárás bevezetése,
- f./ Az előfonógépeken szálegyengetők alkalmazása,
- g./ A takarékoság érdekében: a selejt csökkentése, a gépek rendszeres karbantartása, energiával, segédanyaggal való takarékoság, ujitások alkalmazása. Helyes anyaggazdálkodás, raktározás.
- h./ Önköltségcsökkentés kiterjesztése,
- i./ Szociális és egészségügyi intézkedések: porelszívás, új étkező, üzemi konyha, öltöző építése.

A jegyzőkönyvből és az egyéb idézetekből kitűnik, hogy az üzemi pártszervezetek átvették a Központi Vezetőség és a Városi Pártbizottság által adott gazdasági feladatokat. A termelés és a termelékenység növelését, az önköltség csökkentését, a takarékoságot, fontos feladatnak tekintették, és műszaki intézkedéseket, valamint a technológiai fegyelem javítását határozták el. A termelés pártellenőrzésének javítására is törekedtek.

Ugyanakkor kétségtelen, hogy e tervek készítői - néhány kivételtől eltekintve - túlságosan mechanikusan másolták a felsőbb szervek által megjelölt γ általános feladatokat. Néhány gazdasági, műszaki és nevelési feladatot kivéve nem teszik felelőssé a párttagokat, a pártvezetőséget és a gazdasági vezetőket a határozatok végrehajtásáért. A feladatok sematikus, mechanikus felsorolása és az általános-

ságok holt betűvé változtatják a nagy munkával készült tervet. Felesleges, semmitmondó Y ülésezéssé válnak a gondosan előkészített értekezletek is. Természetesen a tervekben szereplő feladatok megjelölése még ilyen általánosságban is pozitívan értékelendő, mert szakítást jelent egy korábbi szakasz hibás, jobboldali fordításokkal teletűzdelt gazdaságpolitikájával.

A Központi Vezetőség határozata alapos fordulatot jelentett. Fontos megállapításainak egy része azonban szólamná, frázissá vált, mert nem volt következetes, nem tárta fel őszintén és önkritikusan a hibák okait. Fő hibája, hogy nem a kétfrontos harc politikájára épült. Enélkül pedig nem lehetett sikeres harcot folytatni a revizionizmus ellen. Ezért szööhettek egyes emberek legendákat Nagy Imre köré, melyek szerint "parasztvédő", "szabadságot akart az értelmiségnek", "emelni akarta az életszínvonalat", stb. /44/

Nem tárta fel, hogy a párt felső vezető szervei "elnézők voltak, békülékenyek voltak az opportunizmussal szemben". "Elhallgatták, hogy ez a vonal 1955 márciusáig kötelező vonal volt a pártban". /45/

A párttagok az önkritikusan feltárt tényekre is ugyanolyan őszinteséggel válaszoltak volna, mint amilyen őszintén üdvözölték a gazdaságban feltárt jobboldali torzítások felszámolását. A párttagok ugyanolyan tetterekészen segítettek volna a központi vezetésnek a többi hiba kijavításában is, mint amilyen lelkesedéssel fogtak hozzá a gazdaságban jelentkező károk kijavításához.

- . . . -

/44/ Friss I. előadói beszéde. Akadémiai Közlemények 1961.évf.1-3.
/45/ Uo.

Az 1955. évi márciusi határozat után tehát megváltozott a párt gazdaságpolitikája. A beruházásokra szánt összegeknek a népgazdasági ágak közötti elosztása a népgazdaság tervszerű arányos fejlődéstörvényének megfelelően történt. Jobban figyelembe vették a szocialista iparosítás követelményeit. Az ipari beruházás helyesebb arányai alakultak ki Szegeden is. Ezzel együtt járt egy egészségesebb gazdaságpolitika érvényesülése. E két tényező közös hatására 1955. végén megváltoztak az ipari termelés mutatói.

A termelés mennyiségi mutatóinak alakulása elsősorban azt igazolja, hogy helyes volt a Nagy Imre féle antimarxista gazdaságpolitikával való leszámolás. A párt helyesen cselekedett, amikor a munkásokhoz fordult az eltorzított gazdaságpolitika felszámolása érdekében. 1955 végére a szegedi munkások csaknem teljesen kijavították azt a csorbát, amelyet a korábbi torzítások okoztak a termelés mennyiségi alakulásában. Vizsgáljuk meg ezt az alábbi táblázat felhasználásával:

A termelés mennyiségének alakulása a szegedi iparban 1953 és 1955 között:

/46/

Év	Minisztériumi ipar				Helyi ipar				Szövetke- zeti ipar	Össze- sen
	Nehéz	Könnyű	Élelmiszer	Össz.	Nehéz	Könnyű	Élelm.	Össz.		
1953.	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1954.	104	88,2	104,3	93,7	99,2	113,5	92,5	101,3	127,1	95,3
1955.	88,1	91,6	110,2	96,9	119,3	134,7	95,6	113,5	137,0	99,1

/46/ Statisztikai Hivatal Szegedi Igazgatóságának 1956. évkönyve

Ha megvizsgáljuk az egész ipar által előállított összes termékmennyiségét /1953-ban 100 %, 1954-ben 95,3 %, 1955-ben 99,1 %/ akkor - kis eltéréstől eltekintve - igaznak kell tartanunk az előbbi megállapítást. A részletek elemzése azonban még az 1955. évvégi eredményekben is megmutatja a Nagy Imre féle antimarxista koncepció káros következményeit. A minisztériumi ipar, különösen a nehézipar, még 1955-ben is mélyponton van, jelentősen kevesebbet termel az 1953 évben termelt mennyiségnél. Az állami, helyi ipar és a szövetkezeti ipar termékeinek mennyiségi mutatói kedvezőbbek. Szegeden azonban tulsulya miatt a minisztériumi ipar a meghatározó. 1955-ben a minisztériumi ipar 1 366,5 millió Ft, a helyi ipar 88,9 millió Ft és a szövetkezeti ipar 91,5 millió Ft értékű terméket állított elő. A különböző miniszteri tárcákhoz tartozó állami ipar 3,1 %-os lemaradása 42 361 500 forintot jelent, ami csaknem fele a helyi ipar egész évi termelésének .

Összegezve: az 1953 évi termelési mennyiséghez viszonyítva 0,9 %-os, azaz 13 922 100 forint értékű a lemaradás 1955-ben. Ez -- bár nem sok -- mégis utal a revizionista gazdaságpolitika káros következményeire, mivel a helyes politikai vonal mellett sem volt elegendő 10 hónapi megfeszített munka a termelésben bekövetkezett visszaesés megváltoztatásához. Az országos eredménytől is /1955-ben az ipari termelés 9 %-os fejlődést ért el/ 5,2 %-kal elmaradt Szegeden az ipar termelésének növekedése.

A Központi Vezetőség márciusi határozata szerint az opportunista gazdaságpolitika következménye, hogy az egy munkásra eső termékmennyiség nem növekedett 1954-ben. Szegeden az 1955. március 16-án tartott pártaktiva beszámolója szerint 1954-ben csökkent az egy munkásra eső termék mennyisége. A statisztikai adatok megerősítik azt a megállapítást, mely szerint 1953-hoz viszonyítva Szegeden 1954-ben 11,8 %-kal kevesebb termék jut minden egyes ipari munkásra. A párt ezért az egy munkásra eső termékmennyiség növelését is feladatul adta a szegedi munkásoknak 1955-ben. A termelés feltételei javításának, a munkafegyelem erősítésének következményeként az alábbiak szerint alakult a helyzet:

Az egy munkásra jutó termékmennyiség alakulása a szegedi iparban 1953 és 1955 között:

/47/

Év	Minisztériumi ipar				Helyi ipar				Szövetkeze- ti ipar	Összes ipar
	Nehéz	Könnyű	Elelm.	Összes	Nehéz	Könnyű	Elelm.	Össz.		
1953	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1954	110,5	81,9	88,8	87,7	104,1	92,5	103,4	92,1	104	88,2
1955	109,4	84,0	106,2	94,2	118,3	104,6	114,8	99,8	94,1	94,1

/47/ Statisztikai Hivatal Szegedi Igazgatóságának 1956. évkönyve.

Az országos tervek előírásai szerint 1955-ben 3,9 %-kal kellett növelni az egy főre jutó termékmennyiséget. Szegeden - 1954- hez viszonyítva - 1955-ben 5,9 %-kal növekedett az egy munkás által előállított termékek mennyisége, de az 1953 évi szintet nem érte el. Emellett említésre méltó a munkafegyelem lazulása és a termelés szervezésének, valamint az anyagellátásnak számos hiányossága.

A gazdaságos termelésnek egyik legfontosabb eleme a termelés költségeinek csökkentése. A párt mindig nagy gondot fordított a termelés költségeinek csökkentésére. A Nagy Imre által vezetett jobboldali csoport ezzel a gazdaságpolitikai feladattal sem törődött. Az MDF Központi Vezetősége 1955 márciusában megállapította, hogy az előző években lebecsülték a költségcsökkentés jelentőségét. A költségek növekedése mellett pedig nem lehet tartós életszínvonalemelkedést elérni. 1955-ben a terv egyik feladata az önköltség csökkentése volt. 1954-hez viszonyítva 3 %-os csökkenést kellett elérni. A termelés költségeinek csökkentésében azonban sok egyéb tényező is közrejátszik. Nem választható el mereven az anyag, a bér, a termelékenység számos tényezőjétől, továbbá a takarékoságtól sem. A párt- és a gazdaságvezetés megértette az önköltség csökkentésének kivételes jelentőségét. Rendszeresen felhívták erre a gazdaságvezetőket, a párttagokat és a termelés frontján dolgozó minden ember figyelmét. A párt rendezvényein /taggyűléseken, értekezleteken, pártnapokon/ és a termelési értekezleteken szinte minden alkalommal szó esett a termelés költségeinek csökkentéséről. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint azonban tulságosan általános szölamoknál maradtak. Az üzemi pártser-

vezetek munkaterveiben gyakran találunk ilyen példákat: "Fontos feladatnak tekintjük az önköltség, a takarékoság és a termelékenység kérdéseivel való foglalkozást." "Az új szakaszban kijelölt irányelvekre támaszkodik a pártvezetőség". /48/ Ugyanakkor nem bontották le egészen a munkagépig, az egyes emberig az önköltség csökkentésének feladatait. V Igy bár mindenki előtt ismerté vált az önköltség csökkentésének 3 %-os tervszáma, de ez gyakran csak szólam maradt, mert sokan nem értették meg világosan, hogy az anyaggal, az energiával, az idővel való takarékoság, a termelékenyebb munka együttesen csökkenti a termék előállítási költségeit.

A rendelkezésre álló adatokból kitűnik a termelés költségeinek egyik része: a beralap mennyisége 1953-ban 191,26 millió, 1954-ben 226,34 millió, 1955-ben 129,39 millió forint volt az iparban alkalmazottak beralapja. Ez tehát évenként növekedett, ugyanakkor a teljes termelési érték és az egy főre eső termelési érték mennyisége 1954-ben és 1955-ben is csökkent az 1953-as évhez viszonyítva. Végeredményben tehát az országos helyzethez hasonlóan a termelés költségei nem csökkentek, hanem növekedtek.

A munkások és alkalmazottak létszáma is nőtt. 1953-ban 18 292, 1954-ben 19 839, 1955-ben 19 103 fő dolgozott a szegedi üzemekben. Ez a növekedés szemmel láthatóan nem indokolja a beralap említett méretű változását. Az ipari munkások átlagos havi keresete is emelkedett. /1953-ban 811, 1954-ben 893, 1955-ben 939 forint./ Ez az életszínvonal javulását jelentette, de ugyanakkor nem járt együtt a termelés és termelékenység

.. . - . -

/48/ Szegedi Textilművek PB. irattára, 1955 évi gyűjtemény.

növekedésével annak ellenére, hogy a párt határozataiban és a helyi pártszervezetek munkaterveiben ez feladatként szerepelt.

Nem vezetett eredményre a pártszervezetek pozitív törekvése, mivel a "termelés és beruházás indokolatlan átcsoportosítása, az ebből keletkező zür-zavar, a munkafegyelem lazulása", /49/ ezzel ellentétes irányba hatott. Előfordult, hogy egyetlen üzemben huszonötször módosították 1953 júniusa és 1955 márciusa között a termelési terveket. Ilyen körülmények között csak a tartalékok rovására lehetett ideiglenesen növelni az életszinvonalat.

Súlyos hiba volt, hogy az esetek többségében nem adták meg az önköltség csökkentésének konkrét feladatait üzemegységenként, termékféleségenként. Tulságosan általánosak voltak ezek a célkitűzések is. A termelés és termelékenység növelése, az önköltségcsökkentés és az anyagtakarékosság mellett fontos gazdasági mutató a termékek minőségének alakulása. A szegedi ipari üzemekben nagy jelentőséggel bírt a minőség javítása, mert 1955-ben is jelentős export-megrendelést kaptak. /Megjegyzendő, hogy viszonylag sok import nyersanyagot dolgoztak fel, és ezek minőségétől is függött a késztermék minősége./ A tervteljesítésnek tehát fontos feltétele volt a minőség kedvező alakulása. Az üzemi pártbizottságok és pártszervezetek 1955. évi munkatervében mindenütt szerepelt a minőség javításának feladata. Több olyan üzem található, amelyben pontosan meghatározták ezt a teendőt. A Szegedi Textilüzemben

- . - . -

/49/ Friss I. akadémiai beszédéből, Akadémiai Közl. 1961 évf. 1-3 szám.

a felszabadulás tizedik évfordulójára a minőség 0,6 %-os javítását határozták el. "Minőségi brigádok", "DISZ minőségi békeőrjáratok" alakultak, amelyek a maguk agitációs és ellenőrző tevékenységével befolyásolták a minőségi terv teljesítését.

A párt kezdeményezésére az 1955 évi termelési tervek teljesítését segítő mozgalmakat szerveztek. Ezeknek nagy jelentőségük van. Lenin: "A nagy kezdeményezés" című írásában, 1919 június 28-án ezt írta: "Ez olyan fordulatnak kezdete, mely nehezebb, mélyrehatóbb, alaposabb, döntőbb jelentőségű, mint a burzsoázia megdöntése, mert ez a magunk renyhesége, fegyelmetlensége, kispolgári önzése fölötti győzelmet jelenti. Győzelmet jelent azokon a szokásokon, amelyeket az átkozott kapitalizmus hagyott örökségül a munkásnak és parasztnak. Új társadalmi fegyelmet, szocialista fegyelmet akkor és csakis akkor teremthetünk meg, akkor és csakis akkor válik lehetetlenné a visszatérés a kapitalizmushoz, és válik valóban legyőzhetetlenné a kommunizmus, amikor ezt a győzelmet megszilárdítottuk". /50/

1955-ben a szegedi üzemekben a munkaversenyek szervezése elsősorban a terv teljesítésére irányul. Verseny alakult ki az éves tervek határidő előtti teljesítése érdekében. Ezen belül ünnepi műszakokat rendeztek április 4, május 1, augusztus 20, november 7 tiszteletére. A versenyben élenjáró dolgozókat a kiváló dolgozó címmel és jelvénnnyel, valamint oklevéllel jutalmazták.

- . - . -

/50/ Lenin: Válogatott művei, II. 562 old. /Szikra 1954./

Minőségi, takarékosági, önköltségsökkentési feladatokat is célul tűztek ki, de fő követelmény a tervek határidő előtti teljesítése és telteljesítése volt. Sajnálatosan a gyakran kampányjellegű versenyszervezés és az indokolatlanul távoli határidők és célok megszabása miatt előfordult, hogy az emberek belefáradtak, s a mozgalom érdektelenségbe fulladt.

A verseny nyilvánossága csorbát szenvedett és értékelése is sok hibával járt együtt.

Az 1955-ös év nagy eseménye a felszabadulás tizedik évfordulójára rendezett versenymozgalom volt. A szegedi Párt Végrehajtó Bizottság 1955. január 12-i ülésén megvitatta, majd a pártszervezetek munkáján keresztül elindította ezt a mozgalmat. A verseny a tervteljesítésre, a termelékenység javítására, az önköltség csökkentésére és az anyagtakarékosagra irányult. A tömegszervezetek nagy lelkesedéssel kapcsolódtak be a versenyszervezés munkájba. A végrehajtó bizottság megállapítása szerint a versenyben a munkások 80-85 %-a vett részt, s vállalását 40-42 %-ra teljesítette. A pártvezetés már az indulásnál felhívta a figyelmet a leggyakrabban előforduló hibákra. A versenymozgalom nem járt a munkafegyelem javulásával, és nem javult eléggé a párt tömegpolitikai agitációs és népnevelő munkája sem. A pártszervezetek pedig kivétel nélkül tudták azt, hogy Szeged iparának fejlődése, a termelés mutatóinak alakulása jelentős részben az iparban dolgozó munkások odaadó, lelkes, fegyelmezett munkájától, ez pedig a párt politikai munkájától függ.

A párt politikai vezető, nevelő tevékenysége mellett gondot fordított arra is, hogy a dolgozók anyagi érdekeltisé, munka- és életkörülményei is javuljanak. 1953-~~ban~~ és 1955 között 811 forint átlagról 939 forintra emelkedett a munkások fizetése. Ha az 1953 évit 100 %-nak tekintjük, akkor 1955-ben 115,8 %-nak felel meg ez az összeg. A béren kívüli juttatások, /egészségügyi, kulturális, szociális stb./ még tovább növelik ezt az összeget.

Összegezve: Szeged város iparának említett néhány mutatója alapján képet nyerhetünk ennek szerkezetéről, helyzetéről, fejlődésének irányáról. Az ipari termelés adatai szerint a könnyűipar teljes termelési értéke 1955-ben 8,8 -szer több a nehéziparénál, és 2,5-szer több az élelmiszeriparénál. Az állami iparban előállított termékek értékének 66,2 %-át a könnyűiparban, 26,3 %-át az élelmiszeriparban, és 7,5 %-át a nehéziparban termelték. A beralap 64,7 %-át a könnyűiparban, 21,4 %-át a nehéziparban, és 13,9 %-át az élelmiszeriparban dolgozók kapták.

A munkások beralapjának 67,3 %-át a könnyűiparban, 19,1 %-át a nehéziparban és 13,6 %-át az élelmiszeriparban foglalkoztatottak kapták. Az összes iparban foglalkoztatottak 65,6 %-a a könnyű, 19 %-a a nehéz és 15,4 %-a az élelmiszeriparban dolgozik. A munkások 68,1 %-a a könnyűiparban, 16,9 %-a a nehéziparban és 15 %-a az élelmiszeriparban dolgozik. Összefoglalva 1955 évben az ipar helyzetét, az alábbi képet kapjuk:

Az ipar helyzete 1955 évben:

/51/

Sor- szám	Iparág	Beruhá- zás	Terme- lés %-a	Munkások és alkal- mazottak béralapja %-ban	Munkások béralapja %-ban	Munkások és alkal- mazottak % %-ban	Munkások aránya %
1.	Nehéz	33,3	7,5	21,4	19,1	19,3	16,9
2.	Mönnyü	14,5	66,2	64,7	67,3	67,3	68,1
3.	Élelmiszer	6,7	26,3	13,9	13,6	15,4	15,3

/51/ Szegedi Statisztikai Igazgatóság 1956. évkönyvéből.

3./ A párt gazdasági és politikai tevékenysége Szegeden
1956-ban az ipar és a munkások helyzetének javításáért

Az 1955 márciusi határozat a jobboldali, a revizionista gazdaságpolitikával számolt le. A szocialista iparosítás folytatása és a nehézipar elsődlegessége mellett foglalt állást. Félreállította a szocialista gazdaság fejlődésére káros, ellenséges politikát és azok képviselőit. Nem tárta fel őszintén azonban azokat az okokat, amelyek miatt és azokat a körülményeket, amelyek között ez a politika felszínre került, és súlyos károkat okozott. Emiatt a jobboldali revizionista nézetek csak a színről kerültek le, de nem semmisültek meg.

Ha őszintén feltárta volna a határozat a revizionista jobboldal felszínre kerülésének összes gazdasági és politikai okait, akkor le kellett volna számolni azokkal a baloldali tulzásokkal is, amelyek az 1953 előtti gazdaságpolitikát jellemezték, sőt következetesen le kellett volna számolni a személyi kultusszal összefüggő összes hibával. Ezt azonban nem tette meg, hanem a jobboldali tulzások helyébe a baloldali tulzásokat, s a "szubjektivisták voluntarista" hibáitól terhes politikai koncepciót állította. Ez a hiba az SzKP. XX. kongresszusa után vált nyilvánvalóvá.

Az MDP Központi Vezetőségének a korábbi gazdaságpolitikai hibák ~~híj~~ folytatása helyett - különösen az SzKP. XX. kongresszusának tapasztalatai alapján - következetesen fel kellett volna vennie a harcot az összes tulzással szemben, bármely oldalról jelentkeznek is az. Az akkori Központi Vezetőség

érezte is ezt, de nem volt ereje a döntő lépések megtételére. Tudta, hogy le kell számolni a hibákkal: ez világosan látszik az 1956. március 12-13-i határozatból is, - amely szerint "mély elemzésre", az "intézkedések egész sorára" van szükség Magyarországon is, hogy a hibák megszűnjenek. Az általános utalásokon nem jut azonban túl a Központi Vezetőség. Ennek eredménye, hogy az értelmezéskor, a gyakorlatban továbbra is csak a revizionizmus elleni harcról van szó, s a dogmatizmust elnézően megbocsáthatónak, csak az elméletet érintő hibának tekintik. A kollektív vezetést, a szocialista törvényességet ért csorbát, a tömegek szerepének lebecsülését azonban nem lehet általános jellegű megállapításokkal helyrehozni. Komolyabb politikai cselekvésre pedig nem szánja el magát a Központi Vezetőség. Sőt, az új ötéves terv kidolgozásánál - néhány kivételtől eltekintve, - felelevenednek a korábbi hibák: növelik a békekölcsön összegét, a terménybeszolgáltatást. Az árukivitel mennyiségét, az 1955. évben kivitt mennyiség többszörösében állapítják meg. Közben az ellenség éppen e hibákra építve szervezkedik, agitál, félrevezet hiszékeny vagy sértett embereket. Megteremti a maga fórumait is. /Petőfi-kör, Irodalmi Ujság, Szabad Európa Rádió, stb./ Végül e tarthatatlan helyzet utolsó pillanataiban - 1956 július 18-21-i ülésén - levonja a következtetéseket a Központi Vezetőség, feltárja a helyzetet, s intézkedik fontos személyi, gazdasági és politikai ügyekben.

Ezek közül a második ötéves terv irányszámainak alakulását emeljük ki. A korábban kidolgozott irányzatokat csökkentik. A termelés növelését 50-52 %- helyett

45-47 %-ban állapítják meg. A beruházás összegét 76-78 milliárdra mérsékelik. A terv szerint a termelés növelését kétharmad részben a termelékenység emelkedéséből kell elérni. A reálbérek emelkedését és a lakosság fogyasztásának növelését fontosnak tartják. A termelés egyoldalú, mennyiségi jellegű fejlesztése helyett a minőség javítását, a rekonstrukciót, a technikai fejlesztést emelik ki.

1956-ban tehát a XX.kongresszus határozatai után - már nem lehetett tovább elődázni a kétfrontos harc zászlóbontását. Szembe kellett nézni a tényekkel.

Szegeden ugyan nem ilyen nagy mértékben, de mégis mérhetők a központi és helyi politika hibáinak következményei. Ugyancsak megállapítható, hogy a XX. kongresszus mély hatást gyakorolt a szegedi párt- és állami vezetésre, a gazdaságra, a termelés tényezőire, a politikai életre, mindenekelőtt pedig a munkásokra, a tömegekre. Sajnos - éppen a központi vezetés késlekedése, határozatlansága miatt - ez a hatás nem vált anyagi és politikai erővé.

Az 1956 évi terv - az 1955 évihez viszonyítva - a termelésnek 6 %-os növekedését írta elő. /52/ Ezen belül a nehéziparban 10 %-os, a könnyűiparban 3 %-os emelkedést kellett elérni. A terv a beruházás összegéül 12,2 milliárd forintot határozott meg. A fogyasztási alap 1955-höz viszonyítva 4,7 %-kal növekedhetett. Az 1955 évi 550 millió forint értékű kiviteli felesleg ellenére 1956-ra 7 milliárd értékű exportot tervezett.

- . - . -

/52/ Friss I: Az MDP.gazdaságpolitikája. Közgazd.Szemle.

1956-ban a beruházásra tervezett 12,2 milliárd forintból Szeged 100,3 milliót, az egész összeg 0.82 %-át kapta. Ebből 34,5 milliót a nehézipar, 10,3 milliót a könnyűipar, 8,5 milliót az élelmiszeripar, 0,6 milliót az építőipar. A 100,3 millió forint beruházásra fordítható összegből építésre 59,3 %, gép és technológiai fejlesztésre 17,1 %, egyéb beruházásokra 23,6 % volt fordítható. A terv végrehajtása - bár az a könnyűipar számára 1955-höz viszonyítva csupán 3 %-os terméktöbblet elérését írja elő - nagy feladatot jelentett a szegedi - túlnyomórészt elavult technikával dolgozó - üzemek számára.

Természetesen a nehézipar tervének 10 %-os emelését sem lehetett megvalósítani, a technika s ezzel együtt a termelékenység javítása nélkül. Ezt a feladatot helyesen ismerte fel a szegedi pártvezetés, ami szintén nagyon fontos, a szegedi üzemi pártszervezetek többsége is. A technikai és a műszaki fejlesztést a tervteljesítés egyik fontos eszközének tekintették. A párt Szeged városi végrehajtó bizottsága már 1955-ben is tett néhány javaslatot az üzemek technikai és műszaki fejlesztésére. 1956-ban pedig a párt szegedi végrehajtó bizottsága határozatának megfelelően minden üzem műszaki fejlesztési tervet készített. Ezek a fejlesztési tervek még kezdetlegesek, sok felesleges elemet tartalmaztak, de alkalmasak arra, hogy a technikai és a műszaki fejlesztésre rendelkezésre álló összegek felhasználásának tervszerűségét biztosítsák.

A Szegedi Textilművekben 1956-ra a következő műszaki intézkedési tervet készítették: /53/

- 1./ Az előfonó gépekre rotafil fejek szerelése, - az előfonók nyújtóművének átalakítása,
- 2./ A gyűrűsfonóban 48 mm-es gyűrűk alkalmazása,
- 3./ Óragrafikonos munkaszervezés, a technológiai fegyelem javítása,
- 4./ A bevezetett újítások felülvizsgálása,
- 5./ A technikusok és művezetők szakmai képzése,
- 6./ A népnevelők tájékoztatása a műszaki problémákról.
- 7./ A termelési röpgyűlések szervezése.

A Szegedi Textilművek 1956. január 12-én tartott pártértelkekezletén a beszámoló foglalkozott a műszaki fejlesztési tervvel és az abból eredő feladatokkal.

Az 1956. május 24-i pártbizottsági ülésen a gyár főmérnöke arról számolt be, hogy a műszaki színvonal javításával 626 107 forint értékű többletterméket terveztek. Augusztus 9-én az üzemi pártszervezet végrehajtó bizottsági ülésén elhangzott referátum szerint a végrehajtott műszaki intézkedéseknek 2 261 116 forint többlettermék az eredménye. Ekkor már a műszaki fejlesztés méretei és az elért eredmények is jóval meghaladták az év kezdetén tervezettét. Ez motorok, gépek átalakításának, a műanyag-felhasználásnak, a hulladékcsökkentésnek és egyéb tényezőknek a következménye. Az MDP Központi Vezetőségének 1956 március 12-13-i ülésén hozott határozata is sürgeti az ipar műszaki színvonalának gyors fejlesztését.

- . - . -

Még ugyanebben az évben a Központi Vezetőség július 18-25-i ülésén a szocialista iparosítás folytatása mellett döntött. A hozott határozatokat azonban a második ötéves tervben oly módon kellett végrehajtani, hogy az ipar ne a nagy beruházásokat igénylő új üzemek építésére, hanem a meglévők bővítésére, korszerűsítésére, új technikával való felszerelésre törekedjék. A többtermelés egyik fontos eszközül a műszaki színvonal emelését, a tudomány és technika eredményeinek felhasználását jelöli meg a határozat. Egyebek között a nehéz fizikai munka gépesítését, a villamosítás 44 %-os növelését, a vegyi eljárások és a műszerek alkalmazását, a könnyűipar elavult gépeinek kicserélését és az élelmiszeripar szalagszerű termelésének megszervezését jelölték meg feladatul. Itt már nyilvánvaló, hogy a határozat a termelés egyoldalú, mennyiségi növelésének hajszolása helyett, a technikai és műszaki fejlesztésre helyezi a fő súlyt.

A Szegedi ^FPártbizottság 1956. augusztus 11-i ülésén dolgozta fel a Központi Vezetőség júliusi határozatát.

A beszámoló megállapította, hogy Szeged 20 üzemében 440 műszaki intézkedést terveztek meg 1956-ban. Ez a munka azonban még nem vált tömegmozgalommá - állapította meg a beszámoló. Egyik fontos feladat: növelni a munkások szakmai képzettségét, ismereteit, hogy ebben a munkában aktívabb szerepet vállalhassanak. E feladat végrehajtása azonban akkor ki sem bontakozhatott, az ellenforradalom után ismét vissza kellett térni rá.

A műszaki és technikai fejlesztéssel összefügg a termelékenység alakulása. A munka termelékenységének növekedése nagyon fontos tényezője a termelés gazdaságosságának, eredményességének. Lenin azt írja erről: "A munka termelékenysége, ez végeredményben a legfontosabb, a legfőbb, az új társadalmi rend győzelme szempontjából. " /54/ A munka termelékenységének szakadatlan növelése a szocializmus gazdasági törvénye. A párt nagy fontosságot tulajdonított annak, hogy a munka termelékenysége állandóan növekedjék.

A népgazdasági terv pontosan meghatározta a termelékenység emelésének mértékét: egyfelől a termelésnek kétharmad részben a termelékenység emelkedéséből kellett növekednie és csak egyharmad részben a létszám emelkedéséből. Másfelől az évi tervek százalékszerűen is tartalmazzák a termelékenység növekedésének mértékét. 1956-ban a termelés 6 %-os növelését 80 %-ban a termelékenység emelkedéséből kellett biztosítani.

A Párt Központi Vezetőségének 1956. évi határozatai is felhívták a figyelmet a termelékenység emelésére. A "juliusi" határozat megállapítja, hogy az év első felében 4,9 %-kal termelékenyebb a munka az 1955. évnél.

A pártszervezetek is foglalkoztak a termelékenység növelésének lehetőségeivel. Sokszor ugyan eléggé általánosan, globálisan tárgyalták ezt a feladatot. 1956-ban azonban a politikai események kezdték elterelni a pártszervezetek figyelmét a termelés feladatairól. Bár az ellen-

- . - . -

/54/ Lenin: A nagy kezdeményezés c. műve.

/Lenin: Válogatott művei II.kötet 577 old.Szikra 1954./

forradalomig a termelékenység alakulása kedvező, de azután az elért fejlődését kettétöri az ellenforradalom.

A termelés költségeinek csökkentéséért folytatott munka is szerves részét képezte ebben az évben a párt vezető tevékenységének. A Központi Vezetőség 1956. júliusi határozatában a munkásosztály és az egész dolgozó életszínvona-
nala emelésének egyik fontos tényezőjeként a termelés költségeinek csökkentését jelölte meg. A Központi Vezetőség határozata alapján a pártszervezetek az általános feladatok mechanikus felsorolása helyett pontosan elemzik a termelés költségeinek alakulását, annak elemeit. Pontosán, százalékra, tizedszázalékra kiszámították az önköltségcsökkentési terv teljesítésének lehetőségeit, feltételeit és következményeit. A Szegedi Textilüzemben a pártvégrehajtó bizottságának ülésein megállapították, hogy a tervezett fonalár 19 041 Ft volt. A tényleges ár jóval nagyobb ennél: 19 325 Ft. Ezzel a költségnövekedéssel az önköltségcsökkentési tervet 1,52 % helyett 0.90 %-ra teljesítették. Ennek a beralaptullépés volt az oka. Ezután kidolgozták az önköltség csökkentésének lehetőségeit. Ezt is megvitatta a végrehajtó bizottság. A beszámolóban a következő lehetőségeket sorolják fel: /55/

- a./ Olyan műszaki intézkedések szükségesek, amelyek a jobb anyagkihasználásra, a hulladék csökkentésére irányulnak. Ennek érdekében át kell alakítani a fonógépeket. A fonómunkásoknak

- . - . -

3-4 gépen kell a jövőben dolgozniuk. Ez összesen 626 107 Ft megtakarítást eredményez.

b./ A termelési mozgalmak /Zsédely, Nazarova, Róder/ követelményeit teljesíteni kell.

c./ Egy bizottság dolgozza ki a műszaki intézkedések tervét.

d./ Az önköltségcsökkentés ügyét ankétokon, gyűléseken meg kell tárgyalni a munkásokkal és műszakiakkal.

Ez természetesen helyes határozat. Az önköltség helyzetét és csökkentésének feladatait megvitatták a munkásokkal. Nagyon pozitív következményekkel járt e határozat végrehajtása.

A következő negyedévben termelt fonalak költsége 214 000 forinttal kevesebb a korábbi költségeknél. Ez az önköltségnek 1,68 %-os csökkentését jelentette.

A pártszervezet tehát a műszaki, gazdasági jellegű intézkedések megtételében is a munkásokhoz fordult, s ezzel segítette a gazdaságvezetés munkáját, és az önköltség csökkentését szolgáló mozgalmak élénkítésével helyesen egészítette ki a megtett gazdasági intézkedéseket.

A Központi Vezetőség 1956-ban a részletesebben tárgyalt intézkedések mellett még egész sor gazdasági és politikai jellegű kérdésben döntött. Az itt felsorolt és a júliusi határozatban szereplő intézkedések azt tükrözik, hogy akkor már őszintén törekedett a Központi Vezetőség a hibák kijavítására. S ez a törekvés mind a gazdaságra, mind a munkások és dolgozók politikai aktivitására kedvező hatással volt.

A békekölcsönjegyzés megszüntetése, a nyugdíjrendelet módosítása, a bérjellegű és bérenkívüli juttatások növelése, az anyagi érdekelttség elvének fokozott érvényesítése, a reálbérek 25 %-os növelésének célkitűzése, az árleszállítás, mind-mind egy lépés volt a régi sérelmek megszüntetéséhez vezető uton, és egy-egy alapkövét jelentette az új politikának. A helyes határozatok országszerte egyetértésre találtak. A kommunisták mindenütt hozzá is fogtak ezek végrehajtásához. Ennek megfelelően az év második felében javult a gazdasági helyzet.

Az ellenforradalmi támadás azonban derékba törte azt a nagy munkát, amelyet a párt kezdeményezett a hibák kijavítása érdekében. Az ellenforradalmi támadás tönkretette azokat a kis hajtásokat, amelyeket gazdaságunk felvirágoztatása érdekében nevelgettünk. Így aztán az 1956. évi termelési eredmények még 1955. évihez viszonyítva is siralmas képet mutatnak. Szegeden a minisztériumi ipar teljes termelési értéke az 1955. év végén 1 366,5 millió, 1956-ban 1 224,4 millió forint. A tanácsi /helyi/ iparban ez az érték 88,9 illetve 94,1 millió, a szövetkezeti iparban 91,5 illetve 80,5 millió forint. Az egész szegedi ipar tehát az 1955. évben előállított értéknél 1956-ban 147,9 millió forinttal kevesebbet termelt.

Ha az egy munkásra, s az egy napra jutó teljes termelés értékét 1955-ben 100 egységnek vesszük, ez 1956-ban 88,8 %-ra csökken, miközben a munkások és alkalmazottak száma 19 283 főről 1956-ban 19 757-re emelkedett. Ez a létszám 22 millió forinttal növekedő beralap, 938 forintról 1022 forintra növekvő havi kereset mellett kevesebbet termelt mint 1955-ben. Az ellenforradalom egyéb kártevését ezek a tények súlyosbitják.

III. A párt politikai munkája az ellenforradalom utáni konszolidációért.

1./ Az ellenforradalmi támadás megakadályozta a juliusi határozat végrehajtását

Az MDP Központi Vezetőségének 1956. július 18-20-i határozatában világosan kifejezésre jutott, hogy a párt az élet minden területén lekíván számolni a dogmatizmussal, a szektássággal és a revizionizmussal. A határozat a szocialista demokrácia fejlesztését, a vezetés tulzott centralizmusának megszüntetését, a törvénysértések felszámolását tűzte ki közvetlen politikai feladatként. A szocializmus további építését az SzKP XX. kongresszusán kidolgozott általános elvek alapján tartotta lehetségesnek.

A határozatban részletesen szerepeltek a gazdasági feladatok, különösen a tervteljesítésre, a termelékenység növelésére és az önköltség csökkentésére hívta fel a párt az iparban dolgozók figyelmét. Az életszínvonal további emelését lehetségesnek tartotta abban az esetben, ha a termelésnek az említett mutatói pozitív irányban változnak. A Központi Vezetőség a szocialista iparosítás politikájának folytatása mellett döntött, és kidolgozta a második ötéves terv irányelveit. Az új terv az ipar fejlődését 47-50 %-ban, a termelési eszközökét 58-60 %-ban, a fogyasztási cikkekét 38-40 %-ban, a nyersanyag- és alapanyag-termelést 57-58 %-ban, a feldolgozó iparágaké növekedését 45-47 %-ban, a könnyűiparét 25 %-ban,

az építőiparét 54-56 %-ban határozta meg. A termelés növelésének legfőbb eszközéül a termelékenységet jelölte meg. A terv szerint a termelést $\frac{2}{3}$ részben a termelékenység és $\frac{1}{3}$ részben a munkáslétszám emelésével kell növelni.

Az irányelvekben szembetűnő helyen szerepeltek a műszaki fejlesztés feladatai; nevezetesen:

- a technika fejlesztésével gépesíteni kell a nehéz fizikai munkát,
- korszerű vegyi eljárásokat, műszereket, szakszerű technológiai folyamatokat kell alkalmazni,
- a villamosításban 44 %-os fejlesztést kell elérni,
- a könnyűipar elavult gépeit ki kell cserélni,
- a tudomány és technika legújabb eredményeit kell alkalmazni a termelő tevékenységben.

Az irányelvek a beruházások összegét 1956 és 1960 között 76-78 milliárd forintban határozták meg. Ebből 32-34 milliárd forintot kapott az ipar.

A reálbér növekedését a terv 25 %-ban határozta meg, amelyet béremeléssel, árcsökkentéssel és egész sor szociális, kommunális juttatással kellett volna elérni. A munkásosztály életszinvonalának javítására azonnali intézkedéseket tett a Központi Vezetőség. Megszüntette a békekölcsönjegyzést, módosította a nyugdíjrendeletet, növelte a bérjellegű és bérenkívüli juttatások összegét, 6500 árucikk árát 10-40 % -kal csökkentette, és az időbér minimumát 650 Ft-ban állapította meg.

Ez a terv realisabb célokat tűzött az ipar elé, mint az első ötéves terv. A terv mennyiségi teljesítését és a termelés növelését a termelékenység és önköltség javításával

kivánta elérni. Az egyoldalú mennyiségi szemlélet helyett a minőségi oldal is előtérbe került. A termelés egyéb mutatói szintén fontos helyet kaptak. Az életszínvonal tényleges javítása oly módon következett volna be, ha ehhez a munkások a termelés mutatóinak javításával hozzájárulnak. A fogyasztási cikkek előállító iparágak fejlesztése is nagyobb hangsúlyt kapott, de ugyanakkor kiemelték a nehézipar vezető szerepét.

A júliusi határozat a vezetés javításának kérdéseivel is foglalkozott. A centralizmus túlzásait elítélte. Elhatározta a vezetés színvonalának javítását és ezzel összefüggésben az önköltség és az egyszemélyifelelősség fokozását. A Központi Vezetőség a legfelsőbb vezetésből leváltotta Rákosi Mátyást, akit súlyos felelősség terhelt a gazdasági és politikai hibákért.

A Központi Vezetőség 1956. júliusi határozatai országszerte helyeslésre találtak. A kommunisták mindenütt hozzáfogtak a hibák kijavításához. A legnagyobb és leggyorsabban jelentkező eredmény a gazdasági élet fokozatos javulása volt. A helyes határozat és a hibák kijavításának kezdete mégsem vezetett alapos és gyors fordulathoz. A határozat végrehajtásának ugyanis még nem voltak meg a politikai feltételei. A Központi Vezetőség többsége és az egyéb vezető beosztásban dolgozó gazdasági és politikai vezetők többsége nem tudott határozottan szakítani a dogmatizmussal. Ilyen talajról pedig nem lehetett eredményes harcot folytatni a szervezkedő revisionizmus ellen. Emiatt nem bontakozhatott ki a kétfrontos harc. Népi demokráciánk ellen szervezkedett a külső és belső osztályellenség is, amelyet meglepett a júliusi határozat.

Gyorsan felismerte hogy számára utolsó lehetőség érkezett el, hozzáfogott az 1955-ben elhatározott államellenes összeesküvés tervének realizálásához. Ez az összeesküvés beleillett a külső ellenség által kidolgozott "kétszakaszos taktika" tervébe, mely szerint az első szakaszban olyan kedvező körülményeket kell teremteni, amelyek a második szakaszban lehetőséggé teszik a proletárdiktatura megdöntését. E kedvező körülmények megteremtéséhez megfelelő "jelszavakat" gyártottak: "a nemzeti kommunizmus", a diktatura nélküli szocializmus", "a tiszta demokrácia", "a sajátos magyar út követelése" - és mind ezt a célt szolgálta. A hibák eltulzása hamarosan átváltozott tehát proletárdiktaturaellenes jelszavakká.

Ez a folyamat hamarosan fegyveres támadás előkészítésébe csapott át. Nagy Imre és társai fokozatosan átvették e jelszavakat. Ellenforradalmi tevékenységük bizonyíték arra, hogy nem a hibák kijavítására, hanem a magyar népi demokrácia vívmányainak felszámolására és a néphatalom megdöntésére törekedtek.

A magyarországi ellenforradalmi lázadás részévé vált annak a nemzetközi méretű harcnak, amelyet az imperializmus indított a kommunizmus ellen.

2./ Az ellenforradalom fegyveres leverése, és a kibontakozás első napjai

1956 november 4-én Kádár János vezetésével megalakult a Munkás Paraszt Forradalmi Kormány. Az új munkáskormány vezetésével és a munkásosztály legjobbjainak résztvételé révén sikerült leverni az ellenforradalom fegyveres támadását. Az ellenforradalom ideológiai, politikai

és gazdasági kártevése azonban még tovább tartott. Az osztályellenség a Kádár-kormány ellen uszított, és a sztrájk folytatására biztatta a megtévesztett dolgozókat. A hangadók az ellenforradalmi munkástanácsokba fészkelődve, nyíltan szervezték a sztrájkot, akadályozták a párt ujjaszervezését, és tovább hangoztatták "nemzeti" jelszavaikat. Fontos feladattá vált ezek leleplezése és elszigetelése.

A tönegek között, sőt még a párt szervezeteiben sem volt egységes álláspont az ellenforradalom jellegének megítélése, eseményeinek és okainak elemzése tekintetében. A párt és a kormány vezetői felismerték, hogy az ellenforradalmat és az ezzel kapcsolatos eseményeket marxista módon elemezni kell, és a megtévesztett tömegeket le kell választani az ellenforradalmi vezérek oldaláról. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága 1956. december 5-i ülésén megtette ezt a fontos lépést. Az ellenforradalom okait az alábbiakban állapította meg: /56/

- 1./ A párt, az állami és gazdasági életben elkövetett hibák,
- 2./ Nagy Imre és revizionista csoportjának árulása,
- 3./ A kizsákmányoló osztály maradványainak, a fasisztáknak, ellenforradalmároknak és bűnözőknek a szervezkedése,
- 4./ A nemzetközi imperializmus támadása a béke és demokrácia erői, ezen belül a Magyar Népköztársaság ellen.

Az MSZMP Központi Bizottsága tehát elhatárolta magát mind a revizionizmustól, mind pedig a szektásságtól. Bátran feltárta azokat a tényezőket, amelyek az ellenforradalom kibontakozását lehetővé tették. Az ellenforradalom "vezérei" felismerték e leleplezés nagy erejét, de abban bízva, hogy a /56/ Népszabadság 1956. dec. 8. számában.

a megtévesztett tömegek nem ismerik fel az elemzés igaz voltát, december 10-én újabb, egyben utolsó szervezett rohamra indultak a párt és kormány ellen. Ekkor azonban már a felfegyverzett munkásokkal és parasztokkal, a proletárdiktatúrához hű fegyveresekkel találták magukat szembe, és próbálkozásuk csúfos kudarcba fulladt. Ebben az esetben azonban már nemcsak a fegyveres erők hatásos fellépéséről volt szó, hanem arról is, hogy a megtévedt munkásoknak jelentős része felismerte korábbi tévedését, és egyben azt is, hogy a párt és a kormány őszintén beszél. A tömegek egyrésze is hasonló őszinteséggel és bizalommal válaszolt a párt szavára és otthagyta az ellenforradalmárok szekerét. Mindezek után a párt és a kormány határozott intézkedéseket tehetett. Elrendelte a "Központi Munkástanács", az "Írószövetség" és az "Újságíró Szövetség" - az ellenforradalom vezető szerveinek a feloszlását. Az ellenforradalmi terroristák mozgólódásának megfékezésére december 11-én statáriumot rendelt el. Ezek a helyes, határozott intézkedések fegyvert és bátorságot adtak a pártszervezeteknek, és alapul szolgáltak az ellenforradalom teljes felszámolásához, s a konszolidáció folyamatának elindításához.

Roppant nagy volt az ellenforradalom gazdasági kártevése is. Ennek felismerése még a kevésbé tudatos munkásokat is kiábrándította, s fokozatosan leválasztotta a kalandorok mellől. A több mint 20 milliárdos gazdasági kár áruhiányt eredményezett, s ez felidézte az infláció veszélyét. Veszélybe került mindaz, amit a felszabadulás után dolgozó népünk saját munkájával épített. Megdöbbenést váltott ki a munkások és parasztok körében a volt tőkés és földbirtokosok maradványainak fellépése is. Ezek a néptulajdon ellen, felszámolt tőkés tulajdonuk visszaállítása érdekében tevékenykedtek.

A Munkás- Paraszt Forradalmi Kormány első intézkedései, határozott fellépése nyomán lassan megindult a termelés. Előbb csak egyes üzemrészekben, majd néhány üzemben, végül pedig az egész termelő apparátusban megindult a munka. Ezt ugyan időnként még befolyásolta a szervezetlen anyagellátás, egyes esetekben az üzem vezetésének kedvezőtlen állásfoglalása, valamint a munkások politikai hangulata, de általában a konszolidáció folyamata egyre határozottabbá vált.

Az üzemi pártszervezetek, az ellenforradalom fegyveres támadásának leverése után közvetlenül még nem jelentettek a vezetésben és a politikai hangulat formálásában megfelelő erőt. Az alapszervezeteknek sajátos belső ügyeikkel kellett foglalkozni. A politikai vezetőmunka ellátásában ekkor még közvetlenebb szerepük volt a központi párt- és állami vezető szerveknek. A párt alapszervezetei az üzemek egyrészében még azt a minimális polgárjogot sem kapták meg, hogy üzemi pártszervezetként nyíltan szervezkedhessenek. Több üzemi vezető és ellenforradalmi munkástanács nyíltan fellépett a szervezkedő üzemi alapszervezetek ellen. Mások azt javasolták, hogy "az üzemen kívül alakítsanak üzemi pártszervezeteket". A meggyőzés volt a lehetséges eszköz, amellyel e "tévedések" ellen fel lehetett lépni. A szervezési feladatok során egy másik jellegzetes problémával is meg kellett küzdeniök az MSZMP alapszervezeteinek. Ez az átigazolásukat vagy tagfelvételüket kérő egyes emberek magatartásának megítélése. A megítélés mércéje nem volt egységes. Nem is lehetett, mert minden vitás ügy lényege más és más volt. Sokszor a sz rosszindulatu, esetleg jóhiszemű szubjektivizmusnak is volt szerepe az emberek sorsának eldöntésében.

Az ellenforradalom alatt eluralkodott ideológiai zűrzavar tisztázása azonnali feladatként jelentkezett a "fiatal", tapasztalatlan vezetésű alapszervezetek előtt. Ez a zűrzavar az események jellegének megítélése körül csúszkodott ki. A dolgozók jelentős hányada - még a párttagok között is szép számmal akadtak ilyenek - nem tekintette ellenforradalomnak az osztályellenség októberi támadását. Sokaknál tetteik és kijelentéseik következményeitől való félelem játszott ebben szerepet, másoknál az ideológiai és politikai zűrzavar. A párt helyének, feladatainak, vezető szerepének megítélése nem volt egyöntetű, az üzemi pártszervezetekben. Több helyen a pártszervezet még az igazgatási feladatot is el akarta látni, máshol pedig olyan nézet uralkodott el, hogy a pártszervezet csak a politikai munkával törődjön.

Egyes üzemekben a szekták szintjére akarták süllyeszteni a pártszervezetet, amelynek csupán az lett volna a feladata, hogy saját tagsága körében végezzen valamiféle belső, önművelő munkát. Gyakran az ellenforradalom hangadói sugalmazták ezeket a nézeteket, akik a munkástanácsokon belül vagy ezek mögött húzódtak meg.

Egyes igazgatók pozíciójukat féltve együtt ágáltak velük a pártszervezetek ellen. Fontos tény azonban az, hogy néhány kérdésben a munkások többsége és az üzemi pártszervezetek között egyetértés volt. Ezek között első helyen szerepelt az, hogy meg kell kezdeni a termelést! Míg az ellenforradalmi munkástanácsok még 1956 decemberében is a sztrájk mellett uszítva egyre népszerűtlenebb kalandokba kezdtek, addig a pártszervezetek a termelés kérdésében egyetértve, a munkások többségével, tekintélyt szereztek maguknak. A munkások és

pártszervezeteik helyesen értették meg, hogy a termelés megkezdése az a döntő lépés, amely a kibontakozáshoz vezet. Ugyancsak egyetértettek az üzemi pártszervezetek az üzemük munkásaival abban, hogy a rendet és a munkafegyelmet meg kell szilárdítani. A pártszervezetek tehát - rengeteg szervezeti, ideológiai problémával küzdve, - megtalálták azokat a zilárd alapokat, amelyekre építve a konszolidáció megindulhatott.

Szegeden is nagy károkat okozott az ellenforradalom.

A pártszervezetekben zűrzavar, tétlenség, fejetlenség volt, 1956 végén és 1957 elején. Közben az ellenforradalmárok cselekedtek. Hazug ígéretekkel, jogos és jogtalan követelésekkel megtévesztették a hibák ellen küzdő jóhiszemű emberek egyrészét is. Az üzemekben mindenütt kiépitették vezető testületeiket, az ellenforradalmi munkástanácsokat. A párttagok egyrészét elkergették, másokat megfélemlítettek. A párt helyiségeit lefoglalták. A termelés leállt. Az ellenforradalmárok fenyegetéseikkel és intézkedéseikkel megbénították az üzemvezetést. Az ideológiai zűrzavar, melyet az ellenség minden módon fokozott és kihasználta, a gazdaságos termelőmunka gátjává vált. A szocialista munkafegyelem megszűnt. A termelési terveket és normákat felrúgták. 1956 novemberében és decemberében az üzemek a termelési terveknek csak kis hányadát /23-30 %-át/ teljesítették. Az ellenforradalmi munkástanácsok vajmi keveset törődtek a termeléssel. Számukra csak a vezetés megkaparintása volt a fontos. Követeléseik nyomatékául sztrájkokat szerveztek. Eközben pedig óriási mértékben csökken az egy főre jutó termelés. Mindezek következtében a szegedi üzemekben 1956 utolsó negyedében az ellenforradalmat megelőző időszakhoz viszonyítva, havonta 60 millió forintot meghaladó értékű termékkel kevesebbet állítottak elő. Ugyanakkor, - a jogtalanul fizetett

béreket is beleszámítva - nőtt a kifizetett bérek összege az előző negyedévhez viszonyítva. Ebben jelentős szerepet játszott az is, hogy felelőtlenül az ösztönző darabbérek helyett órabéreket fizettek, aminek még az ellenértéke sem jelentkezett a termelésben.

Közvetlenül az ellenforradalom fegyveres támadásának leverése után keveset javult a termelés helyzete. A katonailag megvert ellenség a termelés frontján még sokat ártott. A termelés szocialista kategóriáit felrugva, további sztrájkra, a Munkás- Paraszt Forradalmi Kormány elleni fellépésre / uszította a munkásokat. A termelés megbénításával, a nép vagyonának elherdálásával tovább növelte a gazdasági bajokat. Az ellenség agitációval, kormány- és pártellenes rágalmakkal rémhírterjesztéssel továbbra is befolyás alatt tartotta a dolgozók egy részét.

1956 decemberében azonban döntő fordulat következett be. A párt december 5-i határozata sokakat meggyőzött és leválasztott az ellenforradalmárok oldaláról. Az ellenforradalmi vezérek ezt látva, még egy utolsó kísérletet tettek. Szegeden is meghirdették az általános sztrájkot. A munkásosztály harci fegyverével akarták megdönteni a munkáshatalmat. Ez a kísérletük december 10-én csufos kudarccal végződött. Ezután az ellenforradalmi munkástanácsok központi szervezésű akciói megszűntek. Néhány helyi, üzemi akciótól eltekintve nem voltak többé képesek szervezett fellépésre. Jelenlétükkel azonban még hónapokig fékezték a termelő munka normális rendjének maradéktalan helyreállítását.

A szegedi ipari üzemek, az ellenforradalmi támadás, a gazdasági és politikai kártevés következtében, 1956

októberében 90,8 %-ra, novemberében 19,4 %-ra, decemberében 17,9 %-ra teljesítették a népgazdasági tervben meghatározott termelési feladataikat.

Az ellenforradalmár vezérek minden baj okául a népi demokratikus rendet és a pártot tüntették fel. Ez azért járt súlyos politikai következményekkel, mert a párton és a népi demokratikus renden a helyi üzemi pártszervezeteket, illetve a helyi üzemi vezetést is érgtették. Egyes üzemekben a tömegek mögé bujva egy-két hónapig is meg tudták akadályozni a pártszervezetek ujjaalakulását és az üzemvezető kinevezését vagy visszatérését. A gazdasági és politikai kártevés miatt érezhetően romlott az áruellátás, növekedtek a szabadpiaci árak. Ez a tény, valamint a párt és a kormány határozottsága újabb tömegeket is meggyőzött arról, hogy az ellenforradalmi kaland teljes összeomláshoz vezetne. De egyben az is világossá vált, hogy a párt vezetésével fokozatosan leküzdhetőek a bajok. A pártszervezetek ismét helyet kaptak az üzemekben. Noha taglétszámuk még alacsony volt, de lelkes, felvilágosító munkájuk igen nagy hatásúvá vált az ideológiai és politikai zűrzavar elleni harcban. Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága is az alapszervezetek ujjaalakulását, a pártszervező munkát tartotta legfontosabb feladatának. A pártszervezők fáradtságot nem ismerve járták az üzemeket, vitatkoztak, agitáltak a párt, a munkásosztály igaza mellett, - szervezték a pártot. Összefogták a volt párttagok egyrészét, s új tagoknak ajánlották azokat a munkásokat, akik éppen az ellenforradalom időszakában győződtek meg a párt igazáról.

A városi Intéző Bizottság több felhívást is adott ki a pártszervezés elősegítése érdekében. Az ellenforradalom

leverése után az intézőbizottság december 8-i ülésének jegyzőkönyve az első megmaradt dokumentum arról, hogy a párt városi vezetőszerve hogyan kereste a kibontakozás útját. /57/

Több gazdasági intézkedés mellett ebben a határozatban is kéri az Intéző Bizottság a kommunistákat, hogy segítsenek a párt-szervezésben. A párt üzemi alapszervezetei, a hívó szóra gyorsan talpraálltak. December 15-én az MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottsága jóváhagyta az addig megalakult alapszervezetekben választott vezetőségeket. /58/ Az üzemi alapszervezetek többsége meg is kezdte a szervezeti életet és a munkások közötti politikai tevékenységet. A kibontakozó politikai munka elősegítette a rendszeres fegyelmezett termelés menetét.

Közvetlen agitációval és a közösség erejével hatott a rendbontókra, segítette megmagyarázni sok kósza hír képtelenségét. Nagyon fontos láncszemei voltak az alapszervezetek a párt politikai munkájának, mert ezek feltétlenül bíztak a párt és a kormány vezetésében és ezt sugározták a mindennapi munkájuk során az üzemükben is. Sok esetben nagyfoku öntevékenységre, forradalmi tapasztalatra, és azonnali cselekvésre volt szükség, hogy gyorsan reagálni tudjanak egy-egy eseményre, jelenségre. Nagy érdemeket szereztek a konszolidáció megindulásában és győzelemre segítésében.

3./ A szegedi ipari üzemek termelésének helyzete 1956-ban

Az 1956 évi termelési helyzetet nem lehet minden megjegyzés nélkül csupán a számadatok tükrében vizsgálni.

- . - . -

/57/ MSZM⁺ Szeged Városi Intéző Bizottságának jkv. 1956. dec. 8.

/58/ MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottságának jegyzőkönyve, 1956, december 15. /Városi Pártbizottság Irattára/.

A számadatok által mutatott tényeken tulmenően meg kell említeni, hogy az ellenforradalmi kártevés folytán a termelés mennyisége, gazdaságossága és a munka termelékenysége súlyos csorbákat szenvedett. További megjegyzés az, hogy az ellenforradalom éppen akkor és azért okozott súlyos károkat a szocialista iparban, mert az a gazdaságpolitikában elkövetett hibák kijavításának időszakában következett be. Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk meg a szegedi ipari üzemek 1956 évi termelési adatait.

A szegedi ipar fontosabb számadatai 1956-ban:

Év	Beruházás mill. Ft.	Termelési érték mill. Ft.	Munkások és alkalm. száma	Munkások száma	Telj. bér- alap mill. Ft.	Munkás béralap mill. Ft.	Munkások átl. havi ke- resete Ft.
1956	90,7	1399.-	19757	15581	253,9	191,1	1022

Ezeket az adatokat összehasonlítva az előző év termelési számaival következtetni tudunk a kártevés méreteire. A szegedi ipar fejlesztésére beruházott összeg az 1955. évihez viszonyítva 1956-ban 27,6 %-kal csökkent. Ez az egész évre előírányzott beruházásnak több, mint negyedrészt jelent, s megfelel az év utolsó negyedére készített beruházási tervnek. A beruházási terven tehát az ellenforradalmi támadás miatt súlyos csorba esett. Ez már önmagában is nagy kárt okozott az ipar fejlődésének. A teljes termelési érték is csökkent az előző évhez viszonyítva. Ha az 1955. évben előállított termelési értéket 100 %-nak tekintjük, akkor az 1956-ban a megtermelt 1 399 millió forint értékű termék annak csak 90 %-a. Ezt a mutatót még tovább rontja az a tény, hogy a kisebb mennyi-

ségű termék^{et} 2,4 %-kal több munkás és alkalmazott, 10,6 %-kal több munkabérért termelte meg. A termelés mennyiségének csökkenésével tehát együtt járt a termelékenység csökkenése is. Az egy napra és egy munkásra jutó vállalati teljes termelés értéke 19,7 %-kal kevesebb, mint 1955-ben volt. A munkások havi átlagkeresete viszont 9 %-kal növekedett 1956-ban az előző évhez viszonyítva. Ez utóbbi tény önmagában nézve ugyan helyes lett volna, mégsem könyvelhető el eredményként, mert teljes mértékben lerontja az, hogy a termelési közben nagy arányban csökkent.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a szegedi iparnak jelentős részaránya van abban a több, mint 20 milliárd forint értékű gazdasági kárban, amely 1956 végén az ellenforradalom időszakában keletkezett.

A pártszervezetek csak az ellenforradalom fegyveres leverése után tudták közvetlenebb módon segíteni a károk helyreállítását. A termelés megindításáért folytatott politikai agitációval azonban közvetlenül hozzájárultak ahhoz is, hogy "csak ennyi" kárt okozhatott az ellenforradalom. A párt vezető, szervező és irányító tevékenysége ebben a szakaszban a konszolidáció érdekében a termelés megindításáért folyt, s ez súlyos politikai harcban ment végbe. Ez a munka 1956 végére sikerre vezetett, de azt a lendületet, amely az 1956. júliusi határozat után bekövetkezett, csak a következő években sikerült elérni.

4./ A párt gazdasági és politikai tevékenysége, 1957 januártól május végéig

Az ellenforradalmi lázadás fegyveres leverését követő konszolidáció első szakaszában - amely 1957 május

végén zárult le - még három fontos - a gazdasági és politikai feladatokat megjelölő - párt-, illetve kormányhatározatot kell tekintetbe vennünk.

a./ Az 1957. januári kormánynyilatkozat az államhatalommal kapcsolatos, a revizionizmus és az ellenforradalom által összekuszált ügyekben foglalt állást. A proletárdiktatura védelmében két fő feladatot jelölt meg a nyilatkozat.

1./ Az államhatalom erősítését és 2./ az államhatalom további demokratizálását.

Az ellenforradalom 1956 októberében a proletárdiktatura ellen támadt. A revizionisták adták az "ideológiai" támasztékot hozzá /"sajátos magyar ut, "Tiszta demokrácia" stb./ Az ellenforradalmi támadást vissza kellett verni és határozottan kimondani: a Magyar Népköztársaság a proletárdiktatura állama! Helyükre kellett állítani a központi és helyi államhatalmi szerveket, s közben megerősíteni hazánk védelmét. Biztosítani kellett a szocializmus további építésének lehetőségét és feltételeit.

A másik feladat a demokratizmus további szélesítése volt. A nyilatkozat egyebek között elemezte a gazdasági helyzetet, s megállapította a gazdaságvezetés javításának fontosságát. Meghatározta a tudomány és művészet helyét a szocializmus építésében. Ezekben a kérdésekben sok vita és bizonytalanság volt még ekkor. A gazdaságvezetést zavarta a demokratizmus palástja mögé húzódó, az ellenforradalmi "munkástanácsokban" szereplő osztály-ellenség. Ezek nem a demokratizmus szélesítését szolgálták, nem a munkások, hanem az ellenforradalom képviselői voltak.

A demokratizmus szélesítése, - amelyre valóban szükség volt, egyaránt összefüggött az államhatalom erősítésével, és a demokrácia álarcában tetszelgő ellenforradalmi elemek elleni harccal. A kétfrontos harc egyik döntő területévé vált ez.

A tudomány és művészet területén éles politikai harc dult. Ez főként a munkáshatalom lebecsülésében, az értelmiség szerepének tulbecsülésében, a "nyugat-imádatban" és szovjet ellenességben nyilvánult meg. A művészet és tudományt művelő értelmiség helyét s az általa végzett munka szerepét tehát pontosan meg kellett jelölni, s ezt a nyilatkozatot meg is tette azzal, hogy rámutatott: milyen jelentős feladat hárul az értelmiségre az ellenforradalom támasztotta zűrzavar leküzdésében, s a szocializmus felépítésében.

- b./ Az MSZMP Központi Bizottságának 1957. február 26-i határozata^{/59/} a párt szervezeti helyzetét és az ideológiai munka feladatait elemezte. A kétfrontos harc folytatását és következetes végigvitelét tűzte feladatul a pártszervezetek elé. Kiemelve a párt vezetőszeropének jelentőségét, felhívta a figyelmet arra, hogy ennek gyakorlati megvalósítása feltételezi a tömegek közti állandó politikai munkát, a tömegekre való támaszkodást. A pártszervezetek figyelmét ismét felhívta a Központi Bizottság arra, hogy legyenek a szocialista demokrácia szélesítésének élharcosai. Ez a határozat tehát leszögezte hogy szakítani kell a befeléfordulással s fő feladatként a tömegpolitikai munkát jelölte meg.

c./ A harmadik dokumentum az országgyűlés 1957. májusi /60/ ülészakának határozata. Az országgyűlés megerősítette tisztségében a Munkás- Paraszt Forradalmi Kormányt, s ezzel törvényesítette a valóságban fennálló helyzetet, azt a pozíciót, amelyet a kormány rövid, féléves tevékenységével kivivott a magyar dolgozó nép előtt. Ugyanakkor a kormány nemzetközi tekintélyét is megjavította. Az országgyűlés a gazdasági helyzetben bizonyos torzulást és inflációveszélyt állapított meg. Ez abban az aránytalanságban volt összegeezhető, amely a termelés 20 %-os, a termelékenység 10 %-os elmaradásában, a kifizetett béreknek pedig 23 %-os növekedésében jelentkezett. Az országgyűlésen megjelent 298 képviselő jóváhagyta a kormány bel- és külpolitikáját. /61/

Ez a három dokumentum nagy szerepet játszott a konszolidáció kibontakozásában. Ezekre építve szélesedett ki vidéken is a párt helyi vezetőszerveinek irányításával a gazdasági és politikai munka. Bár az alapszervezetek ebben a szakaszban még belső, szervezeti, politikai és ideológiai problémákkal voltak elfoglalva, de ezek megoldásával egyidőben már segítettek az általános feladatok végrehajtásában.

Az alapszervezetekben megindult politikai munka, mely a párt határozatainak megmagyarázására szolgált, hozzájárult a termelés szubjektív feltételeinek biztosításához. Még 1957 elején is nagy munkát igényelt a párt december 5.-i határozatának magyarázata, elemzése.

- . - . -

/60/ Népszabadság, 1957. május 10. száma,

/61/ MSZMP Pártfőiskolai jegyzet, 43 old. Magyar Munkásmozgalom Tanszék 1963 febr. 5.

Sok munkás és értelmiségi előtt is értehetetlen volt az ellenforradalom jellegének, okainak meghatározása. Ezeket főként taggyűléseken, kisgyűléseken; egyéni beszélgetéseken magyarázták a párt Szeged Városi Intézőbizottság tagjai, aktivistái, az alapszervezetek tagjai. Az Intézőbizottság vezetésével a város minden ühemében választ adtak az ellenforradalommal kapcsolatban felmerült kérdésekre. A vita közben nagyon sok rémhirt, a nyugati rádiók által hirdetett hazugságot, fenyegetést kellett cáfolni, szembeállítva velük a párt határozataiban rögzített értékelést. Le kellett leplezni az ellenforradalom céljait, törekvéseit és azok összefüggéseit az imperializmus demokráciaellenes támadásaival. Közben néhány "aktív" ellenforradalmárt felelősségre vontak. Ennek jogosultságát is meg kellett magyarázni a tömegeknek. Mivel a párt alapszervezeteiben szintén volt ideológiai, politikai bizonytalanság, ezért a pártépítéssel egyidőben itt is szükség volt ilyen meggyőző elemzésre. Természetes tehát, hogy nem maradt elég erejük az üzemi alapszervezeteknek arra, hogy a pártszervezeten kívül is alapos, átfogó politikai munkát végezzenek. Még kevesebb lehetőségük volt arra, hogy a termelés ügyeivel foglalkozzanak. Ezért ebben a szakaszban e munka zöme az MSZMP Városi Intézőbizottságára hárult. Az Intézőbizottság január 15-én felmérte a pártszervezetek helyzetét, s megállapította, hogy 39 üzemi alapszervezet alakult újjá, 688 taggal, 4 KTSz alapszervezet összesen 32 taggal, a közlekedési vállalatoknál pedig 7 alapszervezet működött 104 taggal. Az ellenforradalom előtt ugyanezen üzemekben 5 244 párttag volt.

Az Intézőbizottság jegyzőkönyvében már akkor - január közepén - szerepelt az a megállapítás, hogy többet kell foglalkozni

a termeléssel, főként a termelés növelésének feladataival. Az előállított termékek mennyisége jóval kevesebb volt az ellenforradalom előttihez viszonyítva. Bár az 1956 decemberében termelt 60 680 000 forint értékű árumennyiségnél az 1957. januárban előállított 106 256 000 forint értékű árumennyiség jóval több, azonban ez a tervnek csak 80,5 %-a. Ez a mennyiség februárban 104 873 000 forintra csökkent. Az egy munkásra eső átlagtermelés azonban növekedett, /januárban 5 065 forint, februárban 5 295 forint volt./ /62/

Az Intézőbizottság márciusban összehívta az iparban dolgozó pártaktivistákat. /63/ A beszámoló összegezte a termelés helyzetét: 1957 első két hónapjában javult a termelés a szegedi üzemekben, azonban az ellenforradalom előtti szintet még mennyiségileg sem érte el. A termelés gazdaságossága is rosszabb az előző év /1956/ hasonló időszakánál. 1957 januárjában - az 1956 januári eredményeket 100 %-nak véve - az egész szegedi ipari termelés 83,8 %, a dolgozók keresete viszont 126,3 %, februárban a termelés az előző évi időszakhoz viszonyítva - 98,7 %, az átlagkereset pedig 127,3 %. A termelés mennyiségi vonatkozásában és gazdaságosságában bekövetkezett változásnak az ellenforradalmi kártevés volt az oka. Az ellenforradalmi követelések, valamint az ellenforradalmi munkástanácsok intézkedése folytán félredobták a kialakult normákat. A teljesítménybér helyett magas időbért állapítottak meg. Az anyagi ösztönzés elvét elvetve, csökkent a termelés mennyisége és gazdaságossága. Lazult a munkafegyelem. Erre ösztönzött az ellen-

- . - . -

/62/ MSZMP. Szeged Városi Irattár, IB jkv. 1957 márc. 23.

/63/ MSZMP Szeged Városi Irattár, IB jkv. 1957 márc. 12.

forradalmi anarchia. Ugyanakkor sem anyagilag, sem erkölcsi-
leg nem ösztönzött termelékenyebb munkára. Az év első két hó-
napjában még mindig fékeztek a termelés javulását azok az in-
tézkedések, amelyeket az ellenforradalmi munkástanácsok hoztak.
/A tervek csökkentése, a normák elvetése, az egy munkás által
kiszolgált gépek számának csökkentése, az anyagi ösztönzés el-
vének félredobása stb./ Az ellenforradalom gazdasági, erkölcsi,
politikai pusztítása következtében fellépő áruhiány inflációval
fenyegetett. Nem véletlen tehát, ha a párt intézőbizottsága a
termelés mennyiségi növelése érdekében lépett fel elsősorban.
Ezt azért is meg kellett tenni, mert a javuló tendencia mellett
még a negyedév végére sem érte el a termelés az 1956. év harma-
dik negyedének szintjét. Az 1956. év első negyedéhez viszonyít-
va is 20 %-os volt a lemaradás. /64/

A párt Városi Intézőbizottsága megvizsgálta néhány
nagyobb üzem termelését, tárgyalt a párttag és pártonkívüli
aktivistákkal, gazdasági vezetőkkel, elemezte a hibák okait.
Kisöpörte a munkások segítségével a munkástanácsokból az osztály-
ellenséget. Agitált, vitatkozott a munkások között. Összegezve:
közvetlenül irányította az ellenforradalmi maradványok ellen
és a termelés javításáért folyó harcot.

Az újjáalakuló üzemi alapszervezetek ezt a munkát
politikai oldalról tudták segíteni. A termelés pártirányításá-
ban még nem vették át az üzemi pártszervezeteket megillető sze-
repet. Ezt azért nem tehették, mert a volt MDP-tagok átigazolása,
a rengeteg személyi sérelem vagy vélt sérelem vizsgálata

- . - . -

minden erejüket lekötötte. Másrészt azért nem, mert nem alakult ki a termelés pártirányításának megfelelő munkastilusa az üzemi pártszervezetekben. A városi intézőbizottság példája és felhívása nyomán május végén néhány nagyüzemben olyan törekvéssel találkozunk, amely a műszaki fejlesztést, az anyagtakarékosságot és a munkások 3-4 gépre való áttérését tartja szükségesnek. /65/

Az Intéző Bizottság május 11-én tárgyalta négy nagyüzem gazdasági és politikai helyzetét. A jelentés a következőket állapítja meg: /66/

Négy szegedi üzem első negyedévi termelési mutatói:

Üzem neve	1956. I. n. év.		1957. I. n. év	
	Önköltség	Darabbérre dolgozott	Önköltség	Darabbérre dolgozott
Szegedi Ruhagyár	94,7 %	76,4 %	97,6 %	73,4 %
Ujszegedi Kenderüzem	94,4	55,-	99,2	49,8
Szegedi Kenderfonó	---	54,-	-	53,5
Szegedi Textilüzem	85,8	99,-	96,1	99,1

Az önköltség magas volt. A munkásoknak alacsony hányada dolgozott darabbérben. Az ösztönzés javult 1957 januárhoz viszonyítva, de még alacsony foku. Mindez kedvezőtlenül hatott a termelés mennyiségére, de a rentabilitásra is. /67/

A szegedi üzemekben mutatkozó problémák lényegében azonosak voltak az országosan kialakult helyzettel. A termelés,

- . . . -

/65/ Szegedi Textilüzem PB.ülésének jkv. 1957.május 24.

/66/ MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottságának 1957.máj.11.-i ülésének jegyzőkönyve, /Szeged VB.irattára./

/67/ Biczó György felszólalása az MSZMP Szegedi aktívaülésen, 1957.máj.28, /Szeged VB.irattára./

a termelékenység és a bérek összefüggéseit elemezve, az országgyűlés májusi ülészakán Kádár János, a kormány elnöke a következő megállapítást tette: a termelés 20 %-kal, a termelékenység 10 %-kal kevesebb, a kifizetett munkabér pedig 23 %-kal több az előző év hasonló időszakához viszonyítva.

Kedvezőbb gazdasági és politikai körülményeket kellett tehát teremteni, a termelés javítása érdekében. A jobb gazdasági és politikai feltételek megteremtésén azt értette a párt szegedi vezetősége, hogy javítani kell a termelést, fokozni a termelékenységet, valamint hogy a termelés pártirányítását az üzemi pártszervezetek munkájának szerves részévé kell tenni. Ez az igény már az 1957-es év elején jelentkezett. Az Intézőbizottság egyik ülésén olyan javaslat hangzott el, hogy a párt "nagyobb gondot fordítson a termelésre." "Vizsgálja a termelést, a termelékenység és a munkabér összefüggéseit". /68/ Olyan javaslat is elhangzott, hogy az üzemi pártvezetőségekben legyen egy "termelési felelős", aki a pártszervezetet képviselve megismeri az üzem termelési helyzetét, s közvetlenül részt vesz a termelési munka ellenőrzésében. Ez azonban ekkor még csak igény maradt. Az üzemi pártszervezetek a fent ismertetett okok folytán nem tudták átvenni megfelelő színvonalon ezt a munkát. A városi Intézőbizottság azonban május 11-i ülése után - ahol a négy nagyüzem helyzetét elemezte - figyelemreméltó változásokat ért el: visszaállították a darabbért, és felhívták a vállalatok vezetőinek figyelmét a bérfegyelem betartására.

- . - . -

/68/ MSZMP Szeged Városi Intézőbizottsága, 1957. febr. 25.-i ülésének jegyzőkönyve. /VB.irattára./

Ebből nyilvánvalóvá vált az az igény, hogy a kifizetett bérek mögött megfelelő mennyiségű és minőségű terméknek kell állnia. Mindez azt is jelentette, hogy az életszínvonal további emelése csak a termelés és termelékenység növelése útján lehetséges. Az életszínvonal alakulása a termelés gazdaságosságától függ. A termelés mennyiségi mutatói a félév végére javultak. Ha összehasonlítjuk a korábbi évek helyzetével, a következő képet kapjuk: 1954 I.felében 686,1 millió forint volt a teljes termelés értéke, 1955 I.felében 726,6 millió forint, 1956 I. felében 794,1 millió forint, 1957 első felében pedig 760,2 millió forint. 1957 első felében az 1956. év eredményei alatt maradt ugyan a termelés értéke, de az 1957. év első és második hónapjához viszonyítva a termelés jelentős és folyamatos javulást mutat. Az egy munkásra jutó termelési érték is növekedett az év első hónapjaihoz viszonyítva, de még nem érte el a korábbi évek szintjét. Az 1954. év első félévi egy munkásra jutó termelést 100 %-nak véve, 1955. hasonló időszakában 113 %, 1956-ban 116 %, 1957 első felében 107 % az egy főre jutó termelési érték. A mennyiségi mutatók tehát nem érték el az előző évek szintjét, de ¹⁹⁵⁷ első felében javulásuk folyamatos.

A politikai munkában is van bizonyosfoku előrelépés. Bár a termelés pártirányításában az üzemi pártszervezetek még most sem léptek sokat előre, a párt szervezeti erősödése, a politikai munka lassu, fokozatos kibontakozása hatott a munkásokra és közvetve a termelésre is. A párt városi vezetőszerve sokat segített ebben az alapszervezeteknek. A politikai munka kibontakozását bizonyos ideig fékeztek az ellenforradalmárok által vezetett munkástanácsok is. A politikai munkát ki akarták

rekeszteni az üzemek életéből. Az ellenforradalom fegyveres leverése után egy-két hónapig a munkások egyrészre illuziót táplált a munkástanácsok iránt. Emiatt is - de egyéb politikai megfontolásokból is - a párt Szeged Városi Intéző Bizottsága őszintén együtt akart működni az ellenségtől megtisztított munkástanácsokkal. Erre több esetben is tett kísérletet a párt.

1956. december 8-án az MSZMP Szeged Városi Intéző Bizottsága állást foglalt a munkástanácsokkal kapcsolatban. /69/

- " 1./ A munkástanácsokat a párt hozta létre, hogy az üzemek igazgatását a munkások közvetlenebbül végezhessék.
- 2./ Az üzemi pártszervezetek támogassák a munkástanácsokat.
- 3./ Az üzemeket a munkástanácsok, a párt-szervezetek, a szakszervezetek és más munkásszervezetek vezetik.
- 4./ Az üzemi pártszervezetek felvilágosító munkával támogassák a munkástanácsok tekintélyének növelését.
- 5./ A munkástanácsok lépjenek fel az ál-munkások, a rendzavarók, a kártevők ellen. Ne engedjék, hogy beszennyezzék a munkástanácsok becsületét. Kommunisták és pártonkívüliek együtt dolgozzanak hazánk felemelkedése érdekében."

A párt a munkástanácsok mellé állt, mert olyan önkormányzati szervet látott bennük, - melyek - ha az ellenséges elemektől megszabadulnak - a párt vezetésével, a szocializmust építhetik.

A munkástanácsok azonban nem tisztították meg sorait a "zavarosfejű" és néhol még a nyíltan ellenséges elemektől

- . - . -

/69/ MSZMP Szeged városi Intézőbizottsága 1956.dec.8-i ülésén készült jegyzőkönyv./Szeged VB.irattára./

sem. Nem fogadták el a párt idevonatkozó határozatait, vagy nem tudták végrehajtani azokat. Nyíltan tagadták az októberi lázadás ellenforradalmi jellegét, és elleneztek a párt szervező és politikai munkáját. A párt ujjaszervezésében a "régimódszerek visszacsempészését" látták. Mivel súlyos politikai zavarokat okoztak a pártalapszervezetek már januárban a munkástanácsok ellen foglaltak állást. 1957. január 15-én az alapszervezeti elnökök értekezletén a felszólalások egyértelműen "kormány- és pártellenes"-nek bélyegezték a munkástanácsokat. Követelték, hogy távolítsák el ezekből az ellenséget, és a velük tartó üzemi igazgatókat, mert ezek nehezítik a párt-szervező munkát. Ez tehát a munkástanácsokba bujt ellenség és az ujjaszülető, "fiatal" pártszervezetek harca volt már. Miközben az alapszervezeteknek le kellett küzdeni saját belső gyengeségeiket, meg kellett ütközniök az ellenség befolyása alatt álló munkástanácsokkal is. A párt szegedi vezetőszerve megpróbálkozott azzal, hogy a munkástanácsok figyelmét tényleges feladataik felé, a termelés felé irányítsa. Előadásokat szervezett számukra, ahol a legfontosabb gazdasági és politikai feladatokkal ismerkedhettek meg. A párt márciusban az iparban dolgozó aktivisták ülésén ismét felajánlotta az ellenségtől megtisztított munkástanácsoknak a teljes együttműködést. /70/ Tanácsokat is adott munkájukhoz:

- biztosítsák a termelőmunka folyamatosságát,
- rendezzék viszonyukat a pártszervezetekkel,
- határolják el magukat az ellenségtől,
- képezzék magukat, hogy a termelés vezetéséből a rájukeső feladatokat végrehajthassák.

- . - . -

/70/ 1957.március 12-i aktivaülés jkv. /Szeged VB.irattára/

Mindezek ellenére a munkástanácsok nem voltak képesek az együttműködésre. Talajtalan maradt "politikájuk". Nem voltak igazi munkástanácsok. A termelés vezetésében is tehetetlenek voltak.

1957 májusban már nyilvánvaló volt teljes bukásuk. Május 28-án a szegedi pártértekezlet megállapította: /71/

"A munkásdemokráciát fejleszteni kell, de Szegeden - úgy látszik - nem váltak be a munkástanácsok, - nem váltak ennek eszközeivé".

Az ellenforradalmi diktaturát igenlő munkástanácsok nem is válhattak a munkásdemokrácia zászlóvivőivé, míg soraik megtisztítása után sem, mert ebben a hosszú tisztulási folyamatban teljesen elvesztették még látszattekintélyüket is, és maguk a munkások tették félre az utból őket.

A júliusban rendezett pártaktíva ülésen már a következő tényt lehetett rögzíteni: "A munkástanácsok többsége Szegeden önként megszűnt. Van azonban olyan is, amelyet adminisztratív úton kellett megszüntetni. Az üzemi demokrácia szélesítésére azonban továbbra is szükség van. /72/

Azok az események, amelyek lehetővé tették a fenti megállapítást, világosan mutatták, hogy a párt politikája már megnyerte a munkásokat. Arra is felhívták a figyelmet, hogy a párt szegedi üzemei szervezetői jól képviselték ezt a politikát.

Ezért kellett megbukniuk az ál-munkástanácsoknak, - s ezért szilárdultak meg a munkások igazi érdekeit képviselő pártszervezetek. A gazdasági és politikai eredmények alapján álla-

- . . . -

/71/ 1957.máj.28.-i pártértekezlet jkv. Aczél György felsz.
/72/ MSZMP Szeged Városi V Bizottságának 1957. júl. aktíva
ülésén készült jegyzőkönyv. Révai József felszólalása.

píthatta meg az MSZMP 1957. évi júniusi pártértekezlete, hogy a konszolidáció első szakasza lezárult. Az ellenség szét volt verve. A párt újjászervezése befejeződött. Ezek az eredmények Szegeden is megszülettek.

A konszolidáció azonban még nem fejeződött be. A pártértekezlet a termelésre irányította a figyelmet. Ez a feladat az üzemi pártszervezetektől is, de a pártbizottságoktól is minőségében más, színvonalasabb munkát igényelt. A termelés felé fordulás tehát a pártszervezeteket újabb, és munkaigényesebb feladatok elé állította.

5./ A párt feladatai és tevékenysége a konszolidáció második szakaszában

Az 1957. év első felének politikai és gazdasági eredményei, valamint a szocialista országok anyagi segítsége következtében az infláció veszélye megszűnt. A gazdaság teljes helyreállítása azonban még nem fejeződött be. A termelés még mindig nem érte el az 1956. évi szintet. Országosan 10 %-kal, Szegeden 5 %-kal termeltek kevesebbet 1957 első felében, mint 1956 hasonló időszakában. Még mindig áruhiány mutatkozott az országban, ugyanakkor a nominálbérek 1956-hoz viszonyítva 20-25 %-kal növekedtek. Az ellenforradalom okozta népgazdasági károk helyreállítása gyors ütemben haladt, s a befejezéshez közeledett. 1957 júniusában tehát a szükséglet mellett a lehetőség is létrejött a belső anyagi erők növeléséhez. Ezért jelölhette meg a párt egyik főfeladatként a termelés növelését, a lakosság igényeinek kielégítéséhez elegendő áru termelését. Ennek legfőbb eszköze a termelékenység növelése volt. A párt Központi Vezetősége e feladatok végrehajtásához

jó gazdaságpolitikát dolgozott ki. Helyreállította a központi gazdaságvezetést, elhatározta a tervgazdálkodás folytatását. Mind a centralizált vezetést, mind a tervezést új módon - az adminisztrációs és bürokratikus tulzásoktól mentesen - állította helyre. Az egész gazdasági vezetésnek és termelésnek a főfeladatát, a népgazdaság egyensúlyának megteremtését kellett szolgálnia. A politikai munkának is közvetve, vagy közvetlenül e cél elérését kellett segítenie. A gazdasági feladatok megoldását, a reális célok elérését igen eredményesen szolgálta a politikai mozgósítás. A pártszervezetek gazdasági irányító, ellenőrző tevékenységét azonban meg kellett tisztítani a bürokratikus tulzásoktól. A formális ellenőrzés helyett szakszerű segítségre, tényleges vezető munkára volt szükség. A konszolidáció második szakaszában tehát a párt vezető szerveinek politikai munkájában előtérbe került a gazdasági vezető, ellenőrző tevékenység. Ugyanakkor azonban még komoly harcot kellett vívni az ellenforradalmi demagógia ellen.

A Szeged Városi Pártbizottság a júliusi pártaktíván ismertette a második félévi gazdasági és politikai feladatokat. A termelés helyzetét, a terveket, a végrehajtó bizottság augusztus 2-i ülésén elemezte, és ebből kiindulva határozta meg a félévi munkát. A végrehajtó bizottság a termelés, a normák és a bérek összehasonlítása után megállapította, hogy a termelés gazdaságossága javult. Az üzemek jelentős hányadában, illetve egyes üzemrészekben azonban még mindig nem darabbérért dolgoztak a munkások, s ennek folytán nem voltak eléggé ösztönözve és érdekelve a termelés növelésében, a munkaidő kihasználásában, a termelékenyebb munkában. 1956.-ban a munkások 75 %-a, 1957 első felében 55 %-a dolgozott telje-

sítménybérben. /73/ A végrehajtó bizottság megállapítása szerint tovább kellett javítani a termelés gazdaságosságát. Nagyon helyesen foglalt állást a végrehajtó bizottság abban, hogy a gazdasági ösztönzés mellett a politikai meggyőzés lehetőségeit is fel kell használni a termelés gazdaságosságának javítása érdekében. Ezért elhatározták a versenyek és más termelési mozgalmak felujítását és fejlesztését. Külön hangsúlyozta a határozat a munkafegyelem megszilárdításának szükségességét, melyet a politikai munka, az agitáció fontos feladatául jelölt meg. Bár a helyzet elemzése azt igazolja, hogy az 1957. év első felére megállapított tervet túlteljesítették a szegedi üzemek /110 %/, de a munka intenzitása, mely az ellenforradalom miatt 20 %-kal csökkent, még mindig nem érte el az 1956. év megfelelő időszakának szintjét. Ugyanakkor a munkások keresete, az 1956-ban kialakult 985 Ft átlagról 1206 Ft átlagra növekedett. A helyiiparban még ezt a növekedést is felülmúlták, 978 Ft-ról 1243 Ft-ra emelkedett az átlagkereset.

A végrehajtó bizottság megállapította, hogy a termelési terv túlteljesítése nagyobb részben, a munkáslétszám aránytalan növekedése útján történt. Egy év alatt a munkáslétszám 12 %-kal növekedett, - a 100 forint béralapra jutó teljes termelési érték pedig a minisztériumi iparban 15 %-kal, a helyiiparban 19 %-kal csökkent. Nőtt az improduktív dolgozók száma is a szegedi iparban. Csökkent az egy munkás által kiszolgált gépek száma. Mindezek a mutatók együttevén a termelékenység, a gazdaságosság csökkenését bizonyítják. Ezért volt helyes az a határozat, amely szerint 1957. év második felében mind a

- . . . -

/73/ MSZMP Szeged Városi VB. 1957. aug.2.ülések jkv.

gazdasági, mind a politikai munka főfeladatául, a termelésnek elsősorban a termelékenység által történő növelését kell tekinteni.

A párt városi vezetőszervények figyelme tehát, mint ezt az elemzés és a határozat mutatja, a termelés felé irányult. Ezt adta feladatul az üzemi alapszervezeteknek is. Az üzemi pártszervezetek azonban még hosszú hónapikig nem tudták politikai munkájuk előterébe helyezni a gazdasági irányító, ellenőrző tevékenységet. Lekötötte figyelmüket az ellenforradalom okozta sok tisztázatlan személyi, tagfelvételi ügy, valamint az ellenforradalmi demagógia elleni küzdelem. A személyi ügyek rendezése sok esetben nem is a pártszervezetek feladata lett volna. Mégis minden pártvezetőségi és taggyűlési jegyzőkönyv egyes emberek magatartásának vizsgálatával, vitával, személyeskedéssel van tele. Különösen próbára tették ezek az ügyek az ellenforradalom után újraválasztott, kevés vezetési tapasztalattal bíró "fiatal" alapszervezeti vezetőségeket. Ezek mögött a személyi viták mögött gyakran felismerhető az ellenforradalmi demagógia, uszítás, a intrika is. Így tehát a személyi ügyek rendezése egyben az ellenforradalmi uszítással szembeni küzdelmet is jelentette, bizonyos esetekben.

Rengeteg erőt és időt vett el a párttól ez a tevékenység. Az alapszervezetek egyrészt ezért nem tudták megfelelő színvonalon átvenni, és végrehajtani a végrehajtó bizottság által meghatározott feladatokat. Másrészt azért nem, mert a párt munkastilusában bekövetkezett változásokat nem tudták azonnal megfelelően alkalmazni a termelés pártirányítása, és ellenőrzése területén. A régmódi, megszokott, szürke beszámoltatások helyett, a termelés pártirányítása, szakszerű vezető

és ellenőrző munkát igényelt a pártvezetőségektől. Ezt azonban előbb meg kellett tanulni. Az üzemek pártszervezetei általában 1957 novemberében jutottak el erre a felismerésre. Ekkor ismerték fel, hogy a végnélküli ülésezések, a személyi ügyek vizsgálata elterelte figyelmüket a párt központi és városi vezetőszerve által meghatározott feladatokról. Felismerték, hogy az élet követelménye a termelés ügyeivel való foglalkozás. A szegedi Textilüzemben 1957. november 26-án a végrehajtó bizottság ülésén tárgyalták meg ezt a helyzetet, és itt is hasonló megállapodásra jutottak:

"A végrehajtó bizottságnak nem az lenne a feladata, hogy apró személyi ügyekkel foglalkozzon, mert ez elvonja idejét, erejét a pártmunkától és a termelés ügyeitől"/74/

Természetesen mindezek ellenére is volt szerepe az üzemi pártszervezeteknek a termelés helyzetének javulásában. Az általuk végzett politikai agitáció a termelési versenymozgalmak felujtása, szervezése, közvetve, de közvetlenül is hatott a termelés alakulására. A termelés pártirányításában azonban ebben a szakaszban a párt felsőbb vezetőszerveinek még sokkal nagyobb szerepük volt.

Az ellenforradalom utáni konszolidáció második szakaszában a termelés mennyiségi, minőségi és gazdaságossági mutatóinak alakulásában egy másik tényezőnek, az anyagi ösztönzésnek is igen nagy szerepe volt. A béremelés, az új prémium- és nyereségrészesedési rendszer, a kommunális, a szociális, a kulturális juttatások, valamint a darabbérre való visszatérés

- . . . -

/74/ MSZMP Szegedi Textilüzemi Szervezetének 1957. nov.26-i VB.üléséről készült jegyzőkönyv.

sorolhatók ide. Ezek a juttatások közvetlenül és gyorsabban hatottak a termelésre. Az 1956-os évhez viszonyítva, 1957-ben jelentősen - 53,7 millióval - növekedett a munkások beralapja, s bár a munkáslétszám is gyarapodott 811-gyel az egy főre eső havi átlagkereset 1022 Ft-ról 1244 Ft-ra emelkedett. Ezen kívül egy félhavi fizetés összegének megfelelő természetbeni, nyereség - és prémiumrészesedés jutott ebben az évben átlagban minden szegedi munkásra. Jelentős mennyiségű egyéb juttatásban is részesültek az üzemek dolgozói. A második félév termelési eredményeire ezek az anyagi ösztönzők pozitíven visszahatottak.

Ebben a szakaszban a politikai visszahúzó tényezők mellett, gazdasági bajokkal is küzdöttek a szegedi üzemek. E tényezők közül a nyersanyaghiány és a termelési eszközök egyrészenek elavultsága sorolhatók ide. A nyersanyaghiány mindenképp előtt bizonyos importanyagokból jelentkezett. Egyes kapitalista államok megtagadták a nyersanyagszállítást, és ez ideiglenesen hiányt okozott a szegedi textilipari üzemeknél is.

Az összes tényezőt figyelembevée megállapítható, hogy 1957 végére a szegedi üzemek eredményeikkel hozzájárultak az ellenforradalom utáni konszolidáció befejezéséhez. Ennek bizonyításá a termelés legfontosabb mutatószámainak összegezése és összehasonlítása alapján történhet.

A szegedi ipari üzemek termelési mutatói 1957-ben

/75/

Év	Teljesített be- ruházás mill.Ft.	Termelés mill. Ft	Munkás és al- kalm. létszám	Bér mill. Ft.	Anyag költs. mill. Ft.	Egy főre jutó ter- melési ért. Ft	100 Ft bér- re jutó termelés Ft.	Munkások havi át- lag ker. Ft
1957	84,3	1654,3	20497	315,7	1158	80.709	524	1244

/75/ Központi Statisztikai Hivatal Szegedi Igazgatóságának 1959.évkönyve.

Az adatok önmagukban is komoly eredményekről beszélnek. Azonban úgy értékesek, ha összehasonlítjuk a korábbi évek számaival. Ha az 1955-ben beruházott összeget 100 %-nak tekintjük, akkor 1956-ban 83,4 %- 1957-ben 76,2 %-ra alakultak a szegedi ipar fejlesztésére fordított összegek. Ez összhangban van azzal a fontos gazdaságpolitikai elvvel, hogy az iparfejlesztés nem történhet az életszínvonal rovására, hanem azzal együtt növekedhet.

Mivel 1957- év második felében a termelés növekedését elsősorban a termelékenység növelésével kellett fokozni, ezért a gazdasági mutatók közül a termelékenység alakulásának összehasonlítása a legfontosabb. A termelési értéket 1955-ben 100 %-nak véve, 1956-ban 90,4 %, 1957-ben 106,9 %. A mennyiségi növekedés jelentős. Ezt a feladatát teljesítette a szegedi ipar. A kérdés továbbra is az, hogy a termelés milyen forrásokból növekedett. A termelési javak értéke több volt 1957-ben a korábbi évek mennyiségénél. Ezt a több terméket azonban több munkás állította elő. Ha 1955-ben a 15 266 munkást 100 %-nak tekintjük, akkor 1956-ban a szegedi munkáslétszám 102 %-nak, 1957-ben 107,4 %-nak felel meg. 1956-ban a termelés mennyisége 9,6 %-kal kevesebb, a munkáslétszám 2 %-kal több az 1955. évinél.

1957-ben a termelt javak mennyisége 6,9 %-kal, a munkáslétszám 7,4 %-kal több az 1955. évinél. Mindkét évben gyorsabban nőtt a munkások létszáma, mint az általuk előállított termékek mennyisége. Így az egy főre és egy napra jutó teljes termelés mennyisége - s ha több más tényezőt is figyelembe veszünk - a munka termelékenysége nem növekedett

olyan mértékben, mint az szükséges lett volna.

Az előző évhez viszonyítva a termelés gazdaságossága javult 1957-ben, de ha a termelés mennyiségét és a beralap növekedését összehasonlítjuk, látható, hogy a termelés gazdaságossága nem felelt meg a követelményeknek. A teljes termelési érték 18,2 %-kal, a teljes beralap 24,3 %-kal több, mint 1956-ban volt. /76/

Végeredményben tehát az állapitható meg, hogy a termelés mennyiségi növekedése 1957-ben nagyjából a munkaslétszám növeléséből történt. A munkások teljes beralapja is gyorsabban nőtt a termelésnél. A szegedi munkások átlagos havi keresete 21 %-kal növekedett 1957-ben az előző évhez viszonyítva.

A stabilizáció befejezésével bizonyos gazdasági és politikai eredmények állapithatók meg. A szám adatok hiven tükrözik ezt. A szegedi üzemek 1957-ben 109,2 %-ra teljesítették tervüket. A gazdaságosság és termelékenység nem éppen kedvező alakulása azonban rámutat arra, hogy a pártszervezetek a termelés pártirányításával keveset foglalkozhattak ez évben. A szervezeti élet rendezése, a tagfelvételi ügyek, a személyi ügyek, a politikai agitáció, az ellenforradalmi demagógia elleni harc, a gazdasági élet helyreállításáért, a stabilizációért folytatott harc teljes mértékben igénybevette a pártszervezetek erejét. Ezek nagyrésze fontos feladat volt, a pártszervezetek a legtöbb esetben nem térhettek ki a rendezetlen személyi ügyek intézése elől sem. A juliusi pártértekezlet

- . . . -

/76/ A termelés teljes költsége nem számítható, mert az anyagköltségről nincs megbízható adat.

után azonban a fő figyelmet már a termelésre kellett fordítani. Ezt a szegedi üzemek többségében csak az év utolsó negyedében sikerült megvalósítani. A termelési, gazdasági és politikai stabilizáció ezzel betetőződött. Létrejöttek a hároméves terv kidolgozásának és végrehajtásának kedvező feltételei.

IV. A hároméves terv feladatai és a párt harca a hároméves terv végrehajtásáért a szegedi üzemekben

A gazdasági konszolidáció befejezése országosan azzal az eredménnyel járt, hogy a termelés mennyiségében és több más gazdasági mutatójában elértük az 1955. évi szintet. Ez az eredmény a szegedi ipari üzemekben is megmutatkozott. A népgazdaságban azonban volt néhány alapvető szerkezeti hiába, amelynek kijavításához több évig tartó tervszerű munkára volt szükség. Ez főként a termelési ágak arányait érintette. Ugyanis elég komoly szerkezeti aránytalanság keletkezett az első ötéves tervben a nehézipar, valamint a könnyű- és élelmiszeripar között. A beruházások többsége a nehéziparra jutott, s ez tulzott ütemet diktált ennek fejlesztéséhez. A nagy nehézipari üzemek szükségesek ugyan, de építőanyag, nyersanyagszegénységünk és sokszor a munkáshiány miatt hosszú évekig tulzottan igénybevették a népgazdaság teherbíróképességét. A felépített nehézipari üzemek csak hosszú évek után kezdhették meg a termelést, ugyanakkor nagy összegeket vontak el más termelési ágaktól, és azok aránytalanul lassabban fejlődtek. Ez az aránytalanság a lakosság életszínvonalának alakulását is kedvezőtlenül befolyásolta, mivel csak igen lassu növekedését tette lehetővé. A tulságosan gyors nehézipari

fejlesztés nem vette figyelembe azt, hogy a népgazdaság többi ága elmaradottabb, valamint hogy a mezőgazdaság még nem is tartozik a szocialista szektorhoz. Tehát ez utóbbi nem tudja támogatni a rendkívüli gyorsan fejlődő ipart, hanem maga is igen nagy anyagi segítségre szorul mindaddig, míg szocialista szektorrá nem válik, míg ki nem alakul szocialista termelési szervezete. A hároméves terv éppen ezért egyik főfeladatként a népgazdaság szerkezetének, a termelési ágak arányainak javítását jelölte meg. A hároméves terv irányelveiben a párt az egész ipari termelésnek 25 %-os növekedését jelölte meg, ezen belül a nehézipar számára 32 %-os, a könnyűipar számára 23 %-os arányu fejlődést határozott meg. Ez a terv már figyelembe vette a népgazdaság tervszerű, arányos fejlődésének követelményét, s annak egyes ágai között helyesen állapította meg a fejlődés méreteit. Míg az első ötéves tervben az ipar 200 %-os, a mezőgazdaság 50 %-os fejlesztését, addig a hároméves tervben az ipar 25 %-os növekedése mellett a mezőgazdaság 12 %-os fejlesztését határozták meg. Különben az ipar 200 %-os fejlesztése is aránytalanságot takart a nehézipar javára. A nehézipar 280 %-kal, a könnyűipar 150 %-kal növekedhetett. Az új hároméves terv elkerülte a túlzásokat, és helyes arányt állapított meg a nehézipar /32 %/, valamint a könnyűipar /23 %/ fejlesztésére. Ilyen fejlesztési arányok mellett reális célkitűzésnek tekinthető a nemzeti jövedelem 13 %-os és az életszínvonal "szerény, de folyamatos emelése".

A párt és a kormány a tervben helyesen kialakított arányok megtartását írta elő, mert csak így látta biztosítottak a népgazdaság arányos fejlődését és a dolgozók anyagi kulturális, valamint szociális helyzetének javulását. A párt

a régi gazdasági hibákból arra a következtetésre jutott, hogy a termelés minden áron való növelése helyett, - a mennyiség egyoldalú növelése helyett, - a termelést $\frac{2}{3}$ részben a termelékenység, és csak $\frac{1}{3}$ részben a munkáslétszám növelésével kell megvalósítani. Csak így tekinthetők reálisnak a hároméves terv számai célkitűzései. Csak így alakulhat ki helyes kapcsolat a népgazdaság fejlődése és a dolgozók anyagi, kulturális, valamint szociális ellátottságának folyamatos javítása között.

A hároméves terv végrehajtásának objektív feltételei biztosítottak látszottak már a terv kidolgozásakor. Ugyanakkor azonban nagy gondot kellett fordítani a szubjektív feltételek megvalósítására. Fel kellett sorakoztatni a tömegeket a gazdaságpolitikai célkitűzések mögé. A munkásosztály - látva a konszolidáció eredményeit: azt, hogy a termelés és termelékenység növekedésével együtt fokozatosan javul élet-színvonala, /1957-ben a bérből élő dolgozók reálbére 14-16 %-kal növekedett/ több lakás, több élelem, több fogyasztási cikk jut számára - jónak ítélte meg ezt a politikát. Egyetértett vele, és kész volt a végrehajtásáért dolgozni. A pártnak és a gazdaságvezetésnek az volt a legfontosabb feladata, hogy az objektív és szubjektív feltételeket helyesen kapcsolja össze, és eredményesen használja fel a terv végrehajtása érdekében, a párt gazdaságpolitikájának megvalósítása érdekében. Ez a helyi pártvezetők számára is konkrét feladatokat jelentett. Most vizsgáljuk meg, hogy a szegedi pártbizottság, és a párt üzemi szervezetei megértették-e és hogyan hajtották végre a feladatot? Hogyan váltották valóra a hároméves terv szegedi feladatait?

A szegedi pártbizottság és pártszervezetek tevékenysége a hároméves terv ismertetéséért és végrehajtásának előkészítéséért.

A szegedi pártbizottság a hároméves terv kezdetén számbavette azokat a gazdasági és politikai eredményeket, amelyeket az ellenforradalom utáni konszolidáció évében a szegedi üzemekben elértek. /77/ A párt végrehajtó bizottsági ülésén megállapította, hogy a szegedi üzemek a 1957. évi tervüket 109,2 %-ra teljesítették. Ez a termelés mennyiségét tekintve 1956-nál 19,6 %-kal, 1955-nél 8,3 %-kal magasabb szintet jelent. Az eredmények okát a végrehajtó bizottság abban látta, hogy az ellenforradalom leverése után sikerült elszigetelni az ellenforradalmárok és külföldi támogatóik által terjesztett ellenséges politikai és ideológiai jelszavakat. Az év végére sikerült rendezni a pártszervezetek belső ügyeit. A pártszervezetek politikailag, szervezetileg megerősödve, a termelés ügyei felé fordulhattak. A pártszervezetek egész évi munkáját értékelve megállapítható, hogy igen nagy és nehéz politikai feladatok mellett nagy erőfeszítést igényelt a termelés frontján a párt vezető és ellenőrző munkájának új alapokon, új stílusban való megszervezése. Ez az év utolsó negyedében valósult meg.

Az 1957. évi terv túlteljesítése mégsem a párt gazdaságvezető és politikai munkájától függetlenül, és spontánul ment végbe. A pártszervezetek által végzett politikai

- . . . -

/77/ MSZMP Szeged Városi VB. 1958. febr. 14-i ülésének jegyzőkönyve. VB.irattár, 1958.

és nevelő munkának nagy szerepe volt ebben. A tények azonban mégis azt igazolják, hogy a termelés pártirányításában és a pártellenőrzésben nem tudtak eleget tenni az üzemi pártszervezetek a követelményeknek. Sokoldalú politikai feladatuk minden erejüket igénybevette. A pártmunka új stílusa azt követelte, hogy a termelés pártirányítását és ellenőrzését is új módon alakítsák ki. S ezt az újjászervezett pártszervezeteknek, a fiatal pártvezetőségeknek előbb meg kellett tanulniuk. Míg ez meg nem történt, addig a központi vezetés közvetve és a városi vezetés közvetlenül, vagy a nagyobb politikai és gazdaságvezetői tapasztalattal bíró aktivahálózat segítségével végezte ezt a munkát. Ilyen módon tehát a párt gazdaságvezető szerepe az 1957. év első három negyedében a Központi Bizottság és a Városi Pártbizottság tevékenységén keresztül érvényesült.

A párt 1958. február 14-i városi végrehajtó bizottsági ülésén megállapította az üzemekben tapasztalható hiányosságokat. Ezek közül legfontosabbak: a szegedi üzemek fele a termelékenység javítására nem fordított kellő gondot. Ezekben az üzemekben az egy főre eső termelés mennyisége nem érte el az 1955. évi szintet. Ezért az egész szegedi ipar csak éppen hogy túlhaladta az egy főre jutó teljes termelési értékben az 1955. évi szintet. Ha az 1955. évi teljesítést 100 %-nak tekintjük, akkor az 1957-ben az 1 főre jutó teljes termelési érték 100,3 %-nak felel meg.

Az 1957. évi termelési, politikai eredményeink és hibáinak összegezése után, a központi tervszámok figyelembevételével határozta meg a párt városi végrehajtó bizottsága a hároméves tervvel kapcsolatos főfeladatokat, és ezen belül

az 1958. év konkrét feladatait, a terv teljesítését, a termelékenység nagyobb arányu növelésével, az exportterv teljesítését és minőségének javítását, a munkafegyelem javítását, valamint a szocialista munkaverseny szervezését. Ezek a feladatok már nemcsak a terv mennyiségi teljesítésére ösztönöztek. Helyesen foglalt állást a végrehajtó bizottság abban, hogy a termelékenység legyen a termelés növelésének legfőbb eszköze. Évek óta nem növekedett jelentősen a termelékenység a szegedi üzemekben. Ezért az volt a legfontosabb tennivaló a hároméves terv teljesítése érdekében, hogy a munka termelékenységét javítsák. Ez a célkitűzés találkozott az országos elhatározással is, amely szerint a termelés növekedését kétharmad részben a termelékenység emelésével kell elérni. Az exporttervek teljesítését és azok minőségének javítását célzó feladat kitűzése is időszerű és helyes volt. A szegedi könnyűipari üzemek jelentős mennyiségű exportfeladatot kaptak. Ezeknek az áruknak a megtermelése és jó minősége hozzájárult az ország külföldi kötelezettségeinek rendezéséhez. A szegedi kenderáru, ponyva, bőrcipő, konzerv, paprika, ecset és öntődei termék külföldön piacképes áruként jelentkezett.

A gazdaságosabb termelés, valamint az export feladatok megoldása és a minőség javítása nagyobb fegyelmet, öntudatot követelt az iparban dolgozóktól. Az ellenforradalom kártevőse még ekkor is megmutatkozott a lazább munkafegyelemben, a gondatlanabb, felelőtlenebb munkában. Ez a két tényező indokolta azt, hogy a párt szegedi végrehajtó bizottsága a fegyelmezettebb munkára és annak egyik ösztönzőjére, a szocialista munkaverseny szervezésére hívta fel az üzemek, elsősorban az üzemi pártszervezetek figyelmét.

Mindenképpen helyes következtetésre jutott tehát a végrehajtó bizottság a hároméves terv kezdetén, amikor úgy értékelte az üzemi pártszervezetek munkáját, hogy létrejöttek azok a feltételek, amelyek lehetővé teszik, hogy a pártszervezetek a ~~fel~~ termelés ügyei felé forduljanak. Ugyanakkor helyes és igen nagy feladatokat kaptak, amelyek szükségessé tették a termelés pártirányításának és ellenőrzésének újraszervezését. Az új gazdaság szemlélet új munkamódszert követelt meg minden pártszervezettől. A február 14-i végrehajtó bizottsági ülésen előterjesztett jelentés vitája közben elhangzott hozzászólásokból is kiderült, hogy ilyen új munkamódszer a pártszervezetek többségében ekkor még nem alakult ki. A párttagok egyrésze nem lépett fel a fegyelmezetlenség ellen. Sokan nem értették meg, hogy a technikai fejlesztés önmagában nem elegendő a termelékenység javításához, hanem fegyelmezett, öntudatos munka is szükséges a gazdasági feladatok végrehajtásához. Ezért fordult a végrehajtó bizottság azzal a felhívással a párttagokhoz, hogy hatékonyabban segítsék a hároméves terv teljesítését, és ezen belül az 1958. évi termelési és politikai feladatok végrehajtását.

A végrehajtó bizottságnak ezt a határozatát követően az üzemi alapszervezetek megvitatták a termelési feladatokat. Terveket készítettek arravonatkozóan, hogy milyen módon fogják segíteni a 3 éves terv végrehajtását. Kidolgozták a termelés pártellenőrzésének módszereit és feladatait. Elhatározták, hogy az alapszervezetek rendszeresen beszámoltatják a termeléssel foglalkozó felelősöket, és a gazdaságvezetőket. Továbbá ismertetik a tervfeladatokat, és politikai munkával mozgósítják a párttagokat és az üzem összes dolgozóját azok végrehajtására.

Az alapszervezeti munkatervek azonban nem határozták meg pontosan, hogy mi az a politikai munka, amivel "mozgósítani" akarják a dolgozókat. Gyakran túl általánosak, és nem elég pontosak voltak. Nem tartalmazták azokat a tényleges politikai teendőket, amelyeket az 1958. évi gazdasági feladatok végrehajtása érdekében végezniök kellett az üzemi pártszervezeteknek. Meg kell azonban jegyezni, hogy a személyes meggyőző munka, az aprólékos agitáció nagy lépésekkel ment előre ebben az időszakban a párt gyakorlati tevékenységében.

Az 1958. évi termelési eredmények a szegedi üzemekben.

A párt általános és gazdaságpolitikájának s az ezek végrehajtásáért folytatott helyi politikai munkának együttes hatásaként nagyszerű eredmények születtek a szegedi üzemekben. Már az 1958. év első felében jelentkeztek azok az eredmények, amelyeket a termelési tervek és az exporttervek teljesítésében elértek. Ezekben az eredményekben már bennfoglaltatik az is, hogy az üzemi pártszervezetek politikai munkájukkal a termelés felé fordultak. Az eredmények összegezését az MSZMP Szeged városi Végrehajtó Bizottsága az első félév végén elvégezte. /78/ A jegyzőkönyv adatai szerint a szegedi ipari üzemek első félévi tervüket 109,2 %-ra teljesítették. Csupán néhány üzem maradt le tervének teljesítésében. A szegedi Vasöntőde 90,2 %-os, a ruhaipari 99,4 %-os, a Fonalmentő Vállalat 93,5 %-os tervteljesítése érdemel említést. A vasöntőde kivételével export tervüket teljesítették az üzemek.

- . . -

/78/ MSZMP Szeged városi VB 1958. aug. 18-i ülésének jkv.
VB.irattára, 1958/2. vb.jegyzőkönyvek.

5050 mázsa kenderárut, 531 000 m³ ponyrát, 9 000 pár női cipőt, 7,7 millió forint áru bőripari terméket, 16 000 mázsa konzervet, 2 000 mázsa paprikát, 206 000 db ecsetet, 258 000 seprűt szállítottak exportra a szegedi üzemek.

A végrehajtó bizottság jelentésében összehasonlítja az első félévi termelési adatokat a korábbi évek termelési eredményeivel.

Az első félévi termelési értékek a szegedi ipari üzemekben 1954 és 1958 között:

Év	Első félévi teljes termelési érték /mill.Ft/	Egy főre jutó teljes termelési érték %-ban
1954	686,1	100,-
1955	726,6	113,-
1956	794,1	116,-
1957	760,2	107,-
1958	909,9	118,-

Az első félévben tehát - a korábbi évekhez viszonyítva - ugrásszerűen megnőtt az előállított termékek értéke. Az egy főre jutó termelési érték is növekedett. Ha azonban a teljes termelési érték növekedését hasonlítjuk össze a táblázatban szereplő számok segítségével, sokkal rosszabb képet kapunk. 1954 első felében a teljes termelési érték és az egy főre jutó teljes termelési érték 100 %, 1955 első felében a teljes termelési érték 106 %, az egy főre jutó érték pedig 113 %. 1956 első felében a teljes termelési érték 115 %-ra, az egy főre jutó 116 %-ra növekedett. 1957 hasonló időszakában 110 %-ra, illetve 107 %-ra alakultak ugyanezek a mutatók.

1958 első felében a teljes termelési érték 132 %-ra, az egy főre jutó teljes termelési érték 118 %-ra alakult. Két félév, /1955 és 1956 első felévé/ kivételével a teljes termelési érték nagyobb arányban növekedett, mint az egy főre jutó teljes termelési érték. 1958 első felében sem sikerült tehát azt a feladatot teljesíteni, hogy a termelés növekedése $\frac{2}{3}$ részben a termelékenységből eredjen, mert ezévben is nagyobbbrészt a munkásszámban gyarapodásából származott a nagyobb értékű termék.

Míg az összes érték 22 %-kal, addig az egy főre jutó termelési érték csak 11 %-kal növekedett 1957 első feléhez viszonyítva. Ez az összehasonlító részletes elemző munka azt igazolja, hogy a végrehajtó bizottság tényleg szakított a termelés ellenőrzésének korábbi módszerével. Nem elégedett meg a tervteljesítés mennyiségi vizsgálatával, hanem elemezte azt is, hogy honnan ered ez a többlet. Megvizsgálta, hogy termelékenyebb lett-e a szegedi üzemekben a munka. Megállapította, hogy a termelékenység is nőtt a termeléssel együtt, de nem a kívánt mértékben. Ebből az következett, hogy továbbra is fő feladatnak kellett tekinteni a munka termelékenységének javítását. A tények alapján azt is megállapította a párt szegedi vezető szerve, hogy az alapszervezetek gazdasági vezető, ellenőrző tevékenysége javult, - az eredmények mennyiségének növekedése igazolta ezt -, de a munka hatékonysága a minőségi mutatókban még nem jelentkezik komolyabb mértékben. A végrehajtó bizottság megállapítása szerint ennek az az oka, hogy a pártszervezetek egésze - a közösség, - még nem vett részt a termelés javításáért folyó harcban.

Igy nem is sikerülhetett az egész munkásságot ennek érdekében mozgósítani.

Az üzemi pártszervezetek munkájában vannak azonban jó példák is. A szegedi Textilüzem pártbizottsága 1958. augusztus 12-i ülésén a termelés helyzetét sokoldalúan elemző beszámoló és vita hangzott el. /79/ A jegyzőkönyv szerint a második negyedév termelési tervét 101,9 %-ra teljesítette az üzem. A termelékenység javításához azonban több tényező hiányzik. Egyik feltételként a műszaki, technikai fejlesztés szükségességét állapították meg. Visszahuzó tényezőként a nyersanyagellátás és anyagtárolás hiányosságai mutatkoztak. A rosszabb minőségű nyersanyag a termékek minőségét is rontotta. Ebben az üzemben 1958 második negyedében 24,4 %-kal kevesebb az elsőosztályu termékek aránya, mint az előző év hasonló időszakában volt. A bérek a munkásellátás és a munkaügy megoldatlan problémáit is a termelékenységgel összefüggésben vizsgálták. A termelés pártellenőrzésének minőségi javulása tehát itt is megállapítható.

Továbbra is megoldatlan azonban az a kérdés, hogy a pártvezetés kollektív munkája-e a pártellenőrzése? A párttagok valamennyien feladatuknak tekintik-e a termelési mutatók javulását?

Az üzem dolgozói valamennyien saját ügyüknek tekintik-e a termelés gazdaságosságának, jövedelmezőségének formálását?

Vajon nincs-e még mindig nagy különbség a párt általános, gazdasági politikai vonala és az alapszervezetek munkája közt?

Ha az alapszervezetek jegyzőkönyveiből következtetve adunk ezekre a kérdésekre választ, azt kell megállapítani, hogy

- . . . -

/79/ MSZMP Szegedi Textilüzemi Bizottsága 1958 aug.12-i ülésének jegyzőkönyve. Üzemi PB. Irattára 1958.

az alapszervezet vezetőségének egyik felelőse vagy titkára utólag gyűjtötte össze a termelés helyzetét mutató adatokat, ezek alapján hoztak határozatot a további feladatokra. A célkitűzések emiatt nem mindig feleltek meg a valóságos helyzetnek, ugyanis nem vették eléggé figyelembe a pártvezetőségek a termelés új feladatait, új körülményeit. Nem mozgósítottak eléggé az új célkitűzésekre, és nem hívták fel a figyelmet a várható hibákra, a termelés lehetőségeire, esetleges nehézségeire. A termelés pártirányításának kollektív jellege és a tömegeket mozgósító ereje így gyakran csorbát szenvedett.

Az 1958 második félévi termelést irányító munkát ezekkel a tapasztalatokkal kezdhette a Szeged Városi Pártbizottság. A második félévben kifejtett politikai munka azonban ismét elsősorban a terv mennyiségi teljesítésére irányult. Az évi termelési tervet 1958-ban 101,6 %-ra teljesítve a szegedi üzemek több, mint 1,8 milliárd forint értékű terméket állítottak elő. Ez évben 325 millió forint értékű árut exportáltak termékeikből. 12 üzem azonban nem teljesítette az éves tervét. Ez a mérlege az 1958. évi tervteljesítésnek. Az MSZMP Szeged Városi Végrehajtó Bizottsága 1959. március 11. ülésén elemezte az 1958. évi termelés adatait. /1 /80/ Az előállított termékek értéke az előző évhez viszonyítva több, mint 150 millió forinttal növekedett. Javult az előző évhez viszonyítva az egy munkásra, s egy napra eső teljes termelési érték. Gyorsabban növekedett azonban a munkáslétszám, mint ahogy eredetileg tervezték. A statisztikai hivatal adatai a következő képet mutatják.

- . - . -

/80/ MSZMP Szeged városi VB. 1959.márc. 11. ülésének jkv.
Szeged Városi Bizottság 1959.évi irattári gyűjtőben.

1955-ben a munkáslétszámot 100 %-nak, az egy munkásra s egy napra eső teljes termelési értéket is 100 %-nak tekintve, a következő években az alábbiak szerint alakultak ezek a mutatók. /81/ 1956-ban a munkáslétszám 102 %, az egy munkásra és egy napra jutó teljes termelési érték 88,8 %. 1957-ben munkáslétszám 107 %, az egy munkásra s egy napra jutó teljes termelési érték 100,3 %, 1958-ban ugyanezek a mutatók 113 %-ra, illetve 104,2 %-ra alakultak. Ez évben nem sikerült tehát a munka termelékenységét megfelelő mértékben növelni. Bár a politikai munka során sokat foglalkoztak több fontos tényezővel /a munkafegyelem, a szocialista munkaverseny, a tervteljesítés/, ezek bizonyos eredményekhez is vezettek, de mellettük több fontos gazdasági intézkedésre is szükség lett volna. A végrehajtó bizottság 1959. március 11-i ülésén megállapította, hogy a gyakori termelési profilváltozás is fékezi a termelékenység és gazdaságosság javulását. Emellett szerepet játszott ebben a viszonylagos elmaradásban az üzemek technikai elmaradottsága és a nyersanyagellátás hiányossága is. Az üzemek technikai elmaradottságát jól ismerte a szegedi pártbizottság. 1958. május 28-i ülésén a pártbizottság elé terjesztettek egy tervet, amely 41 szegedi üzem fejlesztési és rekonstrukciós igényét foglalta össze. /82/ A terv szerint 178 748 000 Ft. értékű beruházás lenne szükséges az üzemek fejlesztéséhez. Ez a terv több évre szóló beruházást sorolt fel. Későbbi jelentésekből kiderül azonban az is, hogy a szegedi üzemek 1958 és 1960 között ennél jóval többet, 370,1 milliót kaptak üzemfejlesztésre, és 165, 1 milliót gépi és technológiai felszerelésre.

- . - . -

/81/ Központi Statisztikai Hivatal Csongrád megyei Igazgatóságának 1956, 1959 évkönyve.

/82/ MSZM Szeged városi Bizottságának 1958.máj.28.i ülés jkv.

Ezek a beruházási összegek már jelentősen segítették a hároméves terv során a termelékenység egyik és legfontosabb tényezőjét, a technika fejlesztését.

Az eddig említett hiányosságokon kívül még egy lényeges tényezőre hívta fel az ipari üzemek és pártszervezetek figyelmét az MSZMP Központi Bizottsága. Ez a munkásosztály helyzetének javítása.^{/83/} A Központi Bizottság e határozatában felhívja a figyelmet arra, hogy a helyi vezetésben eltorzult a párt politikája. Bizonyos helyeken nem fordítottak elég gondot a munkásosztály vezető szerepének erősítésére, felelősségérzetének növelésére.

Nagyobb felelősséget kell éreznie a nemzeti vagyonért, a nép anyagi és kulturális jólétének emeléseért, a szocialista társadalom felépítéséért. Az öntudatos munkásoknak aktívabban, cselekvőbben kell támogatni a párt politikáját. Ugyanakkor a pártszervezeteknek nagyobb gondot kell fordítani a dolgozók gondjaira. A párt felhívta a figyelmet arra, hogy az életszínvonalat tartani és tovább emelni csak a termelés és termelékenység növelése útján lehetséges. Segíteni és képezni kell a munkásokat azért, hogy a termelés és termelékenység növelésén eredményesebben dolgozhassanak. A párt tehát arra figyelmeztette helyi szerveit és alapszervezeteit, hogy a munkásosztályt segíteni kell abban, hogy a szocialista termelés követelményeinek megtudjon felelni és a szocializmus teljes felépítésének ráeső feladatait végre tudja hajtani. Nagy visszhangot váltott ki a munkások között ez a határozat, amely megvalósulásával megfelelő mértékben visszahatott a termelés fontos mutatószámainak alakulására.

- . - . -

/83/ MSZMP Központi Bizottság határozata, a munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról. 1958. október 16.
MSZMP határozatai és dokumentumai, 1956/1962, 261-266 old.

Még ugyanebben az évben azt is megállapította a párt Központi Bizottsága, hogy a hároméves terv sikeres végrehajtásához a gazdaságban elérhető lehetőségek jobb kihasználására van szükség. /84/ Ennek figyelembevétele fontos tényező lehet hazánkban a szocializmus építésének meggyorsításában. 1958-ban országosan is jó eredmények születtek, a termelés 12 %-kal nőtt. Ezek a pozitívumok, valamint a hibák további megszüntetésére tett intézkedések együttevén megszilárdították országunk gazdasági helyzetét. Az ipar eredményei hatottak a népgazdaság többi ágának fejlődésére is, - és a szocializmus építésének gyorsításához vezettek.

A termelés 1958. évi eredményeinek kedvező hatása és az 1959. év feladatai

A termelés mennyiségének 12 %-os, az ipari árutermelésnek 11 %-os növekedése, az önköltség jó alakulása kedvezően hatott a népgazdaság többi területére is. /85/ A nemzeti jövedelem a 6 %-os tervszám helyett 9 %-kal nőtt az előző évhez viszonyítva. A dolgozók reáljövedelme a hároméves terv első évében 8-9 %-kal emelkedett. Mindez a párt helyes gazdaságpolitikája következtében az ipari munkások részéről új kezdeményezéseket váltottak ki és egy nagyszerű versenymozgalmat, a szocialista brigádmozgalmat indította el. Ez a mozgalom a termelés növelését, a termelés technikai színvonalának javítását, a brigádtagok szakmai és politikai képzését, világnézeti és általános műveltségbeli szintjének emelését tűzte zászlajára. A szocialist

- . - . -

/84/ MSZM^P Központi Bizottsága, 1958 dec. ülésének határozata.
/85/ MSZMP Központi Bizottsága, 1959. márciusi ülésének hat.

brigádmozgalom a párt VII. kongresszusának tiszteletére indított versenymozgalmak legjellemzőbb formájává lett. Rendkívül fontos tényezőjévé vált azon cél megvalósulásának, amit a Központi Bizottság márciusi ülésének határozata már előre megállapított: - a főbb mutatókban 1959 végére elérhető a hároméves terv célkitűzései. Biztató kezdetet jelentett ez a mozgalom, a munka termelékenységének emeléséhez is. A hároméves terv első évében a termelési eredmények ellenére sem sikerült megvalósítani azt a célt, hogy a termelés $2/3$ részben a termelékenység javításával, és $1/3$ részben a munkáslétszám növelésével történjen. A párt Központi Bizottságának határozatai konkrét programot adtak az ipar számára ezévből is, és e program végrehajtása lényegében a hároméves terv főbb mutatóinak teljesítését jelentette.

Az MSZMP Szeged városi Bizottsága felkészült a Központi Bizottság által kitűzött feladatok végrehajtására. Az ipari üzemek termelésének valamennyi fontosabb területét megvizsgálta, és határozataival segítette az üzemi pártszervezetek, valamint a gazdaságvezetők tevékenységét. A tervek mennyiségi és minőségi végrehajtása érdekében mindenekelőtt a műszaki fejlesztés lehetőségeinek kihasználásával foglalkozott.

A műszaki fejlesztés lehetőségeinek kihasználása a szegedi üzemekben 1959.-ben

1959-ben üzemfejlesztésre és műszaki fejlesztésre a szegedi üzemek 123 millió forintot kaptak. /86/ Ez az összeg

- . . . -

/86/ MSZMP Szeged városi VB. 1959.szept.29-i ülésének jkv.
VB.irattára, T/128/1959.

jelentős hozzájárulás lett volna a város üzemének fejlesztéséhez, ha időben felhasználnák. Az év első felében azonban csak 39,5 %-át fordították a rendeltetésének megfelelő helyre. A műszaki fejlesztés lehetőségeit sem használták ki időben. 11 nagyobb üzemben tartott vizsgálatot a végrehajtó bizottság, és megállapította, hogy a rendelkezésre álló 524 ezer forintból műszaki fejlesztésre 180 ezer forintot fordítottak. /87/ A műszaki fejlesztés lehetőségeit feltárta a végrehajtó bizottság azzal, hogy megvizsgálta az üzemekben lévő gépek kihasználtsági fokát. Szegeden 2 786 000 forint értékű üzemképes gép nem volt üzembe helyezve. /88/ Ezenkívül 2 517 000 forint értékű gép kisebb javításokkal, 1 489 000 forint értékű pedig nagyobb javításokkal üzembehelyezhető lett volna. 636 000 forint értékű gép teljesen használhatatlan volt. A felsorolt néhány adat is azt mutatja, hogy helyes volt a Központi Bizottság határozata, amellyel a kihasználatlan tartalékok feltárására hívta fel a pártszervek és szervezetek figyelmét. Szeged város Pártbizottsága a Központi Bizottság határozata és az előző évek tapasztalatai alapján megvizsgálta az iparfejlesztés és a műszaki fejlesztés helyzetét, további lehetőségeit. A vizsgálat és a hozott határozat eredményeként a második félévben nagyobb mértékben használták ki a beruházás és műszaki fejlesztés lehetőségét. A minisztériumi tárcákhoz tartozó üzemek a fejlesztésre rendelkezésükre álló forintösszeg 99,7 %-át a helyiipar pedig 85,4 %-át használta fel. A félévi 39,5 %-os beruházási arányhoz viszonyítva, az évvégi felhasználás komoly eredménynek számít. Bár az 1959. évi termelésben a termelékenység növelésében, a

- . . . -

/87/ MSZMP X Szeged városi VB. Irattára, T/71/1960. jkv.
/88/ Uo.

műszaki fejlesztés ezévi eredményei csak kisebb mértékben játszottak szerepet, de a hároméves terv utolsó évében lényegesen befolyásolták a termelés mutatóinak alakulását. A rendelkezésre álló 123 millió forint teljes felhasználását az alábbi tényezők akadályozták:

- a tervdokumentációk hiánya,
- a tervmódosítások,
- az építőanyag hiánya,
- az importgépek kései megérkezése,
- a szakmunkáshiány.

E hiányosságok leküzdése az év második felében meggyorsult. Ezt a folyamatot meggyorsította az, hogy a párt sürgette és segítette az akadályok leküzdését.

A termelés költségeinek csökkentéséért folyó harc 1959-ben

A termelés és termelékenység alakulásának fontos tényezője az önköltség. 1958-ban Szeged néhány üzemében az önköltség helyzete romlott, az 1957. évhez viszonyítva. Bár az ezer munkásra eső alkalmazottak száma 227-ről 219-re csökkent, és a tanárcékosági mozgalom több mint 27 milliós haszonnal végződött, végül pedig az átlagbérek is csak 17 forinttal emelkedtek, azonban az anyagfelhasználás, a nyersanyag rosszabb minősége miatt növekedett. /89/ Egyes üzemekben amiatt is emelkedett a termelési költség, mert gyakran változtatták a termelés profilját. /pl. Szegedi Textilüzem/. 1959-ben tehát feladatként állt a pártszervezetek előtt, hogy

- . - . -

/89/ MSZMP Szeged városi VB. 1959.márc. 11-i ülésének jkv.
VB. irattár, 1959.

segítsék elő a termelés költségeinek csökkentését. A gazdasági vezetők figyelmét is felhívta a párt arra, hogy a termelés anyagköltségét és az egy termékre jutó bérköltségét is csökkentsék. Ezt a feladatot eredményesen megvalósították az üzemek. 1959-ben csökkentek a termelés költségei. A teljes termelési értéknek kisebb hányadát fogyasztották el a termelés költségei címén 1959-ben, mint a korábbi években. 1958-ban a minisztériumi iparhoz tartozó üzemek a teljes termelési értéknek 89,8 %-át a termelés költségeire fordították, - 1959-ben pedig 88 %-át. A helyi iparban 1958-ban 90,8 %, 1959-ben 90,7 %, a szövetkezeti iparban 1958-ban 89,3 %, 1959-ben 84,1 % az önköltség. ^{190/} Az önköltség csökkentése elsősorban az anyagtakarékosság eredménye volt, nevezetesen: munkások, műszakiak, párttagok és pártonkívüliek együttműködve a minisztériumi iparban 31 % -kal, a szövetkezeti iparban 4,3 % -kal csökkentették a felhasznált anyag költségeit. A helyi és minisztériumi iparban egyaránt csökkent a felhasznált bérköltség is.

A termékek minőségének javításáért folytatott munka

A termékek minőségének alakulása befolyásolja a termelés gazdaságosságát. A párt a hároméves tervidőszakban nagy jelentőséget tulajdonított a minőség alakulásának. A termékek minőségének javítása Szegeden is nagy feladatot jelentett. Szeged üzemeinek egyrésze jelentős exportmegrendelést kapott. Az exportterv mennyiségi teljesítése mellett

- . . . -

/90/ Statisztikai Hivatal Csongrád megyei Igazgatóságának
1960-as évkönyve.

gondoskodni kellett a termelt áruk versenyképes minőségéről is. A szegedi üzemek sok importnyersanyagot dolgoztak fel és a kapott nyersanyagok minőségétől függött az új termékek minősége. Sok esetben a rosszabb minőségű nyersanyagból gondosabb munkával, jóminőségű terméket kellett előállítani. A termelés első frontján álló üzemi pártszervezetek sokat foglalkoztak a termékek minőségének javításával. Sok olyan lehetőséget tártak fel, amely a jobb minőségű termelést segítette. Elsősorban a textilüzemekben több aprónak tűnő, de összességében jelentős eredménnyel járó intézkedést hoztak. A szegedi Textilüzemben a fonógépeken alkalmazott apróbb ujitások, a helyes anyagtárolás, a tiszta anyagmozgatás végeredményben az új termékek minőségét javította. Ebben az üzemben 1959-ben az összes termékből 23,6 % első osztályi, 69 % második osztályu, 6,1 % harmadosztályu, 0,3 % negyedosztályu, 1 % ennél rosszabb volt. Az első és másodosztályu minőségű tervfeladat ez évben 92 %, a teljesítés 92,6 %. Az első és másodosztályu termékek együttevve jó eredményről tanuskodnak, alacsony azonban az első osztályu termékek aránya.

Korábban a terv mennyiségi teljesítése mellett nem vizsgálták a minőséget fontosságának megfelelő sullyal. Az anyagi ösztönzés sem volt elegendő. A pártszervezetek eléggé általánosan, szólamszerűen hangoztatták a minőség javításának szükségét. Nehezen mérhető mutatószámai miatt is szinte frázissá vált a minőség javításának követelménye. Ezért nagyrabecsülhetők azok a törekvések, amelyek éppen a hároméves terv során váltak valósággá, hogy az alapszer-

vezetek saját üzemrészükben, műhelyükben feltárták azokat a lehetőségeket, amelyekkel védték, vagy javították termékeik minőségét.

A termelékenység alakulása 1959-ben

Az eddig tárgyalt tényezők: a műszaki technikai fejlesztés, az önköltség, a minőség alakulása már önmagukban is a termelés javítása és a termelékenység növekedése irányában hatottak. A párt szegedi vezetőszerve, és alapszervezetei felismerték a termelékenység növelésének jelentőségét, és a termelés helyzetének vizsgálata alkalmával mindannyiszor felszínre került a termelékenység növelésének szükségessége. Ez külön problémát jelentett Szegeden, mert a munka termelékenysége nem javult a kívánt mértékben. A párt szegedi végrehajtó bizottságának megállapítása szerint 1954. és 1959. között 11,5 %-al emelkedett a munka termelékenysége. /91/ Egyes üzemekben azonban még mindig alacsonyabb volt, mint 1954-ben. /Szegedi Cipőgyár, Szegedi Ruhagyár, Szegedi Falemez./

- . - . -

/91/ MSZMP Szeged városi VB. 1959. március 11-i ülésének jegyzőkönyve. VB. irattár, 1959.

A munka termelékenységének alakulása Szeged ipari üzemeiben 1955-1960 között:

/92/

Ipar.	A munka termelékenysége 1955 év százalékában				
	1955	1956	1957	1958	1959
Minisztériumi:	100	89,6	102,1	106,1	109,5
nehéz:	100	98,6	106,9	125,7	138,2
könnyű:	100	84,2	99,7	102,9	105,6
élelm.:	100	102,6	97,3	101,9	105,8
Helyi, állami:	100	86,9	93,7	86,8	103,2
nehéz:	100	82,4	85,-	94,3	103,1
könnyű:	100	92,6	123,9	127,-	131,9
élelm.	100	93,5	80,2	76,5	86,5
Szövetkezeti:	100	87,8	111,4	106,1	117,-
Összes ipar:	100	88,8	100,3	104,2	108,5

A termelékenység az 1956-ban bekövetkezett csökkenés után a stabilizációval együtt fokozatosan javult. 1959 végére a technikai színvonal a szakképzettség, a nemzetközi és hazai kooperáció - fokozatos javulásával együtt növekedett a munka termelékenysége. Az ipari termelés egyes ágaiban, egyes üzemekben a termelékenység stagnálása vagy lassu növekedése a technikai $\times$ színvonal alacsony fokával magyarázható. Azokban az üzemekben, ahol csökkent ideiglenesen a termelékenység, termelési profil gyakori változása, a munkaigényesebb gyártmányok bevezetése, a munkafegyelem lazulása szolgálnak okként. A helyi iparban csak 1955-re érte el és haladta túl

- . - . -

a termelékenységre az 1955 év szintjét. Itt hatottak legjobban azok a visszaható tényezők, amelyeket a végrehajtó bizottság ez év március 11-i ülésén megállapított. A jó eredményeket a fejlettebb technikai felkészültségű üzemekben, /Szegedi Vasöntőde, Butorgyár, XI. Autójavító, Szegedi Szalámigyár, / érték el.

A termelési terv teljesítése a hároméves terv második évében

A párt Szeged Városi Végrehajtó Bizottsága a termelékenységre, a minőség és az önköltség mutatóival együtt az év folyamán több alkalommal is elemezte a termelési terv teljesítését. Összehasonlító elemzést végzett a VB. március 11-én, május 13-án, május 27-én, június 10-én. Minden esetben az év eltelt időszakában elért termelési értéket, az évszakra eső terv teljesítését vizsgálva, egybevette az előző évek hasonló időszakának adataival. A lehetőségekhez is viszonyították az elért termelési eredményeket, valamennyi esetben felhívták az üzemi pártszervezetek figyelmét a tapasztalatokra, kiemelve a hibákat és azok kijavításának lehetőségeit. Ebben az évben már nincs olyan üzemi pártszervezet, ahol ne szerepelt volna napirenden a tervteljesítés az üzem, vagy műhely termelésének vizsgálata.

A termelés részletkérdéseivel is foglalkoztak. Az Ujszegedi Kenderüzem pártalapszervezetei taggyűlési jegyzőkönyveinek elemzése rávilágít, hogy mennyire hasznos, ha a termelésben közvetlenül résztvevők véleményét, bírálatát is meghallgatják és ennek alapján intézkednek a termelés körülményeinek javítása érdekében. A taggyűlésen hívták fel az

üzem vezetőinek figyelmét a gépek elhanyagolt állapotára, arra, hogy 12 gépet generálni kellene, 14 új gépet be lehetne állítani a termelésbe, 100 gép fordulatszámát növelni lehetne, hogy nincs tartalékalkatrész, sok a gépállás, stb. Gyakori eset, hogy taggyűlésen felszólalók nyíltan felléptek a fegyelmezetlenek ellen. Követelték, hogy reális legyen a verseny értékelése. Mindezt a terv teljesítése érdekében tették.

Az üzemrész gazdaságvezetői és gyakran beszámoltak az alapszervezet vezetőségi ülésén vagy taggyűlésén. Ez a kölcsönös véleménycsere hasznos volt, a legtöbb esetben eredményt hozott. Volt azonban negatív jelenség, surlódás is az ilyen beszámoltatások miatt. A Szegedi Textilüzem IV. számú alapszervezetének április 14-i beszámolójából kiderül az, hogy surlódás van a gazdasági és pártvezetés között. A műszakiak "jogaik csorbitását" érzik. Az alapszervezet vezetősége "fenyegeti" a műszaki vezetőket, "pressziót" gyakorol velük szemben. Ezek a tulzások kirívó, egyedi jelenségek voltak. Ez természetesen nem fért össze a pártmunka stílusával és kedvezőtlenül hatott az egész üzemrészre, a termelésre. A pártszervezetek nagy többségében azonban a jó elvtársi kapcsolat, a bírálat, a segíteni akarás jellemezte a pártszervezetek ellenőrző munkáját, és jó szakmai hozzáértés a termelés $\times$ pártirányítását. Mindezek eredményeként a szocialista ipar termelési tervét 1959-ben 111 %-ra teljesítette. Az előállított teljes termelési érték 2 010,7 millió forint. Ebből a minisztériumi ipar 1 735,2 milliót, az állami helyiipar 136,9 milliót, szövetkezeti ipar 138,6 milliót termelt. Ez a mennyiség 200,8 millió forinttal

több, mint az 1958 évben termelt érték. 1 617 munkással és alkalmazottal növekedett az iparban dolgozók száma, - ebből 1 349 munkás, 30,3 millió forintal több az 1959. évi beralap, az 1958.évihez viszonyítva. Ez évben 42 forinttal nőtt a munkások havi keresete. 1959-ben tehát mind a mennyiségi, mind a termelékenységi mutatókat tekintve, javult, gazdaságosabb lett a termelés. A pártirányítás és ellenőrzés javuló tendenciájával együtt, az eredményekben nagy szerepe volt az anyagi érdekeltség elve helyes alkalmazásának. Három tényező együttes hatását kell kiemelnünk 1959-ben. Az egyik: a végzett munka arányában történő elosztás elvének hatása. Ezt a darabbérezési forma viszállítása biztosította. A másik a nyereségrészesedés új rendszere, /1959-ben 729 forintot, 13 napi bérnek megfelelő összeget jelentett a nyereségrészesedés./ A harmadik: a béren kívüli juttatások, /a Szegedi Textilüzemben átlagbér 1 271 forint volt 1959-ben. Béren kívül minden dolgozó 5 244 forintot kapott, - ez havi 347 forint többletet jelentett./ Az anyagi ösztönzés mellett nagyszerű erkölcsi ösztönzést jelentett ezévben a párt VII.kongresszusa tiszteletére kialakult munkaverseny-mozgalom. Ezen belül is fejlettebb formát jelentett a szocialista brigádmozgalom terjedése. A szocialista brigádmozgalom a termelésre ösztönzés mellett az egész ember harmonikus fejlesztését, nevelését tűzte célul. A párt felismerte e mozgalom nagy jelentőségét. Ez a versenymozgalom sokoldalú követelést támaszt: a minőségi terv teljesítésére, a termelékenyebb munkára, takarékosagra, továbbtanulásra, társadalmi munkában való részvételtre ösztönöz. Ez a mozgalom komplexebb, állan-

dóbb jellegű, elkerüli a kampányszerűséget. 1959-ben a szegedi üzemekben csak néhány brigád érte el a szocialista brigád címet. A következő /1960.-as / évben terjedt el szélesebb mértékben a mozgalom, éppen annak következtében, hogy a párt és a szakszervezetek szervezik és segítik a szocialista brigádmozgalmat.

Hogyan alakultak a termelés főbb mutatói Szegeden a 3 éves terv második évében?

A párt Központi Bizottsága 1960 elején értékelte a hároméves terv eddigi eredményeit. A főbb mutatókban országosan a következő kép alakult ki: A termelés 22 %-os növekedési terve helyett 40 %- az eredmény, 25 milliárd forinttal többet ruháztunk be a népgazdaságba a tervezettnél. A lakosság fogyasztása 11 % helyett 19 %-kal nőtt. Emiatt a "túlteljesítés" miatt bizonyos aránytalanságok keletkeztek, a termelés mennyisége és minősége, a fogyasztás és felhalmozás, valamint a nemzeti jövedelem alakulása között. A főbb mutatók tulzott növekedése nem mondható tehát egyértelműen egészségesnek, mert a termelés mennyisége, a termelékenység alakulása, főként a fogyasztás és felhalmozás összefüggései megbontották az arányos fejlődés lehetőségeit.

Szegeden a 3 éves terv első két évében, - évi átlagban 2,5-szeresével többet ruháztak be az üzemek fejlesztésére, mint 1957-ben. A termelés mennyiségileg 21 %-kal, a termelékenység 8,2 %-kal növekedett. Ezt az eredményt 2 371 munkással és 289 alkalmazottal, a beralap 52,1 milliós növelésével érték el. A munkások havi átlag-

bére 61 forinttal, / 5 %-kal/ növekedett. A főbb termelési mutatók tehát Szegeden nem érték el, de megközelítették a 4 hároméves terv egész időszakára kidolgozott tervet. A következő év a tervidőszak utolsó éve, amelynek fő feladata a hároméves terv befejezése, a keletkezett viszonylagos aránytalanságok megszüntetése és az új 5 éves tervre való felkészülés.

A 3 éves terv befejezésének fő feladatai

Az 1960. év főfeladata az, hogy a 3 éves terv befejezésével együtt felkészüljön népgazdaságunk az új 5 éves terv megkezdésére. E feladatok végrehajtásának feltételező a gyors növekedés során keletkezett aránytalanságok megszüntetése volt. Aránytalanul gyorsan nőtt a termelés mennyisége. A 22 %-os előirányzott fejlődés helyett 40 %-kal több terméket állítottak elő a hároméves terv eddig eltelt időszakában. A termelés minőségi mutatói elmaradtak emögött a gyors mennyiségi fejlődés mögött. A munka termelékenység sem növekedett olyan mértékben, mint a munkaslétszám. A termelés növelését nem sikerült 2/3 részben a termelékenység fejlesztésével végrehajtani, mert a munka csak 19 %-kal lett termelékenyebb, mint a 3 éves terv indulásakor volt. Aránytalanság keletkezett a felhalmozás és fogyasztás, valamint a nemzeti jövedelem között. A nemzeti jövedelemnél gyorsabban növekedett a másik két tényező. Hiba volt az is, hogy sok nagy beruházás indult egy időben. Ezek befejezése hosszabb időt vett igénybe. Gyorsabban be kellett tehát fejezni ezeket a megkezdett beruházásokat. A termelés mennyiségi növelését a termelékenység javításával együtt lehetett szorgalmazni.

ni. A termelés gazdaságosságát javítani kellett. Szüksége volt a nemzeti jövedelmet gyorsabban növelni és ettől függően alakítani a felhalmozás és fogyasztás arányát. Ezek a terv befejezésének feladatai: a helyes arányok kialakítása és a terv teljesítése egyben felkészülés az új ötéves terv megkezdéséhez. A központi határozatok és intézkedések mellett a helyi párt- és üzem vezetésnek, de az üzemek minden dolgozójának is megfeszített munkájára volt szükség a feladatok végrehajtására. Ez a munka a párt irányításával folyt.

Harc a termelés technikai színvonalának javításáért

A termelékenység növekedésének legfontosabb feltétele a technikai, műszaki fejlesztés. A 3 éves terv keretében a szegedi üzemek már eddig is több száz milliós beruházást kaptak. A termelékenység szempontjából azonban nem közömbös az, hogy a többszáz milliós beruházást milyen céllal használták fel. Kapott-e lehetőséget a szegedi ipar arra, hogy az egyes üzemek elavult technikáját korszerűvel cserélje ki? 1958-ban a 3 éves terv első évében az összes teljesített beruházások 62,3 %-át építkezésre fordították, 18,4 %-át gépi és technológiai fejlesztésre, 19,3 %-át pedig egyéb célra fektették be. 1959-ben a rendelkezésre álló összegnek 64,3 %-át építkezésre, 19,9 %-át gépi felszerelésre, 15,8 %-át egyéb célra használták fel. A számok azt igazolják, hogy a nagy költséggel járó építkezések mellett elenyészően kevés pénz jutott a technikai fejlesztésre. A szegedi Pártbizottság és az üzemi pártszervezetek helyesen ismerték fel, hogy az üzemek erkölcsileg és fizika-

ilag elkopott felszerelésével nem lehet végrehajtani a
terv egyik legfontosabb feladatát, a termelékenység növe-
lését.

Az állami ipar gépállományának "korcsoport" szerinti meg-
oszlása

/93/

Gép- fajták	1960. évi gépállományból							Gépek átla- gos kora
	1929 évi v. korábbi	1930- 1939	1940- 1944	1945- 1949	1950- 1954	1955 1959	1960	
	évben gyártott gépek száma /db/							
Eszterga gépek	17	13	13	5	13	52	17	11
Gyalugépek	7	4	5	8	5	4	2	16
Furógépek	11	19	18	5	25	53	13	11
Marógépek	7	3	1	3	11	18	7	10
Fűrész és reszelőgépek	2	2	4	2	13	5	2	11
Köszörők	7	4	5	11	20	72	20	7
Kovácsipar	22	9	7	3	17	14	3	17
Lemez és rudmunkáló	-	15	14	2	11	20	6	12

Emeljünk ki két olyan vállalatot, a XI.sz. Autó-
javítót, és a Finommechanikai Vállalatot, ahol az itt fel-
sorolt gépek alapvető munkaeszközök. Ebből is látni fogjuk,
hogymennyire jogos a szegedi ipar technikai rekonstrukci-
ójának igénye.

- . - . -

A XI.sz.Autójavító és a Szegedi Finommechanikai Vállalat gépeinek átlagos életkora:

/94/

Gépfajták	XI.sz.Autójavító Vállalat	Szegedi Finommechan.V.
Esztergagépek	14 év	13 év
Gyalugépek	13	19
Furógépek	13	11
Marógépek	7	22
Fűrész és reszelőgépek	17	17
Köszörű és felület fin.	6	11
Kovácsipari és sajtógépek	12	27
Lemez és rudmegmunkáló	7	10

A párt Szeged városi Végrehajtó Bizottsága a termelés tapasztalataiból és a fentebb leírt tényekből kiindulva, Szeged további iparosítását illetően két javaslatot tett:

- 1./ Egy vegyi üzem telepítése a Tisza mellé,
- 2./ A szegedi üzemek elavult munkaeszközeinek és felszereléseinek rekonstrukciója. /95/

A VB. tehát tudatosan arra törekedett, hogy az üzemek termelő kapacitásának rekonstrukciója útján megjavítsa a termelés és termelékenység fejlesztésének lehetőségeit. Ez a felújítás ha megvalósul, kedvező hatással lesz a többi termelési mutatóra is.

- . - . -

/94/ Közp.Stat.Hiv. Csm.Igazg. különjelentése, 1/6/1962.
/95/ MSZMP Szeged Városi VB. irattára, T. 149/1959.sz.

A Végrehajtó Bizottság arra ösztönözte az üzemi pártalapszervezeteket is, hogy kezdeményezzék üzemükben a technikai és műszaki fejlesztést. Dolgozzanak ki olyan tervet, amely tartalmazza a gépek tervszerű javítását, felújítását. Olyan belső tartalékok feltárását kezdeményezte ezzel, amivel ki lehet egészíteni az állami beruházások összegeit, s ami szerves részét képezheti az üzemi rekonstrukciónak. Az intézkedési tervek elkészültek, s bennük a részletekig átkidolgozták a gépek javításának, felújításának, átalakításának programját. Tartalmazták azt is, hogy melyik gép csoporton, milyen elfogadott és bevált ujitást alkalmazzanak. /96/

Ez a javaslat nagy összeget igénylő és nagyobb terjedelmű, mintsem azt a 3 éves terv utolsó évében meg lehetett volna valósítani. Azonban a javaslat ez évben is hozott bizonyos eredményeket. Közülük említésre méltó az, hogy az előző évhez viszonyítva 3,3 millió forinttal többet lehetett állami keretből gépi beruházásra fordítani.

A második fontos tény az, hogy az üzemek helyi, belső erőit sikerült mozgósítani a műszaki, technikai fejlesztés, ezzel a termelés és a termelékenység növelése érdekében. Elsősorban ezeknek az eredményeknek tulajdonítható, hogy 1955-höz viszonyítva, 1960-ra 68,1 %-kal növekedett az egy munkásra, s egy napra eső termék értéke. Az előző évhez viszonyítva pedig 60,4 %-kal javult az egy főre eső termék mennyiség értéke. /97/ A termelékenység összes mutatóját

- . - . -

/96/ Pl. Szegedi Textilművek Műszaki Intézkedési Terve, melyre a párt üzemi VB. közreműködésével készítettek, - és a párt ellenőrzése mellett hajtottak végre.
/97/ Az 1959. és 1960. évi adatoknál figyelembe kell venni azt, hogy 1959. január 1.-től term.árkiigazítás történt

figyelembe véve 1950-ban a munka termelékenysége: /98/

- a minisztériumi iparban: 123,5 %
- a helyi, állami iparban: 111,- %
- a szövetkezeti iparban: 121,3 %

A szegedi üzemekben tehát ez évben figyelemreméltóan növekedett a munka termelékenysége. Egészében véve azonban mégsem sikerült azt a feladatot teljesíteni, hogy a termelés növelése 2/3 részben a termelékenységből történjék. Az eddig elemzett okok nem adnak teljes magyarázatot arra, hogy miért nem sikerült teljesíteni azt. Néhány év /1957-1960/ dokumentumaiból az alábbi okokat állapíthatjuk meg:

a./ Szegeden bizonyos munkaerőfelesleg jelentkezett.

Egyrészüik különféle közbenjárásokra bejutott a termelő üzemekbe, s gyorsabban növelte a munkások létszámát, mint ahogyan a termelékenység növekedett

b./ A termelékenység gyorsabb növekedését gátolta az elavult technika, továbbá a munkaidő rossz kihasználása, és a rendelkezésre álló termelési kapacitás kihasználatlansága.

c./ A hároméves terv utolsó évében a tervet csak az export- és piacképes termékekből lehetett telteljesíteni, ehhez viszont nyersanyag megtakarítás vált szükségessé.

Ezek az okok együttevve befolyásolták a termelékenység alakulását. 1960-ban figyelemreméltó fejlődés állapítható meg, amely a technikai fejlesztésnek, a rendelkezésre álló eszközök jobb kihasználásának, az üzemi dolgozók létszámának és

- . - . -

/98/ 1955. évhez viszonyított adat.

és technikai fejlesztés helyes arányának, a munkafegyelemnek, a munkaidő jobb kihasználásának, és a politikai nevelő munkának tulajdonítható.

A termelés költségei:

A termelés eredményességi mutatói között fontos helyet foglal el a termelés költsége, az önköltség. A párt nagy gonddal foglalkozott ez évben politikai munkájában a termelés költségeinek csökkentésével. Felhívta erre valamennyi üzem dolgozóinak figyelmét. Szigorubb bérgazdálkodásra, anyagtakarékosságra és a nyersanyag gazdaságosabb felhasználására ösztönözte az üzemeket a terv is.

Anyag- és bérköltségek alakulása 1957-1960 között:

/99/

Ipar	Anyag és bérköltségek a teljes term. érték %-ában							
	1957		1958		1959		1960	
	anyag	bér,	anyag	bér,	anyag	bér	anyag	bér
Minisztériumi	74,4	13,6	69,7	14,2	66,6	11.-	67,1	10,3
Helyi	56,7	26,5	55,4	26,3	57,6	20,4	59,3	19,9
Szövetk.	51.-	28,1	50,3	29,4	46,-	25,7	-	-

1960-ban tehát az előző évhez viszonyítva nőtt az anyagköltség. De ez a bérköltség csökkenésével egybevetve, csak a helyi iparban mutat emelkedést. A helyi iparban az anyagköltség növekedése mutatkozik. A növekedés oka az

- . - . -

/99/ A Központi Statisztikai Hivatal Csongrád megyei Igazgatóságának 1959. és 1961.évi stat.évkönyvei alapján.

anyagigényesebb termékek, valamint az 1959-ben végrehajtott árkiigazításban kereshető. Az anyagellátás nehézségei is hozzájárultak az anyagköltség növekedéséhez. Egyes üzemek rosszabb minőségű import anyagot dolgoztak fel /brazil gyapot/ így nőtt a felhasználhatatlan hulladék, nőtt az anyagfelhasználás százalékaránya. Kevesebb eredménnyel járt az anyagtakarékosság.

A munkáslétszám és a termelés alakulásának összefüggései

Az ipar fejlődésével, a termelés növekvő feladataival együtt nőtt a munkások és alkalmazottak száma is. 1957-ben 16 399 munkást, és 4 098 alkalmazottat, 1960-ban 19 510 munkást, és 4 685 alkalmazottat foglalkoztatott a szegedi ipar. Ez a növekedés elsősorban az ipar szükségleteivel függött össze. Azonban más tényezőt is figyelembe kell itt venni. A munkáslétszám növekedését befolyásolta a termelőszövetkezetek gyorsütemű szervezése és fejlődése is. A környező községekből időszakos munkára bejáró dolgozók nagyrésze ezután állandó munkásként jelentkezett. A szegedi un. kétlakiak is átadták földjüket a termelőszövetkezeteknek. 1960-ban 12 818 fő jelentette be munkavállalási szándékát a tanács munkaügyi osztályán. Ebből szakmunkásként 1 266, segédmunkásként 10 949, műszaki alkalmazottként 33, adminisztratív alkalmazottként 570 fő jelentkezett. /100/ Az ipar nem tudta az így feleslegessé vált munkaerőt ilyen rövid idő alatt alkalmazni. Fokozatosan, néhány év alatt azonban megszűnt ez a viszonylagos munkaerőfelesleg.

- . - . -

/100/ Ezek nem tényleges munkanélküliséget mutató adatok, hanem a munkaügyi osztály egy éves forgalmát jelentik.

1955 adataihoz viszonyítva, 1960. végéig a munkáslétszám 27,8 %-kal, az alkalmazotti létszám 16,6 %-kal növekedett. Közben a termelés mennyisége 109,6 %-kal, az egy munkásra jutó termelés mennyisége 68,1 %-kal emelkedett. Ez a fejlődés tendenciáját tekintve jónak mondható. De még így sem érte el azt a célt, hogy a termelés növekedése $\frac{2}{3}$ részben a termelékenységből, és $\frac{1}{3}$ részben a munkáslétszám növekedésből történjen, bár 1960-ban már jelentős forulat következett be. Ez évben a termelés 16,8 %-os növekedése, 57 %-ban a termelékenység, 8,8 %-os és 43 %-ban a létszám növelésével történt. /101/ Ez az eredmény - a szegedi viszonyokat figyelembevéve - már jelentős, az objektív és szubjektív tényezők együttes, kedvező hatásának eredménye. Ez évben bizonyíthatóan javultak a termelés gazdasági feltételei /egyes üzemek nyersanyag ellátást kivéve/. Eredményesebb volt a párt politikai munkája, gazdasági irányító tevékenysége. Komplexnek tekinthető a termelés mutatóinak javításáért folytatott munka, ahol szerencsésen találkozott a pártirányítás, a tömegpolitikai munka a munkások alkotó kezdeményezésével és a műszakiak elemző, vezető tevékenységével. Ez az év legnagyobb eredményének tekinthető az ipari üzemekben, és ezek együttes hatásának tulajdoníthatók az év termelési eredményei.

A munkások anyagi érdekeltségének fokozása

A munka eredményeinek elemzésekor nem lehet elhanyagolni az anyagi érdekeltség elvének és hatásának vizsgálatát sem.

- . - . -

/101/ MSZMP Szeged városi Bizottsága, 1960. nov. 12-i ülésének jegyzőkönyve.

A párt ezt tartotta az adott szakaszban a termelés legfőbb emelő tényezőjének. Ennek egyik formája az, hogy a termelt anyagi javakból mindenki a végzett munka arányában részesüljön. Ez az elv és gyakorlat hatott a hároméves terv végrehajtása közben. A termelésnek megfelelő arányban javult Szegeden a teljes beralap és ezen belül a munkások beralapja is. A munkások száma 1955. évhez viszonyítva 1960-ra 127 %-ra, 1957-hez viszonyítva pedig 119 %-ra gyarapodott. A munkások beralapja ennél gyorsabban, az 1955. évhez viszonyítva 1960-ban 182 %-ra, 1957-hez viszonyítva pedig 128 %-ra növekedett. 1955-ben a munkások átlagos keresete havonta 938 Ft 1957-ben 1 244 forint, 1960-ban 1353 Ft volt. Míg a munkások átlagos havi keresete 144 %-óra, addig a teljes termelési érték 209,6 %-ra, az egy munkásra és egy napra jutó teljes termelési érték 168,1 %-ra növekedett. /102/ A termelés tehát nagyobb arányban növekedett a beralapnál, a munkáslétszámnál, de a munkások átlagkereseténél is. Az egy főre - s egy napra jutó teljes termelési értéknél azonban gyorsabban növekedett a munkáslétszám.

A végzett munka arányában történő elosztás elve a termelés mennyiségét tekintve figyelemre méltó eredményt hozott. Ezt a fontos szocialista elosztási elvet a szegedi munkások a párt politikai munkája és a gyakorlat alapján megértették. Már a hároméves tervet megelőző időszakban helyreállt az ellenforradalom által megszüntetett bérezési

- . - . -

/102/ A 209 és 168,1 % az 1955 és 1960 közötti időszak termelési értékének változását jelenti.

forma a darabbér. 1956 III. negyedében az üzemek dolgozóinak 76,4 %-a, 1957 I. negyedében 73,4 %-a dolgozott darabbérben. 1957 első felében teljes egészében helyreállt a bérezésnek ez a formája. Az anyagi ösztönzésnek ez is egyik eszköze, mely ugyanakkor az üzemek vezetőit nagyobb bérfegyelemre ösztönözte.

Jó ösztönzési formának bizonyult a nyereségrészesedés bevezetése is. A többtermelésre, a termelékenység növelésére, a fegyelmezett munkára ösztönzött. A szegedi Textilüzemben 1959-ben 6,5 napi bérnek megfelelő részesedést kapott, aki legalább fél évet az üzemben dolgozott. Az 1960 novemberi felmérés szerint ezévben 8 napi bérnek megfelelő nyereségrészesedést kaptak az üzem dolgozói.

Anyagi ösztönzőként hatott a dolgozók számára adott szociális, kommunális és kulturális juttatások nagy száma is. Egy /1960. május 3-i/ felmérés szerint a szegedi Textilüzem pártbizottsága megállapította, hogy az üzem minden dolgozója 1959-ben 1 271 forint havi átlagbérén felül minden hónapban 437 forint béren kívüli juttatásban részesült. /103/ A dolgozók munkakörülményeinek, egészségügyi ellátásának, lakás-körülményeinek, szociális segítésének, kulturálódási, sportolási lehetőségeinek javítása, mind ösztönzőleg hatott, fegyelmezettebb munkára, tervteljesítésre serkentett.

A párt, a szakszervezet és az üzem vezetőségei éppen ezért rendszeresen vizsgálták a dolgozók helyzetének, munkakörülményeinek alakulását. Ez a szocialista humanizmus mellett abból a célból is történt, hogy a dolgozók élet- és munkakörülményeinek alakulása hatott a munkára, a politikai hangulatra.

- . - . -
/103/ MSZMP. Szegedi Textilüzemi PB. 1960. máj. 3-i ülés jkv.

A termelés helyzete a 3 éves terv befejezésekor a szegedi üzemekben

A termelés gazdasági mutatói	1957	1958	1959	1960
Beruházás /mill.Ft/	84,3	232,6	213,9	343,8
Munkások és alkalmazottak száma	20497	21.540	23.157	24.195
Munkások száma	16399	17,358	18,707	19,510
Teljes term.érték millió forintban	1,654,3	1,819,9	2,010,7	3,243,5
Egy munkásra, s egy napra jutó telj.termelési ért. %-ban	100.-	103,8	108,1	167,5
Teljes beralap mill.Ft	315,7	337,5	367,8	395,4
Munkások beralapja millió Ft-ban	244,8	262,8	289,5	313,1
Munkások átlagos havi keresete, Ft	1244,-	1263,-	1305,-	1353,-

A hároméves terv eredményeiben komoly szerepet játszottak az itt említett tényezők. Az objektív és szubjektív tényezők együttes hatásaként alakultak ki ezek az adatok, amelyek a termelés gazdaságosságának javításáról tanuskodnak. A hároméves terv eredeti célkitűzéseit messze az túlhaladták az eredmények. A számadatok azonban, eredmények ellenére is bizonyos aránytalanságokat takarnak. Ezek közül említésre méltó az, hogy a termelés növekedése mellett elmaradt a termelékenység növekedése. Ez az elmaradás nagyobb a tervezettnél. A termelés növelése tehát nem úgy történt a szegedi üzemekben, ahogyan a párt gazdaságpoli-

litikájában a hároméves terv irányelveiben elhatározta. Ennek okai a technikai fejlesztés elmaradása, a terv mennyiségi teljesítésére való törekvés, a munkáslétszámnak a tervezett 1/3 aránynál nagyobb mértékű növelése, a párt politikai meggyőző munkájának hiányosságai.

V. A Párt VII. kongresszusának határozatai az ipar további feladatairól és azok végrehajtása Szegeden.

A Párt VII. kongresszusának tiszteletére indult országos méretű munkaverseny célkitűzéseiben helyesen szerepelt^{ek} a gazdasági feladatok:

- a termelés egyoldalú, mennyiségi növelésének elsődlegessége helyett fő cél a termelékenység, a minőség javítása és a takarékoság,
- a műszaki színvonal és a termelékenység növelését szolgáló beruházások hatékonyságát fokozni kell.

Az öntudatra épülő szocialista brigádmozgalom és az ifjúság között kialakult "Ifjúság a Szocializmusért" mozgalom a gazdasági jellegű feladatok közül ezeket tekintette elsődlegesnek. Az említett célkitűzések magukba foglalták a 3 éves terv sikeres befejezésének és az új 5 éves tervre való felkészülésnek a lényegét. Ezek a mozgalmak és célkitűzések már messze előre mutatnak. Olyan körülmények között jöttek létre, amikor közvetlen program lett a szocializmus alapjainak lerakása. Napirendre került az egységes, szocialista termelési viszonyok kialakítása. A munkásosztály új mozgalma tehát ezen feltételek hatására és a gazdasági társadalmi szükségleteknek megfelelően jött létre. Ez az új mozgalom már több volt a korábban szokásos termelési mozgalmaknál. Tulnőtt azokon, mert

a termelés gazdaságosságát, a mennyiség és minőség helyes viszonyát, a technikai és a műszaki fejlesztést tudatosan célul tűzi ki. Emellett az ember harmónikus fejlődésének tervszerűsítését is feladatának tekinti. Formájában is más, - a munkások önkéntes szervezete, nem laza szerkezetű ideiglenes mozgalom. A szegedi üzemekben 1959-ben alakul 8 brigád, amely a szocialista brigád cím eltéréseért küzd. 1960-ra a brigádmozgalom széleskörűvé válik. 1962-ben már 116 brigád nyerte el a "Szocialista Brigád" címet, 456 pedig küzdött a cím elnyeréséért. /104/

Az "Ifjuság a Szocializmusért" mozgalom is gyorsan terjedt. 1961-ben 29 ifjúsági szocialista brigád volt Szegeden, 87 pedig küzdött a szocialista brigád címért. /105/ 266 ifjúsági birágdból 116 vett részt ebben az új, szocialista versenymozgalomban. Ezenkívül még más versenymozgalmak is kibontakoztak az ifjuság körében. A takarékosági mozgalomban 6 253 fiatal vett részt. Társadalmi munkát pedig 13 700 ifjún munkás vállalt.

Az új termelési versenymozgalmak azért voltak nagyjelentőségűek, mert a termelés időszerű, de ugyanakkor alapvető kérdéseire: a technikai és a termelékenységi szint emelésére, valamint a termelés gazdaságosságának javítására irányultak.

- . . . -

- /104/ MSZMP Szeged Városi Bizottságának 1962. okt. 5. ülésének jegyzőkönyve, T/62/1962. VB.irattára,
/105/ MSZMP Szeged városi VB. 1962. márc. 14-i ülésének jegyzőkönyve, 18/1962.

Az MSZMP VII. kongresszusán meghatározott termelési főfeladatok /106/

A párt VII. kongresszusa a hároméves terv, az ipar és mezőgazdaság eredményei alapján határozta meg azt, hogy a szocializmus alapjainak lerakása hazánkban közvetlen programmá vált. A gazdasági politikai és kulturális eredmények lehetővé és egyben szükségessé tették a szocializmus építésének meggyorsítását. Ennek a programnak megfelelően a népgazdaság egyéb ágai mellett az ipar erőteljes fejlesztését határozta el a kongresszus. Az iparon belül a nehézipar, főleg pedig a gép- és műszeripar elsődlegességét hangsúlyozta a határozat. Az új ötéves tervben az ipari termelés szerkezetén is változtatni kívánt a kongresszus. A szerkezeti változást elsősorban a nehézipari nyersanyaghiány indokolta. Olyan munkaigényes gépek gyártását kellett előtérbe helyezni, amelyek kevesebb nyersanyagból állíthatók elő. Ezzel függ össze az alumínium és vegyipar fejlesztésének szüksége is. A fűtőanyag szükséglet, valamint a technikai fejlesztés több villamosenergiát követelt. Ezért a villamosenergia termelés fejlesztése is igen fontos célkitűzésként szerepel a kongresszus határozatában. A KGST-n belüli jobb munkamegosztás is követelményként állította ipari termelésünk szerkezeti javítását. A termelés specializálása folytán a hazánkban nagy hagyományokkal rendelkező iparágak termelését kellett fejleszteni. A termelés növelését csak a gazdaságosság javításával tartotta lehetségesnek a kongresszus az új ötéves tervben. A gazdaságosság javításának pedig lényeg-

- . - . -

ges tényezője a munka termelékenységének és hatékonyságának növelése. Olyan mértékben lehetséges - a határozat szerint - növelni a termelést, hogy a $\frac{2}{3}$ részben a termelékenység által történjen. Ez az arány a 3 éves tervben nem valósult meg, ezért a kongresszus továbbra is ezt tekintette a termelés növelése legfőbb eszközének. /107/ Annál is inkább meg kellett valósítani a termelékenység ilyen arányu javítását, mert dolgozó népünk életszínvonalának további növekedése csak ettől függően realizálódhatott. A párt legfőbb irányító szerve tehát a termelés következő feladatait ezekben határozta meg.

Ezeknek megfelelően dolgozták ki az új ötéves terv számadatait, melyet a kongresszus elfogadott.

A második ötéves terv országos irányyszámai /108/

A párt VII. kongresszusa elfogadva a második ötéves terv irányszámait, az iparfejlesztését 65-70 %-ban határozta meg. Ez a növekedés a termelési eszközök 70-75 %-os, a fogyasztási cikkek 45-50 %-os arányu fejlődéséből tevődik össze. A termelékenység 37-40 %-os emelésével érhető el az a célkitűzés, hogy a termelést $\frac{2}{3}$ részben a termelékenység által kell növelni. A termelés gazdaságosságának fokozása érdekében 12-14 %-kal csökkenteni kell a termelés költségeit.

A második ötéves terv ipari vonatkozásai Szegeden

A hároméves terv sikeres befejezése a szegedi ipar szerkezetében is változásokat eredményezett. A szegedi ipar

- . . . -

/107/ A hároméves terv első két évében a termelés növekedése csak 40 %-ban történt a termelékenység javításával.

/108/ MSZMP VII. kongresszusának jkv. Kossuth Kiadó 1960, 599-old

több mint 500 millió forint értékű beruházással és felújítással gyarapodott. /109/ A nehézipar aránya 10 %-ról 15 %-ra emelkedett. Évente 10-13 %-kal többet termeltek a szegedi üzemek. 1960-ban 35 %-kal több terméket állítottak elő, mint a 3 éves tervet megelőző azonos időszakban. Az egy munkásra jutó termelési érték is 15 %-kal gyarapodott 3 év alatt. A munkások száma 18 %-kal, keresetük 10 %-kal növekedett. A termelés költségei 3 %-kal csökkentek a tervidőszak folyamán. Ez a helyzetkép azonban azt is bizonyítja, hogy a növekedésnek vannak árnyoldalai, amelyek közül első helyen a termelékenység lassu fejlődése szerepel. Másrészt a lakosság fogyasztása a tervezettnél nagyobb arányban nőtt.

Már a hároméves terv utolsó szakaszában felhívta a párt a gazdasági vezetők és üzemi pártszervezetek figyelmét ezekre a hibákra, amelyek a termelési eredményekkel együtt keletkeztek. Ezeket a gazdaságosságot és a termelékenységet érintő aránytalanságokat az 5 éves terv kezdetére meg kellett volna szüntetni. Ez azonban a termelékenységet illetően nem úgy történt. Ennek oka Szegeden az volt, hogy a termelékenység növekedésének alapvető feltételei nem változtak a szükséges mértékben. A második 5 éves terv éppen ebben a kérdésben hozott alapvető változást. A második 5 éves terv a szegedi ipar számára a rekonstrukció lehetőségét teremtette meg. A terv szerint a szegedi ipar 1 milliárd forintot fordíthat iparfejlesztésre. /110/ Ebből az összegből a Szegedi Textilüzem, a Kábelgyár, Szegedi Konzerv, Szalámi, Szegedi Kender, a Falamez, a Szegedi Nyomda vállalat és még több kisebb helyi ipari üzem felújítása, valamint új üzemek építése valósítható meg. Az utóbbiak között első helyen

szerepel a Szegedi Műszaki Gumigyár. Az új és a felújított üzemek együttesen a szegedi ipar szerkezetének megváltozását is eredményezni fogják.

Ezek után realisabbnak tűnik az a célkitűzés, hogy a gépkapacitás, a termelőkapacitás javításával együtt növelni kell a termelékenységét. Az új technika, jól megállapított műszaki normák, és a jól képzett munkások együttesen alkotják a termelékenység emelésének feltételeit. /111/ A pártbizottság az 5 éves terv termelékenységi feladataival együtt az anyagtakarékosságra is felhívta az üzemek figyelmét. A pártszervezetek számára a termelési tervek megismerését és a termelés lehetőségeinek feltárását jelölte meg a pártbizottság. Ennek érdekében olyan szakembereket is be kellett vonni a pártvezetőségekbe, akik értették üzemük, vagy műhelyük termelésének egész menetét és feladatait, akik a termelés részleteinek ismerete mellett a gyár termelő munkájának egészét is áttudják tekinteni. Csak így válhattak a pártszervezetek képessé arra, hogy a termelés pártirányítását és ellenőrzését végezhessék.

Az ötéves tervben meghatározott termelési irányzatok és termelési, gazdaságossági feladatok végrehajtása, valamint a termelés eredményességének ellenőrzése megasszintű szakértelmet kívánt. Jó politikai munkát, felvilágosító tevékenységet csak a termelési és műszaki feladatok ismeretében végezhetett a pártszervezet. Erre ki kellett képezni az üzemi pártszervezetek tagságát. Az említett feladatok végzését csak a műszaki értelmiség aktív segítségével lehetett megszervezni.

- . - . -

A normarendezésre és a termelési kapacitás jobb kihasználására történt intézkedések

Az 5 éves terv szükségszerűen követelte meg az új technikát, az új műszaki eljárásokat. A tervek teljesítésének követelményén kívül a termékek verseny- és piacképességének igénye megerősítette ezt a követelményt. A munka termelékenységének emelése - /az előzőekkel összefüggő tényező/, - az ötéves terv végrehajtásának első feltétele. A termelés technikai szintjének javítását a munka termelékenységének emelkedése követeli helyes gazdaságpolitika mellett. Az ötéves terv, mint rekonstrukciós terv, már az első évben alapvető változásokat eredményezett az ipar korábban elmaradott részeinek technikai és műszaki felszerelésében. A pártnak a gazdaságpolitika¹⁰ alakításában ezzel a változó, fejlődő tényezővel számolnia kellett. A termelés technikai, műszaki feltételei csak úgy vezethettek megfelelő termelési eredményekhez, ha a párt gazdaságpolitikájában figyelembe veszi ezt a pozitív tényezőt. A párt központi vezetőszerve e tényekre építve határozatot hoztak arra, hogy a feltételektől függően fokozatosan és a technikai, a termelési feltételek javításával folyamatosan formálni kell a termelés normáit is. /112/

Az üzemek rendelkezésére álló termelési kapacitást jobban ki kellett használni, és ennek egyik feltétele, hogy a többségükben becslések alapján kialakított munkanormák műszaki normákká fejlődjenek. Ezt a fejlettebb technikai és műszaki

- . - . -

/112/ MSZMP Politikai Bizottságának 1960. szeptember 13-i határozata.

feltételek lehetővé és egyben szükségessé is teszik. A termelési normák "kiigazításának" feltételei nemcsak a technikai, hanem szubjektív, politikai tényezőket is magukban foglalták. Széleskörű politikai és szakmai képzés előzte meg az intézkedéseket. Szegeden a párt városi végrehajtó bizottságának irányításával az üzemi vezetés és a pártszervezetek közvetlen szervező munkájával szakmai - politikai tanfolyamokat rendeztek. /113/ A tanfolyamokon megmagyarázták a műszaki és fizikai dolgozóknak, hogy a munka jobb feltételei nagyobb szakudást, fegyelmezettebb, eredményesebb munkát követelnek mindenkitől. Gyűléseken, egyéni beszélgetéseken meggyőzték a munkásokat arról, hogy a termelés gazdaságosságától, eredményességétől függ az új terv minden részletének teljesítése. Népünk életszínvonala csak ezektől függően emelkedhet. Ennek érdekében szorgalmazza a párt a termelés lehetőségeinek teljes kihasználását. Az üzemek hozzáértő szakemberei felmérték az üzem, a műhely, az egyes gépek és emberek teljesítőképességét. Műszaki konferenciákon megvitatták azt is az illetékes munkások közreműködésével, műszaki intézkedéseket tettek a géppark jobb kihasználására, a teljesítőképesség növelésére, az új feltételek között kialakult műszaki normák bevezetésére. A Szegedi Jutagárban a termelési kapacitást 86,6 %-ban használták ki. Az országos kihasználtsági átlag hasonló üzemekben 90 % volt 1961-ben. /114/ A Szegedi Jutagárban a technológiai, műszaki felülvizsgálás után a gépek fordulatszámát átlagban 5 %-kal emelték. Ez már lehetőséget teremtett a normák javításához.

- . - . -

/113/ /114/ MSZMP. Szeged városi Bizottságának 1961. okt. 4. ülésén készült jkv. /T. 74/1961./

A Szegedi Butorgyárban a technológiai eljárások 18 %-os arányai felülvizsgálata és módosítása 17,5 %-os időmegtakarítást eredményezett. A Szegedi Cipőgyárban ugyanez az eljárás 5 %-os időmegtakarítást jelentett. A műszaki elemzés együttjár a munkanormák fejlesztésével. A Szegedi Butorgyárban a termelés 65 %, a Szegedi Cipőgyárban 42 %. A lemezgyárban 50 %, a Szegedi Kender Üzemben 24,2 % arányban műszaki normák előírásai alapján történt. /115/

A termelési normák és a kapacitás kihasználásának felülvizsgálata, az új normák meghatározása 1961. június 1-re a szegedi üzemek többségében megtörtént. /116/ A félév végén mért termelési eredmények jók voltak. A termelés mennyisége 3.5 %-kal, a munka termelékenysége 3.2 %-kal több volt az ezt megelőző félévinél. A munkások átlagkeresete 99.9 %-ra csökkent, 1,37 forinttal volt kevesebb mint a normák kiigazítása előtt. Ennek az az oka, hogy néhány üzemrészben túl szigorúan, illetve nem pontos elemzés után változtatták meg a termelési normát. Ezt az ideiglenes keresetcsökkenést azonban előbb központi készlethől, majd az új normák teljesítése útján pótolták. A szocialista humanizmus abban is megnyilvánult, hogy a "feleslegessé" vált munkásokat néhány esettől eltekintve, nem bocsájtották el, hanem a termelési terv emelése után továbbra is igényt tartottak munkájukra. A párt a júniusig tartó szakasz "lezárásával" nem tekintette befejezettnek a normák fejlesztését. Ezt a feltételektől függően továbbra is, állandó feladatnak

- . - . -

/115/ 116 / MSZMP Szeged városi Bizottságának 1961. okt.4. ülésén készült jegyzőkönyve. /T.74/1961./

tekintette. Felhívta az üzemi pártszervezetek figyelmét arra, hogy ismerjék meg és szakértelemmel segítsék ezt a munkát. A normák rendezését és nyilvántartását szakképzett emberek végezzék. A párt továbbra is segítette agitációs és propaganda munkával a technikai, technológiai és műszaki fejlesztést.

Igy a párt vezetőszerve és üzemi szervezetei közvetve politikai meggyőző munkájukkal és a párttagok szakértelmükkel közvetlenül is segítették a párthatározat végrehajtását, a munka termelékenységének, hatékonyságának javítását. Az üzemi pártszervezetek politikai munkájuk szerves részének tekintették egy ideig a termelés javításának e feladatait. 1961-ben rendszeresen megszervezték az üzemi termelési tanácskozásokat. Az üzemrészenként rendezett tanácskozásokon a dolgozók 80-90 %-a megjelent. A tanácskozások biztosították azt, hogy a dolgozók javaslataikkal, tanácsikkal is részt vegyenek a termelési feltételek javításában. Megvitatták a terv egyenletes termelési ütemben való teljesítésének feltételeit, lehetőségeit, a műszaki fejlesztés szükségleteit, lehetőségeit, a termelés gazdaságossága javításának lehetőségeit, az exporttervek teljesítésének módozatait. /117/ A tanácskozásokon sok felszólalás történt, sok helyes javaslat hangzott el. Egyes üzemekben azonban nem vették eléggé figyelembe a dolgozók tanácsait, segítészándékát. Ez azzal a következménnyel járt, hogy néhány tanácskozás után megfogytak a résztvevők száma, és ezzel együtt az ügy iránti lelkesedés is. /118/

- . . . -

/117/ MSZMP Szeged városi VB. 1962. jan. 31. ülésének jkv.
/118/ Uo.

Másik figyelemre méltó tényező az, hogy 1962 első felében ismét jelentkeztek bizonyos gazdasági, elsősorban beruházási problémák. A beruházási tervet, - melynek 25 %^a gépi beruházás - csak 33 %-ra teljesítették. /119/ Az üzemek egy része nyersanyag, illetve megrendelési hiánnyal küzdött. Ezen objektív és szubjektív tényezők következtében azonban a termelékenység szintje csorbát szenvedett. 1962 első felében az előállított termékek mennyisége 16,5 %-kal több volt az előző év hasonló időszakához viszonyítva. Ez az országos átlaghoz képest 1 is 3,5 %-os többletet jelent. A 16,5 %-os növekedést 49 % arányban a létszám, 51 %-ban a termelékenység növekedése utján érték el. Az előző év hasonló időszakában a termelés mennyiségi növekedése 75,4 % arányban a termelékenység, 24,6 %-ban a létszám növelésével valósult meg. Az üzemek vezetői a terv mennyiségi teljesítéséhez ragaszkodtak, s közben azonban ezt az előzőekben leírt okok miatt csak a létszám aránytalan növelésével válthatták valóra. Az objektív okok elismerése mellett is tény az, hogy az üzemi pártszervezetek munkájuk eredményei ellenére sem tudták hosszabb ideig a kívánt módon, következetesen végezni politikai nevelő, oktató munkájukat. Befolyásuk csökkenésével romlott a termelés gazdaságossági mutatószámai, csökkent a termelő munka hatékonysága. Erre az időszakra is érvényesnek bizonyultak a párt Szeged városi végrehajtó bizottságának az üzemi agitációs munkával kapcsolatos megállapításai. /120/ "Az üzemi agitáció

- . - . -

/119/ MSZMP Szeged városi VB 1962. aug. 22. ülésének jkv.

/120/ MSZMP Szeged városi VB 1961. márc. 15. ülésének jkv.

nem elég színvonalas", "kampányszerű", "nem elég hatékony", "összességét tekintve kevés a termelési agitáció". A szegedi ipari üzemekben pedig még igen sok feltáratlan tartalék volt akkor is. A párt városi vezetése felmérte és összegezte ezeket. /121/

A termelékenység javult 1961-ben, miután a norma és bérfegyelmet helyreállították. Csökkent a veszteségidő. Hogy mindez állandósuljon, még több, korszerűbb gépre volt szükség. Az üzemben belüli anyagmozgatás, szállítás jobb szervezése is további tartalékot jelent. A holt munkával való takarékoság is tartalék több értelemben is. A takarékoság útján nyert anyagból tud lehet teljesíteni a tervet. Ugyanakkor az "anyaghányad" csökkenése a termék előállításának költségeit csökkentette. Az anyagnormák szigorú betartása egyik eszköze lehetett az anyagtakarékoságnak.

1959 és 1962 közötti években nem közvetlenül termelő munkában foglalkoztatottak aránya növekedett az üzem munkásaihoz viszonyítva. Az összes alkalmazottból 1959-ben 23,8 %, 1960-ben 24 %, 1961-ben 25,3 % nem a termelő munkában dolgozott. E visszás helyzet megszüntetése is olyan feladat volt, amit a párt felismerve, az egy főre jutó termelékenység növelése, valamint a termelés költségeinek csökkentése érdekében meghatározott.

A városi pártbizottság felmérések alapján a műszaki színvonal elmaradottságát, állapította meg több nagyobb üzemben is. Bár a párt VII. kongresszusa után - az 5 éves terv

- . . . -

első évében néhány üzemben jelentős változás következett be, de több szegedi üzemben 30-40 éves gépekkel termelték még 1962-ben is. A technika további rekonstrukciója fontos tartalék volt még az üzemekben.

A szocialista brigádmozgalom előtt is nagy fejlődési lehetőségek vannak. Ez a mozgalom éppen a felszínre került gazdasági és nevelő feladatok megvalósítását tűzte zászlajára, ezért van nagy jelentősége.

Az üzemvezetés színvonalának további javítását is a termelési tartalékok egyikeként jelölte meg a pártbizottság. A vezetés egyszemélyi felelősségét, valamint kollektív jellegének fejlesztését hangsúlyozta. A termelés pártirányítása és pártellenőrzése színvonalasabb munkát igényelt. Még több helyen ekkor is formális beszámoltatás volt az "ellenőrzés". A pártvezetőség nem készült fel a beszámoltatásra, csak meghallgatta, de nem elemezte azt. A pártbizottság meghatározta, hogy mit kell megkövetelni a pártellenőrzéstől. "A termelés pártellenőrzése biztosítja a politikai és gazdaságvezetés egységét". "Éppen ezért a termelés pártirányításának céltudatos politikai munkának kell lennie. /122/

A pártellenőrzés a pártmunkásoktól magas színvonalú szaktudást igényel. A pártbizottság helyesen ismerte fel, hogy csak úgy valósulhat meg a politikai és gazdaságvezetés egysége, ha a pártvezetőség "méltó partnere" a gazdaságvezetésnek, ha megszüntetik a vezetés külön vonalát, a gazdasági

- . . . -

/122/ Idézet az MSZMP Szeged városi PB 1962.okt.5.ülésének jegyzőkönyvéből. T/62/1962.

és pártvezetés párhuzamosságát. A városi pártbizottság pedig úgy tudja hatékonyan segíteni a termelési célok megvalósulását, ha képes a termelés "tudományos igényű elemzésére", és helyes elvi következtetésekre jut. Eddig gyakran előfordult, hogy csak a tények megállapítására szorítkozott.

Ezek a lényeges pontjai annak a feladatmeghatározásnak, amelyet a városi pártbizottság az MSZMP VIII. kongresszusára való felkészülés időszakában megállapított. A pártbizottság a pártértekezlet előtt bebizonyította ezzel, hogy képes a termelés tudományos igényű elemzésére. Olyan tartalékok kerültek az elemzés során felszínre, amelyek felhasználása a szegedi ipar termelési, gazdaságossági, vezetési problémáit megszüntetnék. A párt VIII. kongresszusa országos méretekben is megtette ugyanezt. Lehetőséget adott ugyanakkor a párt helyi szerveinek a pártirányítás további decentralizálására. Növelte ezzel a pártszervek és szervezetek önállóságát, és felelősségét a termelés mennyiségi és minőségi tervfeladatainak végrehajtása érdekében.

A szegedi ipar nagy utat tett meg a fejlődés lépcsőjén a párt irányító, ellenőrző munkája s a szegedi munkások műszaki és gazdaságvezetők alig több, mint egy-évtizedes termelő, építő munkája nyomán. Mérhetetlenül többet, mint az egész kapitalista szakasz ideje alatt. Bebizonyította a szegedi munkásság is azt, hogy pártja politikáját érti, egyetért azzal, és képes végrehajtani. Ez az évtized, amely lényegében szocialista nagyiparrá növelte az államosításkor átvett vegyes és kisipart, - a szegedi munkás-

ság hősi helytállását bizonyítja. Kifejezve azt, hogy még többre lett volna képes, ha a központi vezetés elvi és gyakorlati hibái, a személyi kultusz időszakában nem akadályozták volna ebben. Ha az 1949. és az 1950-es évek első felében a déli határszélen fekvő Szeged nem került volna hátrányos helyzetbe, és a meglévő helyzeti előnyeivel élve, a magyar vegyiparnak, a textiliparnak és élelmiszeriparnak még nagyobb bázisává válhatott volna.

Az ipar pártirányítása módszereit és hatékonyságát tekintve, 1949 és 1962 között nem volt egyértelműen pozitív. Helyes központi gazdaságpolitika mellett eredményesebben megvalósíthatták volna feladataikat a szegedi párt-szervezetek. Ez időszakban azonban gazdag termelési, vezetési, ellenőrzési tapasztalatokat szereztek, amelyek a szakértelemmel együtt biztosítékát jelentik annak, hogy a termelés gazdaságossági tényezőinek alakulását politikai munkájukkal a továbbiakban eredményesebben tudják befolyásolni.

Tartalom:

Bevezetés:	1-4 oldal
I. A szegedi ipar fejlődése és helyzete 1946-ig	5-18 "
1./ Szeged iparának fejlődése a felszabadulásig.	
2./ A szegedi ipar kialakulásának általános jellemzése.	
II. Az állami tulajdonba vett ipar hely- zete és feladatai	19-72 "
1./ A szocialista iparosítás kez- dete,	
2./ A párt iparfejlesztési politi- kájának eredményei Szegeden az első 5 éves terv befejezésének időszakában.	
3./ A párt gazdasági és politikai tevékenysége Szegeden, 1956- ban, az ipar és a munkások hely- zetének javításáért.	
III. A párt politikai munkája az ellenforra- dalom utáni konszolidációért	73-108 "
1./ Az ellenforradalmi támadás meg- akadályozta a juliusi határozat végrehajtását.	
2./ Az ellenforradalom fegyveres le- verése és a kibontakozás első napjai.	
3./ A szegedi ipari üzemek termelésé- nek helyzete 1956-ban.	

- 4./ A párt gazdasági és politikai tevékenysége a konszolidáció második szakaszában.

IV. A hároméves terv feladatai és a párt harca a hároméves terv végrehajtásáért a szegedi üzemekben:

108-146 old.

- 1./ A szegedi pártbizottság és pártszervezetek tevékenysége a hároméves terv ismertetéséért és végrehajtásának előkészítéséért.
- 2./ Az 1958. évi termelési eredmények a szegedi üzemekben.
- 3./ A termelés 1958. évi eredményeinek kedvező hatása és az 1959. év feladatai.
- 4./ A műszaki fejlesztés lehetőségeinek kihasználása a szegedi üzemekben 1959-ben.
- 5./ A termelés költségeinek csökkentéséért folyó harc 1959-ben.
- 6./ A termékek minőségének javításáért folytatott munka,
- 7./ A termelékenység alakulása 1959-ben.
- 8./ A termelési terv teljesítése a hároméves terv második évében.
- 9./ Hogyan alakultak a termelés főbb mutatói Szegeden a hároméves terv második évében.
- 10./ A hároméves terv befejezésének fő feladatai.

V. A párt VII.kongresszusának határozatai az
ipar további feladatairól és azok végre-
hajtása Szegeden

146-160 old.

- 1./ A kongresszus tiszteletére indult
szocialista brigádmozgalom.
- 2./ Az MSZMP VII.kongresszusán meghatá-
rozott termelési főfeladatok.
- 3./ A második 5 éves terv országos irány-
elvei.
- 4./ A második 5 éves terv ipari vonat-
kozásai Szegeden.
- 5./ A normarendezésre és a termelési ka-
pacitás jobb kihasználására történt
intézkedések.

A felhasznált irodalom jegyzéke:

- 1./ Lenin: A nagy kezdeményezés. Válogatott művei II.
- 2./ Sándor V.: Nagyipari fejlődés Magyarországon 1867-1900
Szikra: 1954.
- 3./ Berend.Ránki: Magyarország gyáripára 1900-1914
Szikra: 1955.
- 4./ Incze: Az 1929-1933. évi világgazdasági válság hatása Magyarországon. Magyar Tudományos Akadémia: 1955.
- 5./ Berenc-Ránki: Magyarország gyáripára a második világháboru előtt és a második világháboru időszakában. /1933-1944/ Szikra.
- 6./ Berenc: Ujjáépítés és a nagytőke elleni harc Magyarországon. 1945-1948. /Szikra/
- 7./ Ránki: Magyarország gazdasága az első 3 éves terv időszakában. /1947-1949/ Közg.és Jogi Könyvkiadó: 1963.
- 8./ Friss I: Az MDP. gazdaságpolitikája. Akadémiai Közlemények 1961.
- 9./ Bernáth: Az 1956 október-novemberi ellenforradalom levezése és a szocialista konszolidáció Magyarországon. Pártfőiskolai jegyzet. 1962/63
- 10./ Blaskovits: MSZMP harca a szocialista építés folytatásáért és meggyorsításáért. Az MSZMP VII kongresszusa. A szocializmus alapjai lerakásának befejezése Magyarországon. Pártfőiskolai jegyzet 1962/63.
- 11./ Reizner: Szeged története. /Engel, Szeged, 1900 /
- 12./ Fehér I: Szeged gazdasági, társadalmi helyzete és a munkásosztály vezette antifasiszta í erők harca a háboru ellen, a demokratikus átalakulásért. /1939-1944./ dolgozat.

13./ MDP Központi Vezetőségének határozatai:

- a./ Központi Vezetőség 1953. júniusi határozat,
- b./ MDP Központi Vezetőségének 1955 márc. 2-4i határozata,
- c./ MDP Központi Vezetőségének 1956 márc. 12-13. ülésének határozata,
- d./ MDP Központi Vezetőségének 1956 jul. 18-20. ülésének határozata.

14./ MSZMP Központi Bizottságának határozatai:

- a./ Ideiglenes KB. 1956. december 5. határozata,
- b./ 1957 január 5. kormánynyilatkozat,
- c./ Központi Bizottság 1957 feb. határozata a párt szervezeteiről és egységéről,
- d./ MSZMP 1957. júniusi országos értekezletének határozatai,
- e./ MSZMP Központi Bizottságának határozata "A munkásosztállyal kapcsolatos egy es feladatokról". 1958. október 16.
- f./ MSZMP Központi Bizottságának 1958. dec. határozata a szocializmus építésének gyorsítása és a szocializmus alapjainak lerakásáról.
- g./ A Központi Bizottság 1959 márciusi ülésének határozata: az ipar tervének teljesítéséről.
- h./ MSZMP VII. kongresszusának határozatai: 1959. nov. 30. dec. 5.
- i./ MSZMP VIII. kongresszusának határozatai, 1962. Szikra.

15./ MDP Szeged Városi VB. irattára: 1957-1962.

16./ Párttörténeti Intézet Archivuma: 1949-1956.

